श्रीगणेशायनमः॥अविघ्नमस्तु॥उत्तरतउपचारोविहारोत्तरांगाण्यज्ञांगानिकर्तुश्चत्वारिकर्माप्रसंपद्यनकुर्या
दाचतुर्थात्कर्मणोमंत्रांतेकुर्मादिः सनिपातयेदादिनोतरस्यपूर्वस्यातः विघाद्यज्ञोपवीतीदक्षिणाचारः प्राङ्
न्याय्यकर्मोपाः शुयजुर्वेदेनकुर्याद्दर्शपौर्णमासयोः धर्मोः साधारणानिदेशाद्ध्वर्तिष्ठेरः चत्वारऋत्विजो
ध्वर्यहोताग्नीध्रब्रह्माग्नोनादेशोध्वर्युः कुर्यादुपवत्स्वग्नेभुक्तेगार्हपत्यादाहवनीयंज्वलंतंप्रणयति॥देवागातुवि
दोगातुः वित्वागातुः यज्ञायविदत॥मनसस्पतिनादेवेनवाताध्यज्ञः प्रयुज्यतामिर्मितजपित्वाव्रतोपेतस्यशा
खामेछेतिपर्णशाखाः वाप्रागुदीचीः वाहनाः नहुशाखाबहुपर्णामशुष्काग्रामशुषिरामिषेत्वेतिछिनत्यूर्जेत्वेत्य
नुमार्ष्टिसंभूतायेतिसंनमयतिवायस्थेतिशाखयावत्सानपाकरोतीत्रीन्युपांजुतूष्णीत्रीनपाकृतानामेकः शाखया
तूष्णीमुपस्पृशतिदर्भपिंजूलैः सहशाखयादेवोवः सविताप्रार्पयत्विताग्राःप्रार्पयत्याप्यायध्वमग्नादेवेभ्याइंद्रायभा
गमितीड्याजिनोमहेंद्रायेतिमहेंद्रयाजिनः शुक्षाअपःसुप्रपाणेपिबंतीःशतमिंद्रायशरदोदुहानाःरुद्रस्यहेतिःपरिवो
रणक्रितिव्रजंतीरनुमंत्रयते॥ध्रुवाअस्मिन्गोपतोस्यातबह्वीरितियजमानस्यगृहानभिपर्यावर्ततेयजमानः प्रावेश्य
माणोजपत्यग्नेष्टनस्यग्यगरिवायमानस्यपशून्याहीतिप्रत्यगग्राः शाखामुपकर्षत्यंतरतागार्हपत्यस्यदेवस्यत्वासवितुः
प्रसवइत्यसिलंमादत्तेगायदेसीतिगार्हपत्यमुपतिष्ठतउर्वंतरिक्षंब्रीहीतिव्रजतिप्रत्यष्टः रक्षइत्याहवनीयेनिष्पति
प्रेयमगादितिजपतिप्रागुदग्वाभिप्रव्रज्यबर्हिरछेतिदेवानांपरिषूतमसीतिदर्भान्प्रस्तरायपरिषुवतिविष्णोस्कपइतिदर्भ
स्तंबमभिमृश्यन्यतिसृष्टेगवांभागइत्येकांतमतिसृजतिशेषंप्रसरायमाधवमोपरिपरस्तरध्यासमितिजपतिदेवस्यत्वा
सवितुः प्रसवइतिविशाखानिप्रतिदधातिसनखंमुष्टिपृथिव्याः संप्रचस्याहीतितृणमंतर्धायप्रस्तरः सादयत्यक्रंभाषाद

भीनलुनातिप्रभूतानप्रधूनयन्नाछेतातेमार्ष्मितिजपत्यतस्त्वंबर्हिः शातवल्शः विरोहेत्याऽवानभिमृशतिसहस्रवल्शा
विवयः रुहेमेत्यात्मानंप्रत्यभिमृशत्यत्कपितायोनिरितिशुल्बंप्रतिदधात्ययुधातुप्रदक्षिणमदित्यारास्नासीतिशुल्बमनु
रोमंत्रिरनुमार्ष्टियथात्वनममुतोवास्कःसंभरणत्वासंभरामीतिशुल्बेतर्हिस्त्रिः संभरत्यत्कपितायोनिरितिप्रस्तरमिद्राण्याः
संहनमसंतोसमायम्यपूपातेग्रंथिमितिप्रदक्षिणमावेष्टयतिसतेमास्छादितिपश्चात्प्राचमुपकर्षति॥अपस्त्वामग्नि
नोत्वामुषयःसमसासृजन्॥बर्हिः सूर्यस्यरश्मिभिरुषसाकेतुमारभइत्याभरतद्रदस्यत्वाबाहुभ्यांमछ्यद्रुग्घछते
बृहस्पतेमूर्ध्नाहरामीतिमूर्धन्यादधात्युर्वंतरिक्षंब्रीहीत्येत्यदित्यास्त्वापृष्ठेसमदयामीतिपश्चादपरस्यसादयत्यनोधा
वाबर्हिरसिदेवंगमित्कपर्यादधातिसमूलैर्दर्भैः पालाशंखादिरंरोहितंवाष्टादशादाविध्मंसंनसतिस्त्रींश्चपरिधी
न्यायज्ञियोवृक्षस्तस्यस्थविष्ठेमध्यमोद्राघीयान्दक्षिणोऽणीयानुत्तरउपरीध्ममादधाति॥१॥चंद्रादर्श
नेमावास्यामिध्माबर्हिः सन्नह्यापराह्णेपिंडपितृयज्ञेनचरंतिप्राग्दक्षिणाचाराः प्राचिनावीत्यंतरतपश्चाद्दक्षिणाग्नेः
सःस्तीर्यपात्राणिप्रत्यनक्तिपवित्रंरुक्साजिनमूलूखलमुसलः शूर्पमुदकुंभायवनंदर्वीः स्पयमेकेकंदक्षिणंदक्षि
णतोग्निमारुह्योदक्यामेक॥पवित्रमवधायपूरयित्वाक्लिंनिर्मार्ष्टिरुक्साजिनेपत्न्यवहंतिपरापावमविवेचयन्
सरुक्फलीकरोतिदक्षिणाग्नावुदकुंभधिःश्रित्यपवित्रांतर्हितेऽपआनीयतंदुलानोप्यमेक्ष्यणेनप्रसव्यंपर्यायुक्वंजी
वंतदुलःश्रपयतिघृतेनानुत्पूतेननवनीतेनवात्पूतेनश्चितमभिघार्यदक्षिणतउद्वासयतिदक्षिणतः पुरस्ताद्दक्षिणा
ग्नेस्त्रिपुरुक्मेघपरिमितेवावकाशेस्पयेनसरुत्सरमुधत्यावसिंचति॥अपयंत्वसुराःपितृरूपायेरूपाणिप्रतिमुंचा
चरंति॥परापुरोनिपुरोयेहरंत्यग्निष्टानस्मान्प्रणोनुलोकादित्यग्निप्रणयत्यग्रेणाधतमवोक्षितेसादयतिसमूलेष्व

श्रीगणेशायनमः॥अविघ्नमस्तु॥उत्तरतउपचारोविहारोत्तरांगाणियज्ञांगानिकर्तुश्चत्वारिकर्माप्रसंपद्यनकुर्या
दाचतुर्थात्कर्मणोमंत्रांतेकुर्मादिः॒सनिपातयेदादिनोतरस्यपूर्वस्यातः॒विघाद्यज्ञोपवीतीदक्षिणाचारः॒प्राङ्
न्याय्यकर्मोपा॒शुयजुर्वेदेनकुर्याद्दर्शपौर्णमासयोः धर्मोः साधारणानिदेशाद्ध्वतिष्ठेर॒न्चत्वारऋत्विजो
ध्वर्यर्होताब्रह्माग्नीन्नह्माग्नोनादेशोध्वर्युः कुर्यादुपवत्स्वग्नेभुक्तेगार्हपत्यादाहवनीयंज्वलंतंप्रणयति॥देवागातुवि
दोगातुः॒वित्वागातुः॒यज्ञायविदत॥मनसस्पतिनादेवेनवाताध्यज्ञःप्रयुज्यतामिर्मितजपित्वाब्रतोपेतस्यशा
खामेछेतिपर्णशाखा॒वाप्रागुदीची॒वाहनाः॒बहुशाखाबहुपर्णामशुष्कायामशुषिरामिषेत्वेतिछिनत्यूर्जेत्वेत्य
नुमार्ष्टिस्रूभूतायेतिसंनमयतिवायस्थेतिशाखयावत्सानपाकरोतीत्रीन्युपांजुतूष्णीत्रीनपाकृतानामेकः॒शाखया
तूष्णीमुपस्पृशतिदर्भपिंजूलैः सहशाखयादेवोवःसवितात्रार्पयत्विताग्नाप्रार्पयत्याप्यायध्वमघ्न्यादेवेभ्याइंद्रायभा
गमितीड्याजिनोमहेंद्रायेतिमहेंद्रयाजिनः शुष्काअपः सुप्रपाणेपिबंतीःशतमिंद्रायशरदोदुहानाः रुद्रस्येतिःपरिवो
रणक्रितिव्रजंतीरनुमंत्रयते॥ध्रुवाअस्मिन्गोपतोस्यातबह्वीरितियजमानस्यगृहानभिपर्यावर्तेतेयजमानः॒प्रावेक्ष्य
माणोजपत्यग्नेष्टनस्यग्यगोरवायमानस्यपशून्याहीतिप्रत्यगग्याः॒शाखामुपकर्षत्कतरतागार्हपत्यस्यदेवस्यत्वासवितुः
प्रसवइत्यसिलंमादत्तेगापदेसीतिगार्हपत्यमुपतिष्ठतउर्वंतरिक्षब्रीहीतिव्रजतिप्रत्यष्टः॒रक्षइत्याहवनीयेनिष्पति
प्रेयमगादितिजपतिप्रागुदग्वाभिप्रव्रज्यबर्हिरछेतिदेवानांपरिषूतमसीतिदर्भान्प्रस्तरायपरिषुवतिविष्टंभस्कपइतिदर्भ
स्तंबमभिमृश्यन्यतिसृष्टेगवांभागइत्येकांतमतिसृजतिशेषंप्रसरायमाधवमोपरिपरस्तरध्यासमितिजपतिदेवस्यत्वा
सवितुः प्रसवइतिविशाखानिप्रतिलूनातिसनखमुष्टिपृथिव्याः संप्रचस्याहीतितृणमंतर्धायप्रस्तरः॒सादयत्यकृष्णाषाद

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 11 June, 2017

न्यानुपसः सम्यञ्चिः कर्षुमग्निं चरसव्यमुधावघ्नंस्त्रिः परिस्तीर्यकृष्णामुखवानास्तृणातिपरिक्रम्यसव्यमन्वेकेकमाहरत्या
यवनंदर्वीमोदनमाज्यनमभ्यंजनमश्मानंकुमुदकुंभमेतपितरोमनोजवाअगंतपितरोमनोजवादित्यावाहयति।परिस्त्र
येपघादित्यःसकाङ्क्षेत्यात्परेतनपितरःसोम्यासइत्यदकुंभेनाग्निंप्रसव्यंत्रिः परिषिंचनपर्यस्यायाविष्टयेतयानिधा
यत्रिपरिषिंचनप्रतिपर्येतिशुंधंतांपितरःशुंधतांपितामहाःशुंधतांप्रपितामहाइतिमूलदेशेबर्हीषस्त्रीनुदकांजलि
त्रिनयतिमक्षणेनोपहत्यसामायपित्रमतेस्वधानमइतिजुहोत्यग्नयेकव्यवाहनायस्वधानमइत्यसः सक्तांदक्षिणोर्ध
पूर्वार्धेद्वितीयाः हुत्वामिक्षणमनवध्यस्यतिकुंचकानिपवित्रंचदर्भोधृत्वोधवेषुपिंडान्निदधाति॥पितुर्नाम्नासावतने
येचात्रत्वमुतस्मेतेस्वधेतिप्रथमंपितामहस्यनाम्नास्थवीयाःसंमध्यमंप्रपितामहस्यनाम्नास्थविष्ठंदक्षिणंद्वयोरप
रयोर्नामनीगृह्यन्मूलदेशेपन्निमार्ष्टिदुष्यतेजीवत्पितुःपिंडंनिधानंजीवत्पितामहस्यवानजीवंतमातंदधाद्यदि
दधाधेभ्यएवपितादधातेभ्योदधादिंधुनामनविदेतस्वधापितृभ्यःपृथिवीसद्भ्यइतितृतीयंयाःप्रपितरःस्वधा
तथायूयंमादयध्वमितिदक्षिणादिशमन्वीक्ष्यमाणोजपतियेहिपितरदुर्गतस्येवंयूंजाग्जीवंतोभूयास्मत्कुलावत
तआगमितोरास्तेदक्षिणाग्निमन्वीक्ष्यमाणोव्यूह्यमूपिंडेषमीमदंतपितरइतिप्रपर्यावर्ततेवासउर्णादशाःवा
क्ष्यक्ष्यपिंडदेशेनिदधातिलोमोत्तरवयसःस्थित्वावासोदशाःवातोनोन्यपितरोमायुःष्टेतिनिदध्यादक्ष्वासा
वित्यंजनस्यप्रतिपिंडलेपंनिर्मार्ष्टिभ्यंक्ष्वासावित्यंभंजनस्यमार्जयंतांपितरोमार्जयंतांपितामहामार्जयंतांप्रपि
तामहंमार्जयंताइतिप्रतिपिंडंपतन्नुदकांजलीन्प्रतिनयति॥आधत्तपितरोगर्भंकुमारंपुष्करस्रजं॥यथापुं
मान्भवेदिहतथारुणुतोषमपाइतिमध्यमंपिंडंपत्नीप्राश्नीयादग्न्यावितरावादध्याद्ब्राह्मणोवाभक्षयेदक्षवा

DR. SAU DAJI MEMORIAL डाक्टर साऊदाजी इंस्टीट्यूट स्मारकम्

गमयेदुद्धवाननुप्रहृत्यवीरंनोदपितरइत्युदकीमवनिघ्रेदपउपस्पृश्यनमोवःपितरइतिनमस्करोत्येषांयुष्माकं
पितरइतिदिशमनुदिशतीमाअस्माकमितीतराजीवावोजीवंतइहसंतस्यामेतिजपतिपरेतनपितरःसोम्यासइ
तिप्रवाहयतिप्रजापतेनत्वदेतानिन्यतेयोपतिष्ठत्यक्षंनमीमदंतेतिपुनरेतिमनस्वतिजर्पन्नग्नेतमधेसेतयागार्हप
त्यमुपतिष्ठतेभ्युक्ष्यपात्राणिद्वेद्वेप्रतिपरिहरत्यपनिहिताग्निनाकार्याः॥२॥वेदंकरोतिवत्सञ्जंप्रसव्यमावेष्य
तूलेर्दक्षिणोतरिणंतुलेपुशुल्बप्रतिनिधायत्रिरावेष्यसंनह्यत्कतरमुत्तरंप्रदक्षिणंप्रादेशमात्रेशुल्बात्परिवा
सोत्करेमूलानिगमयतितत्रनिदधातिवेदंकृत्वावेदिंकरोतिपूर्वेधरमावास्यायामोत्तरस्मात्परिगृह्यदंतर्वेदि
शाखायाःपलाशानिविशात्यमूलतःपरिवास्यतस्यांतर्वेदिन्यसेदुपवपेच्चकुर्यातेनचकपालान्यूपदधातिदर्भमयपवि
त्रंत्रिगुणंरज्जुःशाखायामनुलोममवसृजेद्ग्रंथिमकुर्वन्॥एताआचरंतीमधुमदुह्यनाःप्रजावतीर्यशसोविश्वरूपाः॥
बह्वीर्भवंतीरुपनायमानाइहवइद्वोरमयतुगावइहवोमेहद्वोरमयतुगावइत्यायतीरनुमंत्रयतेयाग्नेताःरात्रीःय
जमानोग्निहोत्रंजुहोतितस्याःपिंडंनिदध्यात्परिस्तृणातिपूर्वमग्निमपरोचोत्तरतोगार्हपत्यस्यसःस्तीर्णेद्वेद्वेप्रयुनक्ति
कुंभ्योशाखायवित्रंविदानेदोहनंप्रोक्षणीर्बर्हीषःपवित्रेकुरुतेप्रादेशमात्रेसमेप्रच्छिन्नेप्रांतओषध्यावेष्टवस्थइतिछि
नत्तिनिष्ठोर्मनसापूतेस्थइत्यद्भिःस्थिरनुमार्ष्टयंसुच्यासिच्योतानोपाणिरुत्वागुष्टेनोपमध्यमयाचायंदेवोवःसवि
तासुनाद्विसतयापछोपउनात्यश्विनोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्यांशुंधध्वमितिपात्राणिप्रोक्षतिदोहनंनिदाने गोदुहेप्रदायोपस्पृशामेप्रब्रूताद्विहारं
गांचोपस्पृशमंतरेणमासंचारिषुरितिब्रूयादूपस्पृजामित्यक्तेपोषायत्वेतिवत्समवसृज्यमानमनुमंत्रयतेयस्मावःप्र
जायाससृजामिरायस्पोषेणबहुलाभवंतीरितिसंगच्छमानामदित्यारास्नासीतिनिदीयमानामुपसीदामीत्यक्ते॥

ऊर्जपयःपिन्वमानाघृतंचजीवाजीवंतिरूपवत्सदेमेत्तिजपतिवसूनांपवित्रमसीतिशाखापवित्रंमादत्तेधोरसिपृथिव्यसीत्युखामातरिश्वनोघर्मइत्याधिश्रयतिपवित्रमवधात्यन्वारभ्यवाचंयच्छतिप्राक्सायंपवित्रमादधातितिर्यक्प्रातःउत्संदुहंतिकलशंचतुर्बिलमिडांधेनुमधुमतीःस्वस्तये॥तदिद्राग्नीपिन्वतीःसूनृतावतयजमानमृतत्वेदधात्विधारांघोषेजपतिदुग्धानयतिकुंभ्यांयोश्वेमंयज्ञंपृथिवीचसंदुहंतांधातासोमेनसहवातेनवायुर्यजमानायद्रविणंदधात्विस्रासिच्यमानेजपतिकामधुक्षइतिपृछत्यमुमितीतरःसाविश्वायकरःस्वसावितिगोनामगृह्णातिसाविश्वभूरितिद्वितीयस्याःसाविश्वकर्मेतितृतीयस्याःसमानदोहनंतिस्रषुदुग्धास्कबहुदुग्धीद्रायदेवेभ्योहविरितित्रिरुक्त्वावाचंविसृजतेमहेद्रायेतिवाविसृष्टवागनन्वारभ्यतूष्णीमुतरास्तिस्रोदोहयतिहुतस्तोकइतिसर्वासुदुग्धास्कजपतिसंपच्यध्वमतावरीरूर्मिणामधुमत्तमाःपचंतीःपयसापयोमेद्राधनस्यसातयइतिदोहनंसंक्षालनकुंभ्यामानयतिदृंहगाद्दृंहगोपतिमावोयज्ञपतीषमित्कदगुंसयतिवर्मकुर्वंतीतीभृतमग्निहोत्रोच्छेषणदध्नेद्रायत्वाभागंसामेनातनच्मीत्यातनक्तिमहेद्रायेतिवादत्तमसिविष्णवेत्वेतियवाग्वापिंडंमदधातिविष्णोहव्यंरक्षस्वेत्यपर्यादधात्यापोज्यगतेतिसोदकेनापिदधातिदारुपात्रेणायस्पात्रेणवायदिमृण्मयंस्यात्तदास्रवांतर्दधात्प्रातर्दोहायवत्सानपाकरोत्यपसर्जनत्रभृतिसमानमोद्वासनाद्गार्हपत्यहवाःषिश्रपयत्याहवनीयेजकहेतिनाग्नेय्योव्यावर्तेताविपरिहरन्कुर्याच्छुत्स्वार्थेप्रदिक्षिणारज्जुःप्रोक्षणमुत्सवनंसमार्जनमितित्रिरभैःकुर्याद्वेहगरिकाणिवेहगरिकाणि॥३॥इतिमानवसूत्रेप्रथमोध्यायः॥१॥छ॥श्वोभूतेपश्चाद्गार्हपत्यस्यादीचउधूयसंस्तृणातिसंततामूलपराजिंस्तृणातिदक्षिणेनविहारमाहवनीयस्यपूर्वार्धाद्वितीयामुतरेणविहारमग्नेणाहवनीयंदक्षिणेनोत्तरानवस्तृणातिदक्षिणावेद्यंसाम्रंम्रेणसंय ३

स्तृणात्यपरंयजमानायपश्चार्धेपत्न्याउतरतःसंस्तीर्णादक्षिणापवित्रंचमस्यैकपात्रंनिर्वपणंस्रुवोजिनघृताभ्योत्पूखलमुसलदृषदुपलेवेदकुटरुस्रक्शम्युजुहूपभृद्ध्रुवाप्राशित्रहरणेडापात्र्याज्यधानपात्रीःप्रोक्षणपात्रीःप्रोक्षत्यसंस्तीर्णेद्वेद्वेप्रयुनक्तिकुरुरेवैतान्यपराणिखादिरंस्रुक्पात्राणिशम्युजुहूराश्वथ्युपभृद्ध्रुवेकंकतीध्रुवामूलतोरत्निमात्रदंडाःपाणितलमात्रपुष्कराःस्तुचोविलाघ्नगुलखाताश्चतुरंगुलोष्ठायाःप्रादेशमात्राणिप्रस्रवणानिसर्वाअरत्निमात्रावास्याभृष्टिलोवरस्यैताभ्यावेषायवाभितिपाणिप्रक्षाल्यस्रुचमसेनापःप्रणयतिकाःस्येनब्रह्मवर्चसकामस्यगोदोहनेनपशुकामस्यमार्तिकेनपुष्टिकामस्यप्रतिष्ठाकामस्यवावानस्पत्योसीतिचमसमादत्तेबार्हस्पत्यमसीतिकाःस्यंपार्थिवमसीतिमार्तिकंचदेवेभ्यःशुंधस्वेतिचमसंप्रक्षाल्यतिदेवेभ्यःशुंभस्यैतिकाःस्यमार्तिचोत्तरतोगार्हपत्यपवित्रवतियद्वैरेवतीरेवत्यःयद्वैहव्याहविष्यं॥यद्वाजोयच्चनःशंतःवउर्मीमधुमंतंदेवयज्यायेजुष्टंगृह्णामीत्स्रुवंचमसंपूयतिदेवीरापोग्रेत्यपोभिमंत्रयतेब्रह्मन्नप्रणेष्यामियजमानवाचंयच्छेत्यृक्वाचंयच्छतिकोवःप्रणयतिसवःप्रणयतुकस्मैप्रणयतितस्मैवःप्रणयतुबृहस्पतिर्वःप्रणयत्वितिमनसाप्रणयतिस्रुयमुपयामंकृत्वासमंत्रोधोयेरमाणःकोवोयुनक्तिसवोयुनक्तुकस्मैवोयुनक्तितस्मैवोयुनक्तुबृहस्पतिर्वायुनक्तिवियुनक्तिविश्वेभ्यःकामेभ्योदेवयज्यायैप्रोक्षितास्थेत्यृक्तरतःपूर्वस्यसादयत्यृक्तरराज्यावस्तृणातियजमानेप्राणानामोदधामीत्सादयपवित्रेयथापतनंस्रुयपवित्रंनिधायसंसीदंतोदेवीरइतिपात्राणिसंसादयतिसंततामूलपराजिमपरस्मादध्यापूर्वस्माद्यज्ञस्यसंततिरसियज्ञस्यत्वासंततेस्तृणामितिस्तृणातिवानस्पत्यासीतिस्रुचमादत्तेवर्षवृद्धमसीतिशुर्पमुर्वंतरिक्षंवीहितब्रजतिप्रत्यृष्टंरक्षःप्रत्यृष्टाअरातिरित्याहवनीयेनिष्पतिदक्षितःपश्चादपर

स्यान्निष्टान्निर्वपतिपात्र्याः वास्यमुपकृथानोमंत्राः स्कजपेकरसीतिधरमभिमृशत्कतरांचोदङ्तिक्रमदेवानाम
सिवन्हितमित्कतरामीषामारभ्यजपतिविष्ठाः क्रमोसीतिदक्षिणंचक्रेपादधात्यहुतमसिहविर्धानमित्याहरोत्क
रुवातायेसवसास्यतिमित्रस्यवश्चक्षाप्रेक्षइतिहविष्यान्प्रेक्षतेव्रीहीन्यवान्वाशूर्पेसंचमादायस्कचिपवित्रेनिधा
नयजमानेहविर्निर्वेशमीत्कृत्वाहविर्निर्वपत्यग्नेतिप्रसवतोदेवस्यत्वःसवितुःप्रसवेश्विनोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्यांहविष्या
न्मुष्टिनात्रिरावपतितूष्णीचतुर्थमवद्यतीयमग्नीषोमीयंपौर्णमास्योमेद्राग्नमामावास्यायामसनयतःसंनयतइद्रं
महेद्रमेकेषामिद्रेःयजेतबभूवसोमयाजिनांमहेद्रोदेवतासोमयाजिनागतश्रीरोर्वीगोस्तमोभरद्वाजस्तमहेद्रःय
जेरन्थेतरेसःवत्सरमिद्रमिष्वाग्नयेव्रजतपयेष्टाकपालानिरूप्यतेमहेद्रयजेरन्निदंदेवानामितिनिरुप्यानभिमृशन्ती
दमुनसहेतिग्रीवानयतोधिनिर्वपतिदृःहतादुर्याइत्सवरोहतिस्वाहाद्यावापृथिवीभ्यामितिजपतिनिर्वरुणस्यपा
शादितिनिःसर्पति॥स्वरभिर्व्यक्षमित्यभिवीक्षतेग्निमादित्यःवो ऽर्वतरिक्षःवाहीत्येत्यदित्यावउपस्थेसादयामी
तिश्वादपरस्यसादयति॥३॥अनिमृष्टायामासिच्यविष्णोर्मनसापूतेस्थइतिग्नभृतिर्व्यास्यातमुत्पवनमुत्पू
याग्नयेवोजुष्टाम्प्रोक्षामीतियथोदेवतःहविष्यान्प्रोक्षत्यनभिप्रोक्षन्परमग्नेहव्यःरक्षस्वत्यग्नेणापरःहविष्यानुप
सादयतियद्दोषुधइतिपात्राणिप्रोक्षत्कृतानिपर्यावृत्यप्रोक्ष्यपूर्वाणिप्रतिपर्यावृत्यासंचरेस्कचंनिधायाग्नित्या
त्स्वगसीतिकृष्णाजिनमादत्तेग्नीवातोवधूतःवृक्षइत्यदक्श्वसनमुत्करेत्रिरवधूनोन्यदित्यात्स्वगसीतिपश्चादु
त्करस्यास्तृणातिप्रसग्रीवमुत्तरलोमंप्रतिचीमसदंप्रत्यस्यनिनरिक्तमवसृजतिपृथग्ग्रीवासीत्यूत्तरवत्लमादधा
त्यग्नेजिह्वासीतिहविष्यान्मुष्टिनात्रिरावपतितूष्णीचतुर्थंवृद्यासीतिमुसलमादतेहविष्कृत्रिरवधूनाहूयति

वाचःविसृजतेयजमानस्यहविष्कृदेहीतिब्राह्मणस्यहविःकृदागहीतिराजन्यस्यहविष्कृद्वैश्यस्यपत्नीवहंतिपिनष्टिचा
ग्नीध्रीयदुपलःसमाहंतिकुटरुरसीत्यवमानमादत्तेषमावदेतिपूर्वार्धऊर्जावदेतिपश्चार्धेरायस्पोषमावदेत्कपालमवंन
क्रुद्वसंपातयतिजाततुषेभ्युर्वध्यमसीतिपुरस्तात्प्रत्यक्शूर्पमुपोहतिपतित्वावर्षवृधःवेत्विंयुधपतिपराभूतःरक्ष
इत्यक्करेनिःपुनातिप्रत्यंधारक्षसांभागइतितुषान्प्रविध्यतेपुरोडाशकपालेषानोप्येदमहःरक्षोनवाधइदमहःरक्षोधमंत
मोनयामीत्यधस्तानकृष्णाजिनस्योपवपतिवापूर्वदूर्षउर्जेवेवनक्तिदेवेभ्यःशुंधेदमितित्रिःफलिकरोत्यादाना
स्रभृतिकृष्णाजिनस्यसमानमास्तरणान्नक्षसदंप्रत्यस्यतिनरिक्तमवसृजतिधिषणातिपार्वतीतिकृष्णाजिनेदधदा
तिनरिक्तमवसृजतिधिषणातिपार्वतीप्रतित्वापार्वतीत्वेत्वितिदृंहतादुर्याइत्सवरोहतिस्वाहाद्यावापृथिवीभ्यामितिजपति
पश्चादुपकर्षतिधान्यमसिधिनुहिदेवानितित्रिरधिवपतिप्राणायत्वेतिप्राचिमुपलंप्रोहत्यपानायत्वेतिप्रतिचीप्रतिक
र्षतिव्यानायत्वेतिमध्यदेशेव्यवकृन्तत्यदीर्घामनुप्रसितिमितिसंततप्राचंदीर्घमपिमाष्टिमित्रस्यवश्चक्षाप्रावेस्इतिपिष्ट
न्यवेक्षतेदेवावःसवितारिरण्यपाणिरुपगृह्णत्वितिपिष्टान्यवद्यार्यमाणान्यनुमंत्रयतेःनुनिकुरुतादितिप्रेष्यतिधृष्टि
रसित्यपवपमादत्ते॥४॥निर्दग्धःरक्षइत्यंगारमवस्थापयतिध्रुवमसिपृथिवीदृंहेतितस्मिन्कपालमुपधायान्वारभ्या
पाग्नेग्निमामादंजहित्यंगारंबर्हिष्मन्निरस्यत्यग्नेदेवयजनःवहेत्यन्यमधिकृत्योत्सृजयतिधरुणमस्यंतरिक्षदृंहेतिपू
र्वेधत्रमसीदिवंदृंहेतिपूर्वार्धधर्मोसिविश्वायिदृंहेतिमध्यमादक्षिणंचिदसीतिपश्चार्धादुत्तरमध्यर्धंपरिचिदसीतिपू
र्वार्धादक्षिणःविश्वास्मदीक्षसीदेतिपश्चार्धादक्षिणःसजातानस्मेयजमानायपरिवेश्रयतिपूर्वार्धादुत्तरमध्यर्धमेव

मेकादशकपालस्यसमानंत्रयाणांमुपधानमेकमात्रेमध्यमादक्षिणेतथोत्तरेचतुर्थेनमंत्रेणदक्षिणयोःपूर्वमुपदधातिपंचनोत
रयोरपरःषष्टेनदक्षिणःयोरपरःसप्तमेनोत्तरयोपूर्वमुत्तमेनत्रेषानिकुष्टास्रुवःप्रदक्षिणंवसूनांरुद्राणामित्यंगारानभ्यूह
तितयेत्रामितिद्वितीयेस्रुवेकतमाभ्याधिश्रित्यप्रातर्दोहंदोहयतिनिष्प्रोथ्यमानायांपात्र्यामवधायपवित्रेदेवस्यवःस
वितुःप्रसवइतिपिष्टानित्रिःसंवपतितूष्णींचतुर्थंवाचंयच्छत्यग्निवासनात्पिष्टेपनिधायोत्सृजतेहार्यंघावारा
भ्यामुत्सन्नासीतिपिष्टान्युत्सुनातिवेदोपयोमस्तुवेणप्रणीतानामपआहरतिसमापओषधीभिरित्यासिंचतितत्रास्वाङ्गः प
रिप्रजातास्यःसमद्भिःपृच्यध्वमितितत्रापरिसारयतिसीदंतुविराडितिपिष्टानिसंनयतिमखस्यशिरोसीतिपिंडमग्निमृशति
पूषावःविश्ववेदावभजत्वितिसमोवभजतिअग्नयेत्वेतिदक्षिणंपुरोडाशमग्निमृशतियथोदेवत भुतरमिदमहःसेनायाभीत्व
र्यामुखमपोहाग्नीतिवेदनकपालेभ्योभस्मापोहतिधर्मोसिविश्वायुरितिअधिश्रियत्यवमुतरमेकेकंकर्मोभयोःकुर्यादुरुप्रथस्वति
याल्कपालंपुरोडाशंकुर्माकृतिंप्रथयतिसंतेतन्वातनःपृच्यंतामितिपिष्टेपेनाविक्षारयन्त्रिःपरिमार्ष्टिदक्षिणाज्यान्नावाज्यंवि
लाप्यगार्हपत्योपाधिश्रित्संपूयवेदोपयामांदितिरसनाग्रिच्छभपत्नेसाज्यस्रुतीमादत्तेदक्षिणागार्हपत्यात्यविचावति॥पृष्ट्या
पयास्यग्नुवस्तस्यतेक्षीयमाणस्यपिन्वमानस्यपिन्वमाननिर्वपामित्याज्यस्यात्सांपवित्रवतिनिर्वतिपरिवाजपतिरितिहविषः
त्रिःपर्यग्निकरोतिदेवस्त्वासवितोत्पुनात्वच्छिद्रेणपवित्रेणवसोःसूर्यस्यरश्मिभिरितिपिष्टेपंचाग्निंकरोतिदेवस्त्वाष्टर्वनस्पतिभिर्वि
ष्यतिदेवस्त्वासवितोत्पुनात्वच्छिद्रेणपवित्रेणवसोःसूर्यस्यरश्मिभिरितिदर्भैस्त्रुचंग्रा
ह्यतिनजात्वानपोहत्यग्नेव्रतंरक्षिष्येतिवेदनसांगारंभस्मनाभ्यूहत्यविदहंतंत्वाग्नयेतेतिप्रेष्यतिवाचंविसृजतेयजमानश्चा॥
॥३॥पश्चादाहवनीयस्ययजमानमात्रीःवेदिमनसापरिमिमीतेयथाहवीःषिसंभवेयुःस्तथातिरश्चीनंयसीपुरस्तात्पोधेवेधावि
तृतीयमात्रेप्रागुदग्ग्रीवीःस्रुचंनतिस्रोलेखास्तिरंचति॥एकतायस्वाहाद्वितीयस्वाहात्रितायस्वाहेतेसंतेरसःस्यंदयान्लेखास्रुपिष्ट

लेपंनियति॥अयंवेदःपृथिवीमन्वविंदद्बुध्नादंतांनिहतांगह्वरेषु॥समद्यंलोकंयजमानायविंदन्विवीटंयज्ञंभूरिरेताःवृणोष्वि
तिवेदमादत्तेवेदेनवेदिंविविदुःपृथीवींसाप्रथमेपृथिवीपार्थिवायः॥गर्भोबिभर्तिभुवनेष्वंतस्ततोयज्ञस्यायतेविश्वदानीमिति
वेदेनवेदिंप्राचींत्रिःसमुन्माष्टर्कतरतोगार्हपत्यस्यदेवस्यत्वासवितुःप्रसवइतिस्फ्यमादत्तइंद्रस्यबाहुरसीत्योषध्यानुमार्ष्टि
नाग्नंत्रत्यभिमृशतिउतरतोलेखानामाग्नीध्रःप्रक्रममात्रेउत्करेणपाणिकोष्ठंकृत्वोपविशतिपृथिव्याधर्मासीतिलेखांतेतृणंति
यत्रनिधेदेतिपृथिवीदेवयजनीतिस्फ्यनतिर्यक्छिनतिब्रजंगच्छगोस्थानमितिसतृणान्पांसूनपादत्तेवर्षतुतेपर्जन्यइतिवेदिं
यजमानंचप्रेक्षतेवधानदेवसवितरितिपाणिकोष्ठेनिवपतिमावःशिवाओषधयइतिदूर्वायंद्रसरन्तइतितृतीयंसमान्यमन्य
तूष्णींचतुर्थंस्फ्येनवेदिंपरिगृह्णातिसवस्त्वापरिगृह्णंत्वितिदक्षिणतोऽग्नेस्त्वेतिपश्चादादित्यास्त्वेत्यत्तरतोऽपारंपृथिव्या
इतिरवनतिमनुलंचतुरंगुलंबोधताग्निंध्रस्त्रीर्हरतिदेवस्यसवितुःसेकंमरुणवंतोमानुषाःमाहिंसीःस्तंबोषधीः
शिवाइतिस्फ्येनमुलानिच्छिनत्ति॥सतृणान्पांसून्हरति॥इमांनरःरुप्तवेदिमेतदेवेभ्योजुष्टामदित्याउपस्थे॥इ
मांदेवाअजुषंतविश्वेरायस्पोषायजमानंविशंत्विति करोतिमध्येसनतांघागुदक्प्रणवंसाधुकृतायंसाभ्यामाह
वनीयंपरिगृह्णातिश्रोणिभ्यांगार्हपत्यमाहार्यपुरीषांपशुकामस्यस्फ्यंप्रक्षालयत्यप्रतिमृज्यन्नग्नयेवोस्यवेदिंप्रक्ष्म
णामंत्र्योत्तरंपरिग्राहंपरिगृह्णातिसत्पदसीतिपश्चाद्धर्मसदसीतिउतरतःपुरोरुरस्येतिस्फ्येनवेदींप्रतीचीमनु
मार्ष्टिवर्मकुर्वन्पश्चार्धेवेद्यावितृतीयमात्रेतिर्यंचंतंस्फ्यंस्रुग्धाप्रोक्षणीरासादयेध्मबर्हिरुपसादयस्रुचंश्रुवंस
दिपत्नीःसंस्राज्येनोदेहीसंशास्तिदक्षिणेनप्रोक्षणीरभ्युदानयत्यग्नयेमुपनीनीयस्फ्यमुच्छ्रयतिवर्मनिसादयति

प्रोक्षणीरभिमृश्यातिदीप्तोवधोसीतिपुरस्ताद्दक्षिणेन स्रुवं स्थानात्करमभिहृत्याभ्युक्ष्याग्नेः प्रत्यासादयतिउत्तरतआहवनीयस्येध्मावर्हिरुपसादयेदक्षिणमिध्ममुत्तरबर्हिः स्रुवः संमार्ष्टिस्रुचः प्राग्ग्रहरणंच ॥४॥ प्रत्युष्टं रक्षइत्याहवनीयेपात्राणि निष्पतिवेदप्रत्यवानं प्रतिघ्नभ्यावभ्यवाभ्याहवंतिश्वीरेस्रुचः समार्ष्ट्यग्नेरग्नाणिमृत्तेदंडान्स मृज्याभ्युथोग्नेव्रतपतिस्रुवोस्यनाधृष्टः सपत्नसाहइतिस्रुवमादत्तआयुः प्राणंमानिर्माजीरितिजुहुमादत्तेचक्षुः श्रोत्रंमानिर्माजीरितिप्राचिमंतरतः प्रतीचीबाह्यतः संमार्ष्ट्युपभृदस्यनाधृष्टासपत्नसाहित्यनभृतमादत्तेवा चंपशुन्मानिर्माजीरितिप्रतीचीमंतरतः प्राचीबाह्यतोध्रुवास्यनाधृष्टासपत्नसाहीतिध्रुवामादत्तेयज्ञंप्रजामा निर्माजीरितिसर्वतः प्राचिप्राग्ग्रहरणमत्मनाधृष्टः सपत्नसाहमितिप्राग्ग्रहरणमादत्तेरूपाद्वर्णमानिर्मृक्ष द्रुचश्चत्वासपत्नसाहः संमार्ज्मीतिसंमार्ष्टि॥ दिविद्रुत्संमवततंपृथिव्याः कुकुभिःश्रृणं॥ तेनासहस्रकांडेनद्वि षंतंतापयामसिद्विषंतंस्तप्यतांबद्धीतिसमार्जनान्यवसृज्याभ्युक्ष्याग्नावध्यस्यतिसंमृष्टायथास्थानमुत्तानाः स्रुचःसादयतिपत्नीः पतिलोकोपस्थानेकुर्वितिप्रेष्यति॥ पतिपत्नेषतोलोकोनमस्तेअस्तुमामाहिः सीरिति दक्षिणतःपश्चादपरस्यपतिलोकमुपस्थापयति॥ अग्नेरुहपतउपमाह्वयस्वदेवानांपत्नीरुपमाह्वयध्वं॥ आ दितिरित्वासपुत्रोपनिषदेयोयमिंद्राणीवाविधवेत्कपर्दिनीति जानुनाग्निमुज्य॥ आशासानासोमनसंप्रजांपुष्टिं मथोभगं॥ अग्नेरनुव्रताभूत्वासंनह्येस्कृतायकमित्यंतरतोवस्त्रस्ययोक्त्रेणपत्नीः संनह्याउपस्पृश्यवेदोप यामादध्येनत्वाचक्षुषावेस्यइतिपत्न्याज्यमवेक्ष्यतेतेजोसीत्याज्यंगार्हपत्येधिश्रयतितेजोसितेजोनुग्रहिवा

युष्टांतरिक्षात्पातुसूर्योदिवइत्याहवनीयंप्रहरति॥ अग्निष्टेतेजोमाविनेदित्याहवनीयेधिश्रयतीदं विष्णुर्विचक्र मइत्येतयोतरतः प्रोक्षणीनांसादयतिवेदंचतेजोसीत्याज्यं यजमानोवक्ष्यतेउत्पूतमनुपूतंवादेवस्तास तितोत्पुनात्विसतयापच्छाज्यमुत्पुनातिदेवोवः सवितेतिप्रोक्षणीर्धामसीतिस्रुवेणाज्यानिगृह्णातिचतु जुह्वामष्टोकृत्वउपभृतिकनीयः पंचकृत्वोध्रुवायांभृतिष्टमाज्यस्थालीं स्रुवं वेदंचगार्हपत्यांतेनिदधा तिदर्भमुष्टिमुपाधायार्धं वेदेदक्षिणतःप्रक्षिप्यदेवीरापइतिप्रोक्षणीरुदीरयतिप्रोक्षणीरपादायवेधां पदानित्रोमयत्फल्करेतोभनानिप्रविध्यापउपस्पृश्यविषायेध्ममपादायपरिधीन्ब्रह्मणामन्त्र्यप्रो क्षतिकृष्णोस्यारवरेष्ठइतिध्मं वेदिरसिबर्हिषेत्वेतिवेदंबर्हिरसिवेधेत्वेतिबर्हिःप्रोक्ष्यपश्चार्धंवेधावित् तीमात्रंबर्हिरासादयतिपुरस्ताद्ग्रंथिनिदधात्यग्राणिप्रोक्षणीषुपपाययतिस्वाहापितृभ्योघर्मपावभ्यइ तिमुलदेशेबर्हिषःप्रदक्षिणंप्रोक्षणीर्निनयत्यूर्ध्वरुचमादायपवित्रेदक्षिणतःपरिक्रम्यपुनातेग्रथिं विष्यन्वितिबर्हिषोग्रंथिं विष्यति॥ ५॥ विष्णोस्कपोसीतिप्रस्तरमादत्तेयजमानेप्राणापानोदधामीतिप वित्रेप्रस्तरेविसृज्यत्सग्रेणाहवनीयंपर्याहृत्यप्रस्तरेब्रह्मणेप्रयच्छतियजमानाद्यवा॥ पुष्टिरसिपोषायत्वा रेमंतंत्वापुष्टिंमतंगृह्णामीतिमुखतःप्रस्तरंगृह्णातिनोन्मृज्यानावमृज्यान्नविधुनु॥ यउपतिष्टतदुपस गृह्णीयाद्विस्रंस्यरक्षमश्नुतंदक्षिणतोयेदर्भाउदीरणसमयेप्रक्षिप्ताःतेषांदर्भाणामुपसंयम्यवेदिन्यद क्षिणार्धेस्तृणात्सुस्थस्वेतिवेदिं स्तृणात्यपरमपरमयुग्धातुबहुलमनारोकमपरेणवेदिंपरिक्रम्य

प्रस्तरंधारयन्परिदधातिगंधर्वोसीतिमध्यमामिद्रस्यबाहुरसीतिदक्षिणांमित्रावरुणौत्वेत्युत्तरमव्यपादंसंदधात्यभि
हितमंदक्षिणंपरिधीसंधिकरोतिध्रुवादायनित्यहोतारंत्वेत्याधारसमिधारसमिधमादधातिवर्षिष्ठेअधिनाके॥इति
द्वितीयांसूर्यत्स्तारश्मिभिरित्याहिंसंपुरस्तात्सरिदधातिविश्वजनस्यविधृतीस्थइतितृणेतिरश्चीसायतिचतुरंगुलमा
त्रमंतरावसून्नाःरुद्राणामितिविधृत्योरुपरिस्तरंसादयतिध्रोरसिजन्मनेतिजुहुंप्रस्तरेसादयतिनरिक्तमवस्रज
तिसमंमुलदंडंकरोत्यंतरिक्षमसिजन्मनेत्यधस्ताद्विधृत्योरत्यमृतंपृथिव्यासिजन्मनेत्यूपरिष्टाद्विधृत्योध्रुवामसंस्रक्
स्रुचोन्यंचीःसादयत्यभिहितमाजुहुंकरोतीदमहंसेनायाभित्वर्यामुखमपोहाम्मीतिवेदेनपुरोडाशायोर्ध्वस्मापो
वेदोपयामआज्यस्थाल्याःस्रुवेण॥आप्यायताघृतयोमिरग्निर्हव्यानोमन्यतां॥स्वमस्त्वत्वचमस्वस्रविंपशूनांति
जसाग्नयेबाजुष्टमभिधारयामीत्याग्नेयंपुरोडाशमभिधारयतियथादेवतमुतरंस्योनंतेसदनंकरोमिघृतस्यधा
रयासुरेवंकल्पयामीतिपात्रीमुपस्तृणातिआर्द्रःप्रथस्वभुवनस्यगोपाःघृतउत्तातुजनितामतीमित्यदंचमुवंस्प
र्यतिवेदेनापहस्मानंकरोत्यनभिघ्नन्पाणिनावदञ्शिरसाचतस्मिन्सीदामृतेप्रतितिष्ठ्रीरीणामेधस्कमनस्यमा
इत्यपस्तीर्णेसादयतियवानांमेघइतियवानामिराभूतिःपृथिव्यारसोमोक्रमीदितिप्रथमोपहितेकपालेभिधारयति
तत्तिरसीगायत्रंछंदस्तर्पयेमातेजसाब्रह्मवर्चसेनतत्तिरसित्रैष्टुभंछंदस्तर्पयेमेंद्रियेणवीर्येणतत्तिरसिजागत
छंदस्तर्पयमाप्रजयापशुभिरित्यंकरोतिस्वक्तमनीकाषमनीमूषंतमपर्यावर्तयन्नधस्ताच्चोपानक्तियस्त्व
सापशुष्वाविशेदिवाभिष्ट्वामनुयोविचेष्टे॥आत्मावासोमवांघृतवानिहागादिदंवंगच्छत्वांदयजमानायमत्यमितिदे

हावलंकरोत्यक्षदाहरतिहविःष्पषमोसिशाक्करइतिदक्षिणतोजुहूपूर्णस्रुवंसादयत्यग्नेयाध्रुवाःवेदमुत्तरेण
ध्रुवामाज्यस्थालीमपरेणस्रुकूदंडान्पात्रीदक्षिणस्याःवेदिश्रोणीसायदोहमुतरस्यांप्रातर्दोहंवेदिंस्तृणात्य
नधिस्रिणंस्तानपश्चाधोत्रिधातूपस्तृणातिदक्षिणातूलान्मध्येपउपस्तृणेध्रुवंसदनित्याज्यानिसमूहति
संमृष्टति॥६॥७॥ ॥इतिमानवसूत्रेद्वितीयोध्यायः॥ ७ ॥होतर्यवस्थितेमयेसमिध्यमानायानूब्रू
हीत्युक्त्वाहोतुप्रणवेप्रणवेसमिधमाधायदंसानुकिंशिष्टूनेध्मस्यातिरेचयतीध्मसेनहनंविस्रंस्येकग्रथि
ंसमार्ष्टिकरोत्यादासुदेवतास्वउपस्तृणेयवेदनाग्नित्रिरुपवाजयत्यग्रंवेयाःसंमृजन्पूर्णस्रुवंध्रुवायामवनी
यतस्योपहत्यवेदोपयामउतरंपरिधिसंधिंस्पर्शयित्वोतरार्धेभ्याहितस्यप्राचीनंमनसाप्रजापतयेस्वाहेतिज्व
लतिजुहोतिसपातेनध्रुवामाप्याय्ययथास्थानंवेदंचनिदधात्यग्नीसारधीश्वाग्निंचत्रिस्रिःसंमृष्टेतिप्रे
ष्यत्यग्नीध्रःसमार्गंस्थयमुपसंयम्ययथापरिहितमनुलोमंत्रिःसमुमार्ष्ट्यजित्वाग्नेसरिष्यंतःसंनिष्य
तंदेवेभ्योहव्यंवक्षंतंवाजिनेवाजजित्यायेसमार्ज्मग्नेवाजंजयेसंतेस्ययादग्निमुपक्षिएन्त्रिःसमुन्मार्ष्ट्य
पहरत्कतानोपाणीकृत्वाजुहुपभृतोरग्रेसूथमेमेधस्तमितिजपतिजुहूस्थग्निष्वाहयतिदेवान्यक्ष्यावोदेवय
ज्यायाइतिजुहुमादतउपभृदेहिदेवस्त्वादेवताहयतिदेवान्यक्ष्यावोदेवयज्यायाइत्युपभृतःसमादायस्रुचा
वग्नानिष्ठुविजिहथामितिदक्षिणातिक्रामत्यास्पृष्टंसत्यंपादमवस्थापयत्यंतर्वेदिदक्षिणंविष्णोस्थामासीति
इतिजपतिदक्षिणंपरिधिसंधिंस्पर्शयित्वादक्षिणार्धेभ्याहितस्योर्ध्वोअध्वरइतिसंततंप्राचीर्घमनुमूर्ध्वम
वछिन्नमाघारमाघारयतिप्रयाजेभ्यःशिष्टाभूयिष्ठमाज्याहुतीनांजुहोत्याघार्यानुप्राणितिपाहिमाग्नेदुश्चरि

तादामासःचरिताभ्रजेत्सस्ःस्पृर्शायन्स्रुचावत्याक्रामतिसंज्योतिषाज्योतिरितिजुह्वांध्रुवांत्रिःसमनक्तिजुह्वाप्य
यतिध्रुवाःयथास्थानाःस्रुचोसादायत्यूत्रीतःरायइतिध्रुवायाःस्रुवेभोनयतिसुवीरायस्वाहेतिजुहुमाप्याय -
यतिप्राणेनप्राणःसंततइतिध्रुवायाःस्रुवःनिदधातिसमिधःशकलमादायावतिष्ठतेप्रकृष्यदक्षिणंपादंबर्हिषस्त्
णःसततमुपोद्यम्यब्रह्मन्त्रवरायाश्रावयिष्यामीत्यक्षोश्रावयेत्याश्रावयतिस्थसमार्गपाणिराग्नीध्रःपश्चादुक्
रस्यार्ध्वस्तिष्ठन्नूक्तओषडितिप्रत्याश्रावयतिप्रत्याश्रुतेऽग्नेर्देवेदेव्योहोतादेवान्यक्षद्विद्वांश्चिकित्वान्मनुष्यवद्ऋ -
रतवदमुवदित्यूर्ध्वानयजमानस्यार्षीनूप्रवृणीतएकंद्वौत्रीन्पंचवाब्रह्मन्वाचक्ष्वब्रह्माणोअस्ययज्ञस्यत्रविता
रइतिजपति॥होत्रावियुक्तस्योपाःशुनामगृह्यमानुषइत्यक्षेःशकलमग्नावध्यस्यतियद्यब्राह्मणायजेतपुरो
हितस्यप्रवरेणप्रवृणीयाज्जुहुपभृतोग्नेणावदध्यादुधरेच्चदक्षिणेनपादेनदक्षिणातिक्रामतिसव्येनोदङ्परिधि
साधिनावहरआसीनउत्तरतोजुहोतिस्वाहाकारवतीर्वषट्कारवतीदक्षिणतःप्रागुदञ्चुरवउर्ध्वस्तिष्ठन्नाश्राव्य
नविचेष्टदाहोमात्समंप्रतिवषट्कारःवषट्कृतेवाजुहोति॥मंद्रेणस्वरेणाज्यभागाभ्यांप्रचरतिमध्यमेनानुयाजे
भ्यउतमेनाग्नःयोः॥॥३॥७॥घृतवतीमध्वर्यइत्यक्ष्यमानेस्रुचावादायदक्षिणातिक्रामत्यभिक्राममाश्रा
वयन्पंचप्रयाजान्यजतिसमिधोयजेतिप्रथमंयजयजेत्यतराःस्त्राभिःप्रचर्योपभृतस्यजुह्वामानीसमा
नत्रजुहोत्यत्याक्रम्याभिघारयतिध्रुवादक्षिणपुरोडाशंपुनर्ध्रुवामुपाःशुयाजायोतरपुरोडाशंसायंदोहंत्रा
तर्दोहमुपभृतमंतनःस्रुवेणावद्यतिचतुःकृत्वःपत्नीजामदग्यंस्येच्छन्पंचावत्तंजामदग्यमामंत्र्यकुर्वीताज्य
भागोयजयाग्नेयमुतरार्धेसोम्यंदक्षिणार्धेसमावनक्ष्यन्ध्रौवस्यावदायआप्यायताध्रुवाघेतनयज्ञः

यज्ञंप्रतिदेवयज्ञः॥सूर्यायाउक्षोदितेरुपस्थउसोभयजमानस्यधेनुरित्यवदायाज्यस्थात्मा ध्रुवांप्रत्याप्याय
यत्यग्नयेनुब्रूहीत्यनुवाचयत्यनुवाक्यायाःप्रणवेनसंश्रस्त्याश्रावयतिप्रत्याश्रुतेग्निंयजतिप्रेष्यत्ये
वंसोम्येनप्रचरत्यस्तीर्यापउपस्पृश्यदक्षिणस्यमध्यात्माग्नेर्मांसंविक्ष्यामावाहिःसिषंभरतमु·
ध्रेरमवनुषंत्यवदानानितेप्रत्यवदास्यामिनमस्तेअस्तुसमाहिःसीरित्यभिपरिगृह्णन्सःहताभ्यांमं
गुलीभ्यांमंगुष्ठेनचांगुष्ठपर्वमात्राण्यवदानान्यवद्यतिमध्यात्पूर्वार्धाद्वितीयंपश्चार्धात्तृतीयंःयदिपंचा
वदानस्यावतमभिघार्ययदवदानानितेवर्धन्तिलोमाकार्षमात्मनः॥आज्येनप्रत्यनक्तितआप्यायतां
पुनरितिपुरोडाशेनप्रत्यभिघारयत्यग्नयेनुब्रूहीत्यनुवाचयत्याश्राव्याग्निंयजेतिप्रेष्यत्यंतराज्यभागा
वाहुतीःप्रागुदीचीरपायातयतिध्रौवस्यावदायोपाःशुयाजावाग्नीषोमीयंपौर्णमास्याःवैष्णवम
मावास्यायामुपाःशुदेवतेनिर्दिशत्येवमुतरस्यावदाययथादेवतंप्रचरतिसंनयतउपस्तीर्ययथाव
दानःसमवद्यतिपुरोडाशस्यदोहयोश्चेद्रायानुब्रूहीत्यनुवाचयतिमहेद्रायेतिवासान्नायचरुपभृपुरो
डाशानांपार्श्वेनजुहुयात्॥द्रवाणाप्रस्तरेणव्याख्यातंप्रचरंति॥ऋषभंवाजिनंवयंपूर्णमासाःहव
वामहे॥सनोदोहताःसवीरंरायस्पोषाःसहस्त्रिणंपूर्णमासायसराधसेस्वाहेतिपौर्णमास्याः
स्रुवेणजुहोति॥अमावास्यासुभगासुदोवाधेनुरिवभूयआप्यायमाना॥सानोदोहताःसवीरं
रायस्पोषंःसहस्त्रिणममावास्यायैसराधसेस्वाहेत्यमावास्यायाःस्विष्टकृतेसमवद्यत्यंतराधासरु
द्विमात्रंद्विर्वायादपंचावदानस्यावतंद्विरभिघार्यनातऊर्ध्वंहवीःषिप्रत्याभिघारयति॥अग्नयेस्वि

ष्टकृतेनुब्रूहीवावयत्याश्राव्यप्रत्याश्रुतेग्निः स्विष्टकृतः यजेतिप्रेष्यसंसःसक्तमुत्तरार्धपूर्वार्धेजुहोत्यत्या
क्रम्ययथास्थानःस्रुचोसादयति॥२॥प्राग्रित्रहरणमुत्तरस्यपश्चात्परिधिसंधेर्ध्रुवोषधीरवास्तेसा
दयतितस्मिन्प्राग्रित्रमवधतिदक्षिणस्यमध्याद्यवमात्रंमंगुष्ठेनापमध्यमयावादायाभिधारयतिनिष्ट
प्येहापात्रीतस्यामुपस्तीर्यैडायेडद्विरवतप्यतिस्थवीयोदेवतेभ्योदक्षिणस्यदक्षिणार्धादवदायपूर्वा
र्धाद्यजमानभागमणुष्टीर्ध्यमाज्यलेपेपर्यस्यवेदेनिदधातिमध्याद्वितीयमेडमसंभिनदन्नवदानानिध्रुव
स्यावदायानुपूर्वमितरेषामिडामभिधार्यप्रत्यङासीनोहोत्रेप्रयच्छत्यंतरेणहोतारमिडान्याध्वर्युदक्षि
णातिक्रामतिपरिगृह्णातिहोताननुसंजनंहोतुरंगुलिपर्वणिजनत्यंतरमग्रेथवाग्रंहोतुःपानोर्द्वि
लेपेनोपस्तृणात्यवदानंहोतारंधयतिनदन्यच्चलेपादुपस्तीर्यलेपाद्विरभिधारयत्यप्रहयमानायाम्
त्रिजोन्वारभतेयजमानश्चोपहुतांपृथक्पाण्योराग्नीध्रायावद्यतिसंप्रेष्यतिउत्तरतस्तानुदक्षिणतः
परीतेतिब्रूयादक्षिणतस्तानुत्तरतःपत्येतत्प्रहृतांप्राश्नंत्यत्वंजोयजमानश्चहोतात्रथमोभक्षयते॥
पृथिव्यास्त्वोदात्रात्राश्नाम्यंतरिक्षस्यत्वादात्रात्राश्नामिदिवस्त्वादात्रात्राश्नामीतिप्राश्नाग्नीध्रःस्रुगास्वा
पवित्रंविसंस्यहोताग्निहोत्रहवण्यामवधायातूष्णींदक्षिणतःपात्योहिष्टीयंजपंतोमार्जयंतेब्रह्म
भागःसंयजमानभागादवदायाज्यलेपेपर्यस्यवेदेनिदधातिदक्षिणंपुरोडाशंचतुरंकृत्वाब्रर्हिसादयत्य
भिमृष्टंपात्र्यांनिदधातिप्राग्रित्रहरणमग्रेणाहवनीयंपर्याहृत्यब्रह्मणेप्रयच्छतिवेदेनभागोपर्याहृत्यब्र
ह्मणेप्रयच्छतियजमानायचप्रतिपर्याहृत्ययथास्थानंवेदंनिदधातिदक्षिणाग्नेरुतमोदनंमहांतम

मिधार्यापरेणस्फ्यंडानुदीचमुद्वासयतिदोहेपात्रीच॥३॥अनुयाजिकीसमिधमादायब्रह्मन्प्रस्थास्यामइतिब्र
ह्माणमामंत्र्यसमिधमादायाग्नीत्परिधीःश्वाग्निंचसकृत्सकृत्समृद्धिंप्रेष्यत्याग्नीध्रःसंमार्गःस्फ्यमुपसः
यम्ययथापरिधिमनुलोमंहिसकृत्सकृत्संमार्ष्टि॥अजिघ्रायेससवांसंससनिंससनिवांसंदेवेभ्यो
हव्यमोहिवांसंवाजिनंत्वावाजजितंसमार्ष्टेवाजमेजेरित्यग्नि॥योदेवानामसिश्रेष्ठउग्रस्तंतिचरोवृषा
मऽत्वमस्मभ्यंरुद्रेतदस्कहुतंतवस्वाहेतिसंमार्गंविस्रंस्याच्युष्याग्नावध्यस्त्येषोपभृतंजुहोमानीया
श्रावयन्त्रीननुयाजान्यजतिदेवान्यजेतिप्रथमंयजयजेस्फ्यंतरोसमिधंप्रतीचःपश्चार्धादुत्तमेनप्राचा
वनुसंभिनत्यत्यक्रमयथास्थानंस्रुचोसादयतियजमानोवाजमाप्नवेतिदक्षिणेनोत्तानेनपाणिनाजुहूं
संप्रस्तरमुद्गृह्णातथासपत्नानिद्रोमऽतिनीचासव्येनोपभृतंबर्हिर्वेदिनिरस्त्यभ्युक्ष्यप्रत्यासादयतिन
हूंप्रस्तरेजुह्वानक्तिपरिधीन्वसुरसीतिमध्यममुपावसुरसीतिदक्षिणंविश्वावसुरसीत्युत्तरंमध्य
मेस्फ्यंचोग्रंसधायस्फ्यंडेप्रस्तरेस्याग्र्याप्यासंयम्याश्रावयतिप्रत्याश्रुतइतिइषितोदेव्याहोता
रोभद्रवाच्यायप्रेषितोमानुषसूक्तवाक्यसूक्तंब्रूहीतिप्रेष्यतिप्रस्तरमुद्यतेयजमानेप्राणापानोर्दधा
मीतिबर्हिषावधतीप्रत्ययसज्जत्यायुषेवेतितूष्णींसंसज्यत्यप्सुभीरिहाप्नोव्यंतुवयइतिस्फ्यंप्रस्तर
मनक्त्यग्नाजुहूंमध्यान्न्युप्यतिमूतनिष्क्रवायांतूष्णीजुहूमग्र्याप्यस्रुवंगार्हपत्येभूत्वेत्यनतिहर
न्प्रस्तरस्याग्र्याप्यादीपयत्यागास्तयःयजमानइत्यृच्यमानेसहस्रुवयाप्रस्तरमनुहरत्यग्नीद्रम
मयेतिप्रेष्यतिप्रस्तरमाग्नीध्रःस्रिःपाणिनागमयत्यनुप्रहरसंवदसेतिवाहततोतोवृष्ट्यावतेतितूष्ण

मग्न्यावधोध्यस्यतिप्रतिष्ठासीतिपृथिवीमालभते॥पुनर्यमश्वक्षरदात्पुनरग्निःपुनर्भगाः॥पुनर्मैश्विनायु
वचक्षुराधतमक्ष्णोरितिचक्षुषी अभिमृशत्यपउपस्पृशत्यध्यमंपरिधिमन्वारभ्यागादग्नीदित्याहागम्निस्या
ग्नीध्रःश्रावयेत्यध्वर्युः॥ओषडित्याग्नीध्रःस्वर्गायव्याहोतभ्यःस्वस्तिर्मानुषेभ्यःइडःयोबूहोतिवषातितज
इडःयोरावृणीमहइत्कृष्यमानेमध्यंमदक्षिणचाधाय॥यंपरिधिंपर्यधत्ताग्नेदेवपणिभिर्वियमानः॥तंत
एतमनुजोषंभरामिनेदेवायुष्मदपचेतयातैर्यज्ञस्यपाथउपसंमितमित्यधस्तात्स्तरस्याक्ष्णयोपक
र्षत्योपभृतोग्रंजुहोमाधायसःस्रावभागास्योतपरिधिनभिजुहोतिघृताच्योस्थायजमानस्यधुर्यापा
तमितिवेधःसयाःस्रुचोविमुचतिकस्तंवदेवायतोयुजानस्ततोविमुचामीतिविमुचतिनविमुक्तेबर्हि
षिप्रत्यासादयतिस्रुवंजुहूंचादायाध्वर्युःप्रत्यपक्रामतिबर्हिषस्तृणंवेदेवहोताज्यस्थालीमाग्नीध्रः
पश्चादाहवनीयस्यप्राकृतूलेतृणेसादयत्यंतरेणहोतारमग्निंचाध्वर्युःप्रत्यपक्रामतीति-मध्येहोतासी
नोध्वानेनपत्नीसंयाजयति॥४॥वेदोपयामोक्थ्यसोमायानुब्रूहीत्यनुवाचयत्यकतरार्धेसोमंयजति
दक्षिणार्धेवशारंपरिस्तृत्याहवनीयतोदवानापत्नीर्यजतिपुरस्तादेवपत्नीनांसिनीवालीपशुकाम
स्यपजेदुपरिष्टाद्राकांवीरकामस्यकुहूप्रतिष्ठाकामस्यसपत्नीपत्यासक्रूतेंषुगच्छतामितिपत्या
न्वारंभंस्रुवेणजुहोतिपरिस्तरणमुपोद्धत्याग्निंगृहपतियजतिस्विष्टकृतस्थाने॥दत्राकृत्वोवदापहो
तानुसंजनंहोतुरंगुलीपर्वणीजनक्तिवाग्घ्यग्रथांतरंहोतुःपानोद्वित्रैर्लेपैनोपस्तृणात्यवदानहोता

रंधयतितदन्यच्चलेपादुपस्तीर्यतूपहूयमानायांपत्न्यान्वारभतआग्नाध्रश्चोपहूतांत्राग्नीतोहोताग्नीध्वदक्षि
णाग्नाविध्मपरिवासनान्युपसमाधायचतुर्गृहीतआज्येफलीकरणान्युपयास्वरस्वतीवइडयमनीतितस्यां
पुनर्गृहीत्वापिष्टलपद्वीरमत्तमभिघार्य॥उलूखलेमुसलेयत्कपालंउपलायादृषदिधारयिष्यति॥अवघ्नंशो
विघ्नंःसंयजामिविश्वेदेवाहविरिदंजुषताःस्वाहेतिजुहोतिवेदेननिर्मृज्याज्यस्यावदाय॥ऐंद्रोपानस्य
केहमनसोविराकुरुक्रमनसःसजाताःस्वाहेतिग्रामस्यजुहोतिपत्येवेदंप्रयछतिवेदोमाअभरेतिजप
तितद्गोहंतत्तस्मिंतिप्रतिगृह्णात्यपस्येपुत्रकामानिदधाति॥इमंविष्यामीवरुणस्यपाशंयज्जग्र
थसवितासत्यधर्मा॥धातुश्चेयानोस्कृतस्यलोकेरिष्टामहासहपत्यादधाद्वितियोक्षपाशंविषा
यसंयोकमंजलिंकुरुते॥समायुष्मासंप्रजयासमग्नेवर्चसापुनःसंपत्नीपत्याहंगच्छेसमात्मातन्वा
मेहृदकांजलीनिनीयमुखंविमृष्टेहोतावदंस्तृणातिगार्हपत्यादधिसंततमाहवनीयादयाश्वाग्ने
सीतिध्रोवस्यसकृदवत्तंजुहोतिसकृत्स्रुवामाप्याय्यबार्हिषादर्भमुष्टिमपादायांतर्वेधूर्ध्वंस्तिष्ठन्देवा
गातुविदइतिध्रुवायासंततंसमिष्टयजुर्हुत्वामंत्रस्यसमापनात्प्राक्स्वाहाकाराद्दर्भमुष्टिम
नुप्रहरतियानिधर्मकपालानित्येतयाकपालानिविमुंचतिसंख्ययोदीचीनान्युधासयतियेधर्मइति
द्वेयद्वर्मइत्येकंवोविमुंचतीतिप्रणीतामनसाविमुच्याग्नेणाहवनीयंपर्याहृत्यपाषायवत्यंतर्वेदान
दधातिदिविश्लमवततंमित्येतयाबर्हिरनुप्रहरातिस्तृणातिहिंकारेपरिधत्तवेदिजामिमाहिंकार

पाऽग्नयानादर्भःस्तृणीतहरितेस्रुवेणनिष्काद्यतेयजमानस्यब्रध्नमितिहोतृषदनेवेदिःसंछादयतिब्राह्मणानाः
स्तर्पयेतिप्रेष्यतिपौर्णमासीःसःस्थाप्येद्रायवेमधायेकादशकपालंनिर्वपेन्नदशकपालंनिर्वपेद्भ्रातृव्यवाः
स्तत्रयथाकामंदधात्यरुतोविकल्पानोपक्रम्यविरमेदादित्येघृतेचरुरमावास्यायामिष्ट्वापशुकामःपशुकामः
इतिमानवसूत्रेप्राक्सोमतृतीयोध्यायः॥३॥ ॥पूर्णचद्रमस्कपवसेत्पौर्णमासीमदर्शनेमावास्यांपूर्ववाके
ऽग्नमश्नूयजमानोवापयतेदक्षिणेपक्रमान्केशान्सव्येपक्रमान्नखांश्चात्मंकनिष्कांतःकारयतेनकक्षौप
त्नीनखांश्चकारयीतपयस्वतीरोषधयःपयस्वद्वीरुधांपयः॥आपांपयसोयत्यमस्तेनमामिंद्रसःसृजस्वेतिपाणीन्न
क्षात्मोपयस्वद्गनप्रश्रीतोन्यन्नाप्येभ्योमाःसाज्यसर्पिष्मतोर्णमास्याभक्ष्यावौमौस्यानसुहितौस्यातांममाग्नेव
र्चइत्याहवनीयेसमीधमादधातिपुरस्तात्स्यदुखउर्ध्वस्तिष्ठन्तूष्णीमपरयोहस्ताअवनीज्यदक्षिणतोव्रतमुपै
तेत्यग्नेव्रतपतेव्रतमाऽऽहयइत्याहवनीयमुपतिष्ठतेसम्राडसीव्रतपाअसिव्रतपतिरसीत्यादित्यमुपतिष्ठतेयद्य
स्तमितस्यादाहवनीयंवाचेत्राश्रीयातामारण्यस्ययस्यचक्षोपक्षमाणः॥स्यान्नतस्यसायंमश्नीयात्तदूतचार्या
हवनीयागारेऽघरायीतगार्हपत्यागारेपत्नी॥इयंवःपात्रमनयोगृह्णामीतिप्रणीतास्कृत्यमानास्विमांममसा
ध्यायेदग्निंहोतारमुपनःहुवइतिनिर्वप्स्यमानेस्रुचंश्रुवंचाभिमृशेत्क्रियमाणेक्रियमाणेपजस्यस्रुत्रम
याभिमयेतिवेधांपरिगृह्यमानायांजपतिपवानांवायातानांधर्त्रायगृह्णामीत्याज्येषुगृह्यमाणेष्वातानुवाक
स्ययुनज्मिस्रुत्रम्हाणादेव्येनेतिपरिधिषुपरिधीयमानेषुचतुर्होत्रावहव्येनचहवीःष्यासन्नान्यभिमृशेद् ११

येणस्रुचौतर्वादक्षिणंज्यान्वाच्याध्यजलेवेदमादायवेदोसिवेदोमाअभरेतिजपतितृप्तोहंतृप्तस्त्वमितिप्रति
गृह्णातिदशहोतारंजपेत्पुरस्तात्समिधेनीनाःसमीधोग्निराहुतःस्वाहुतःप्रियंतुनइतिसमिधमनोसिप्राजाप
त्यंमनसाभूतेमाविशेतिस्रुवेणाघार्यमाणेवाग्यस्येद्रियेणसपत्नक्षयणीवाचामेद्रियेणाविशेतिस्रोचेदेवाःपित
रइतिप्रवरेप्रर्यमाणेप्राग्गतिकरणाच्चतुर्होतारंजपेत्पुरस्तात्प्रयाजानामाश्रावितेमघंदेवानितिब्रूयात्
प्रत्याश्रुतेमघंदेवंयजस्वेतियथाभागंदेवताःप्रतिमातिष्ठिपन्नितिवषट्कृतेस्वर्गलोकइतिप्रयाजेषुव
संतमृतूनाप्रीणामिसमाप्रीतः॥प्रीणातुवसंतस्याहंदेवयज्यायातेजस्वान्पयस्वान्॥भूयासंग्रीष्ममृ
तूनांप्रीणामीसमाप्रीतःप्रीणातुग्रीष्मस्याहंदेवयज्ययोजस्वान्वीर्यवान्भूयासंवर्षाऋतूनांप्रीणामि
तामाप्रीताःप्रीणंतुवर्षाणांमहंदेवयज्यायापुष्टिकामान्पशुमान्भूयासंशरदमृतूनांप्रीणामिसामाप्री
ताप्रीणातुशरदोहंदेवयज्ययाऽन्नवाचर्यश्चाभूयासंहेमंतशिशिरावृतूनांप्रीणामितौमाप्रीतौप्रीणीताः
हेमंतशिशिरयोरहंदेवयज्ययासहस्वाःस्तपस्वाभूयासमित्येकेकेनपर्यायेणपृथक्पृथक्प्रयोजाननुमं
त्रयतेप्रयाजानुयाजवृक्षोसर्वानभ्यसेदपिवोपोतमभुतमंततः॥३॥अग्नेनायसुपथाराध्येदेवव
यज्यायाचक्षुष्मान्भूयासमित्याज्यभागमनुमंत्रयतेनसोमेनयज्ञश्चक्षुष्मान्सोमस्याहंदेवयज्यया
चक्षुष्मान्भूयासमितिद्वितीयंपंचहोतारंजपेत्पुरस्ताद्विषामाग्निरन्नादोग्नेरहंदेवयज्ययान्नादोभूया
समितिहविराहुतिदर्विर्नोमास्यदन्योहंभ्रातृव्यदभेयमित्यक्षाःश्रुयाजावग्नीषोमोवत्रघ्नावग्नीषोमयो
रहंदेवयज्ययावत्रघ्नभूयासमित्यग्नीषोमीयमिद्राग्नेयोरहंदेवयज्ययेद्रियवान्वीर्यवान्भूयासमिद्रस्याहं

देवयज्ययेद्रियवानभूयासंमहेंद्रस्याहंदेवयज्ययाजेमानंमहिमानंगमेयमिंद्रस्यधेमृधस्याहंदेवयज्ययास
पत्नीभूयासꣳसवितुरहंदेवयज्ययासवितृप्रसूतोभूयासꣳसरस्वत्याअहंदेवयज्ययावाचमन्नाद्यंपूषयंभू
यासंवाहंदेवयज्ययापुष्टिमान्पशुमानभूयासंमघवेंद्रियोरहंदेवयज्ययावीर्यवानिंद्रियवानभूयासꣳविश्वेषांदेवानां
महंदेवयज्ययाप्रजापतिभूमानंगमेयंद्यावापृथिव्योरहंदेवयज्ययाप्रजानिषीयप्रजयापशुभिर्वनस्पतेरहंदे
वयज्ययास्ययज्ञस्यागुरुदृचमशीयास्ययज्ञस्यागुरुदृचमशीयेत्यनाम्नातेघ्निꣳस्विष्टकृतस्यप्रतिष्ठा
तस्याहंवयज्ययायज्ञेनप्रतिष्ठांगमेयमित्यग्निꣳस्विष्टकृतं॥अग्निर्मादुरिष्टात्पातुसविताघशꣳस्यात्॥यो
नो अंतिशपतितमेतेनजेषमितिप्राङ्त्रमवदायमानंमनुमंत्रयतइडायास्पृष्ठींमुपहवेवसीयस्येहिश्रे
यस्ये हीतिजपतिचिदसिमनासिधीरसीत्यंचेघृतेनमासमुक्षतेत्यंतमस्मासिंद्रइंद्रियंदधात्विति
चब्रध्नपाहीतिचतुरंतमभिमृशतिप्रजापतेर्भागोस्यूर्जेस्वानूपयस्वानूप्राणापानोमेपाहिसमानव्यानो
पाह्यूदानरूपेमेपाह्यूर्गस्यूर्जमयिधेह्यक्षितोस्यक्षित्यैमामेक्षेष्टाअमुत्राअमुष्मिन्लोकेहन्वप्रजापति
रहंत्वयासाक्षादध्यासमित्यन्वाहार्यमासन्नमनुमंत्रयतेतोदक्षिभ्योदक्षिणांदद्यात्॥संमेभद्राःसंन
तयःसंनमंतामितीध्मसंनहनेहुतेसप्तहोतारंजपेत्॥पुरस्तादनुयाजानांवर्हिषोहंदेवयज्ययाप्रजावा
नभूयासंनराय्यःसस्याहंदेवयजनमेद्रियवानभूयासमग्निꣳस्विष्टकृथस्यप्रतिष्ठातस्याहंदेवयज्यया
यज्ञेनप्रतिष्ठांगमेयमित्यकृतममग्नेरज्जितिमन्नज्येषꣳसोमस्याज्जितिमन्नज्येषमित्याज्यभागप्रभृत्या
स्विष्टकृतोनुमंत्रयतेऽन्यदुपांशुयाजोसूक्तवाकेसामेसत्याशीर्देवागम्यादितिप्रस्तरेप्रहीयमाणे

तत्रमामिछतꣳवरꣳवृणीतविघ्नꣳयुर्यज्ञस्यप्रतिष्ठातस्याहंदेवयज्ययायज्ञेनप्रतिष्ठांगमेयमितिप्रा
योर्वाकेवितेमुचामिरज्ञानाꣳनिरस्मानितिपरिधिषुप्रहीयमाणेष्विष्टयजोभगुभिरितिसꣳश्रावभा
गेष्वेहोमागच्छहोमागम्यादित्यंतताधरान्वणीते॥२॥सोमस्याहंदेवयज्ययाविश्वꣳरेतोधामीय
त्वष्टुरहंदेवयज्ययासर्वाणिरूपाणिपशूनांपूषयदेवानांपत्नीनामहंदेवयज्ययाप्रजनिषीयप्रजाया
पशुभिःराकायाअहंदेवयज्ययाप्रतिष्ठांगमेयमग्निर्गृहपतिर्यज्ञस्यप्रातिष्ठांतस्याहंदेवयज्ययाय
ज्ञेनगृहैःप्रतिष्ठांगमेयमित्यग्निगृहपति॥इडास्मान्वताधृतेनयस्याःपदेपुनतेदेवयंतः॥वैश्वा
नरीꣳकरोवहधानोपयज्ञमस्तंनोवेश्वदेवीतीडाꣳयासरस्वतीवेरꣳभगीनेतिमुखꣳविमृष्टेनिर्दूषंत
निररातिदहेतिवेदꣳस्तीर्यमाणमनुमंत्रयते॥सꣳयज्ञपतिराशिषेतियजमानोयजमानभागप्रात्मा
तियप्रसवेसमिष्टयजुषासहजुहूयात्॥पश्चाद्देवसदनमुपविश्यप्राङ्मुखःसदासिसन्नमेभूयाइतिप्रणि
तास्वछिन्नमासिच्यमानास्वनुमंत्रयतेप्राच्यादिशंदेवास्त्रꣳविजोमार्जयतामितिप्रदिशꣳयथाम्ना
तं॥समुद्रंवःप्रहिणामिस्वाꣳयोनिमभिगछतास्मिन्नोऽक्षरेवीरामापरासेचिमत्तयइति
निनीताअनुमंत्रयते॥यदस्युतेसरस्वतीगोष्वेकयदसक॥तेनमेवाजिनावतीमुखंमधिसरस्व
तिवर्चसेतिमुखꣳविमृष्टदक्षिणायावेदःप्राचीनंदक्षिणेनपादेनविघ्नक्रमानुक्रामतिविघ्नꣳपृथि
व्याꣳव्यक्रꣳस्छेतिप्रथमं॥विघ्नꣳरंतरिक्षेव्यक्रꣳस्छेतिद्वितीयं॥विघ्नꣳदिविव्यक्रꣳस्छेतितृतीयं
मुत्तरमुत्तरंभूयाꣳसमिदमहममुष्यप्राणंनिवेष्टयामीतिदक्षिणयाप्रदक्षिणमावेष्टयतियंद्विष्यात

स्यानामगृह्णीयात्तूष्णीमनविचरन्त्सव्यमन्वावृत्यतेजोसीत्याहवनीयमुपतिष्ठते॥अग्नेगृहपतइतिगा
र्हपत्यमसानुमान्वितिपुत्रस्यनामगृह्णात्यमूअनुमानुनामितियदिद्वावमीअनुमानुतेतियदि
बहवोनिमीक्षेरन्निमुपतिष्ठते॥येदेवायज्ञहनःपृथिव्यामध्यासतइतिगार्हपत्यꣳयेदेवायज्ञहनोअं
तरिक्षेअध्यासतदाक्षिणाग्निꣳयेदेवायज्ञहनोदिव्यध्यासइत्याहवनीयमग्नेव्रतपतेव्रतमचारिषंत
तेप्रानोवःतदशकंतेनाशकंतेनाराय्यंतन्मेजुगुपदितिसमिधोग्निषादधातिघृतꣳविमुंचति॥यज्ञो
वभूवसउवावभूवसप्रयज्ञेसउवावृधेपुनः॥सदेवानामधिपतिर्बभूवसोअस्मानधिपतीन्करो
तुवयꣳस्यामपतयोरयीणामितिपुनरालब्धंजपति॥गोमअग्नेविमंअश्वियज्ञइतिप्रागुपक्रम्यज
पतिराध्यंतेप्राश्नात्यूर्ध्वꣳवासमिष्टयजुषोयजमानोब्राह्मणःसान्नाय्यस्यसान्नायस्य॥३॥
इतिमानवसूत्रेप्राक्सोमेचतुर्थोध्यायः॥४॥ अग्नीनादधीतवसंतेब्राह्मणोग्रीष्मेराजन्यःश
रदिवैश्यःशुक्लेरःसर्वेषांसोमेनयक्ष्यमाणस्यर्तावनियमानक्षत्रेचफाल्गुन्यांपौर्णमास्यांपु
रस्तादकोहुत्वहेनादधीतजातपुत्रोब्राह्मणःकृत्तिकास्वादधीतरोहिणीफाल्गुन्यश्चित्येत्यामनंता
निमृगशीरस्यादधीतपुनर्वस्वोःपश्चापापीयान्विशाखयोःप्रजापतिकामोनुराधास्वधिकामः
प्रोष्ठपदास्वप्रतिष्ठाकामःपौर्णमास्याममावास्यायाꣳवादधीत॥योश्वत्थःशमीगर्भआरोहत्वे
सच॥तंतेहरामिब्राह्मणायज्ञियेकेतुभिःसहेतिशम्याारोहस्याश्वत्थस्यारणीआहरत्यायुर्मयिधे
ह्यायुर्यजमानायेतिजपतिपरिवापणꣳयथादर्शपौर्णमासयोरापुत्याहतेक्षोमेपरिधायोपवस्त्व

DEHALI DAU MEMORIAL

रानमश्रित॥प्राचीनप्रवणमुदग्वꣳशंप्राचीनंमध्यमादꣳशादपराग्हेत्लक्षणेकरोत्यधस्तात्वोक्ष्यतस्मिन्नो
पासनियंत्रमोदनीकमादधातिशमित्यग्निनिर्मथ्यꣳवाप्रागभिहवाद्वृत्विजोवृणीते॥प्रवेधसेकवयेमेध्याय
वचोवेदंरुद्रायभायवृष्णे॥यतोभयमभयंतन्नोअस्त्वदेवानांयजिहेऽग्नेस्वाहेत्यग्निजुहोतिचतुःश्रु
रावꣳरोहितेचर्मण्यानडुहेप्राग्रीवेलोमतोनिरूप्यमाणꣳसतोवहंतिनिशायांपरिरोधंतत्रमोदनंजीवत्व
त्सःश्रपयतिघृतेनानुत्पूतेननवनीतेनवोत्पूतेनशृतमभिघार्योत्तरतउद्वासयतिपाक्यामन्यत्रवोध
त्यग्यूहत्यत्रभूतꣳसर्पिरासिचाभितोत्रमोदनंमृत्विजआर्षेयारत्नाःपर्युपवेशयतिदक्षिणतोब्रह्मा
श्वाधोतोत्तरतउद्गातापुरस्तादध्वर्युःपिंडानादायसर्पिषपर्यस्यावसृप्यप्राश्नंतितेभ्योधेनुंददाति
चेतस्याश्वत्थस्यार्द्रास्तिस्रःसमिधःस्तभिगवतीःसपलाशायाःप्रादेशमात्रीःसर्पिष्मत्योदनेप
र्यस्यत्रोवाजाअभिघवइत्येताभिस्तिसृभिःस्वाहाकारंताभिरादधातिगायत्रियाब्राह्मणस्यावा
ध्यग्निरितित्रिष्टुभिराजन्यस्यजनस्यगोपाइतिजगत्याभिर्वैश्यस्याऽऽहुवत्सꣳवत्सरमजस्रंसमिधी
तादधदशरात्रंत्रिरात्रꣳवानास्याग्निगृह्यंधरयुर्नान्यतआहरयुर्नप्रपाइतिजगतीभिर्वैश्यस्याऽऽहु
त्सꣳवत्सरमजस्रंसमिधीतादधदशरात्रंत्रिरात्रꣳवानास्याग्निगृह्यंधरयुर्नान्यतआहरयुर्नप्रयाया
भानृतꣳवदेन्नमाꣳसमश्नियाभस्त्रियमुपेयादेवंवीनाधास्यमानउपवसेत्पूर्वांपौर्णमासीमुत्तराम
मावास्यांनक्षत्रेचरतचारिणाऽऽर्त्विजसहवसतिप्रजाअग्नेसꣳवासयेत्कृत्तरपूर्वस्यांदिशिवासेत्प्रा
पमजवघ्नाति॥३॥शत्केरग्निमिधानमुभौलोकौसनोम्यहमुभयोर्लोकयोरधोमृत्यंतरम्यह

मितिशरेरग्निमिंधतेयजमानायारणीप्रयच्छति॥ महीविश्पत्नीसदनेऋतस्यावाचीएतंधरुणेरयीणां॥
अंतर्वतीजन्यंजातवेदसमध्यराणांजनयतपुरोगामितिप्रतिगृह्णाति॥ऋक्षियवतीस्थोग्निरेतस्मेरेतो
धत्तपुंसेप्रजननं॥तत्सत्यंयद्वीरंबिभृथोवीरंजनयिष्यतः॥तेमाप्रातःप्रजनयिष्यतेतेमाप्रजातंज
नयिष्यतःप्रजयापशुभिरिदमहन्तात्सत्यमुपेमिमानुषाद्देवंदेवीःवाचंयच्छामीत्कक्षावाचं
प्रयच्छतिदक्षिणाग्नेररणीपत्नीपाणोकुरुतेवाग्यतावरणीपाणिजायतउपन्यंब्रह्मोदनीकेअरणी
निष्पत्यतेतेयोनिरितियइत्यरण्यासमारोपयत्यनुगमयोदुखमस्मगार्हपत्यायलक्षणकरोत्यध्व
र्यावोक्ष्यदक्षिणतःपुरस्तादक्षिणाग्नेर्वितृतीयमात्रेगार्हपत्यलक्षणस्यनेदीयसिसमंप्रतिपुरस्ता
दाहवनीयायलक्षणानुपूर्व्यासंभारान्निवपति॥उत्समुन्नंमधुमाःऊर्मिरागात्साम्राज्यायप्रतरंद
धानाः॥अमीयेमघवानोवपचेषमूर्जमक्षमत्संभरेमत्सेपानुपदास्कगाउपसृजति॥इयत्यग्रआसी
दतोदेवीप्रथमानांपृथग्यत्॥देवोन्यक्ताधसर्पंमहित्वेतिवराहविहितंन्वन्युप्यतूष्णीःवल्मीकवपांनिव
पति॥यददोदिवोयदिदंपृथिव्याःसमानंयोनिमभिसंबभूवुः॥तस्यपृष्टेसीदतुजातवेदाःशिवः
प्रजाभ्यइहरयेनोअस्त्विषूषा॥निवपंश्चंद्रमासिरुक्षंतदिहरयेतिमांमनसाध्यायेत्॥चंद्रमग्निं
चंद्ररथंहरिवृतंवेश्वानरमसुषहंस्वर्विदं॥विगाहंतूर्णितविषीभिरावृत्तंतूर्णिदेवासइहस्रियं॥
दधरितासिकताविपुष्टाःनिवपति॥अद्भ्यंगाःश्रर्कराभिःस्निभ्राष्टिभिरजयोलोकान्प्रदिशा
श्चतस्रइतिबभ्रुःश्रर्करानिवपति॥यद्विष्यातंमनसाध्यायेत्॥उदेह्यग्नेअधिमातुःपृथिव्यावि

राजाविश्वमहतःसधस्थान्॥आक्षत्रोजोदधिरेदवयंतोहव्यवाहंभुवनस्यगोपामित्यावुकिरंनिवपति
तूष्णींपुष्करपलाशेमोदुंबरःकिंकंतःश्रमीमश्वंपलाशमश्ननिहतंवसत्मं॥संवःसृजामिहृदयानि
वःसंसृष्टमनोअस्तुवःसंसृष्टःप्राणोअस्तुवःसंसृष्टास्तन्वःसंतुवइतिसंभरान्संसृजत्या
षगोपृथिवरक्रमीदितिगार्हपत्यलक्षणेसंभारानभिमृशत्यंतश्चरतीतिदक्षिणाग्निंस्रुंश्राधामत्याह
वनीयस्याजानेयमस्वपुरस्तात्प्रत्यंमुखमवस्थापयति॥२॥गार्हपत्यलक्षणस्यपश्चान्मुखजाव
लोपान्न्यङ्मुखीप्राग्निधायवृषणोस्थइतितत्रप्रावावछिन्नप्रोक्षोदर्भायुर्वश्रेयसीतितयोरुदक्
तूलमधरारणिंपश्चात्प्रजननामूलतउत्तरारणिंदशगृहीत्वाधायचतुर्होतृंयजमानंवाचयत्यग्निन
रोदाधितिभिररण्योरित्येत्यस्यांसामगायेतिप्रेषतिसमवहितयोरितोयज्ञइत्यधिमथतिवेषस्ते
धूमरुग्वतीतिधूमजातेअदर्शितागातुवितमितिजातेप्रजापतेष्वाप्राणेनाभिप्राणिमिपूष्णःपोषाय
मह्यं॥दीर्घायुत्वायशतशारदायेतिजातमभिप्राणितियोनोअग्निपितरइतिहृदयदेशमारभ्यजपति
यजमानश्चोपाघ्रायत्रिःपूर्णमुखेनोपधमितिमुखेनोपधमति॥यत्पृथिव्याअनामृतंसंबभूवुवेसचा॥तदग्निरग्नये
दहतस्तस्मिन्नाधीयेतामयमितिदक्षिणतआसीनोब्रह्मासोवर्णंश्राकलमाधास्यमानेसंभारेयूपास्ये
त्॥प्रयछेधजमानोद्वेष्यायरजतमविद्यमानेपविध्येधदंतरिक्षस्येतिदक्षिणाग्नेयदिवइत्याहवनी
यायदोह्याचतेदुग्धभृच्चेतिजपतिघर्मःशिरइतियजमानंवाचयतिमयिगृह्णामीतिहृदयंसंकल्प
यतोध्वर्युयजमानश्चभूर्भुवोगिरसांवादेवानांव्रतेनादधइत्यांगिरसस्यादध्याद्ग्नेष्टेत्यन्वेषामि

द्रस्येवेतिराजन्यस्यमनोष्टुतिवेश्यस्यायादित्वेतिसर्वत्रानुषजत्यपस्थंकृत्वाभ्रितिजपतंतमादधातिवारवंती
येनसाम्नापरिगीतमनुसृजत्यग्नाआयुःषिपवसअग्निरऋषिरग्नेपवस्वेत्येताभिराश्वत्थीतिस्रःसमि
धआदधातिशमीमयीतिस्रएकामोदुंबरीभक्तानामग्नयेस्वाहेत्येकेकामादधातिगार्हपत्याग्निप्रणयना
न्वाधाय ॥३॥ यावाजिनग्नइत्यश्वमभिमंत्रयतेयदक्रंदइत्यश्वस्यदक्षिणकर्णंयजमानोजपतिसं
भारेषमुपनीरुत्वोजसेवलायसेत्यग्निमुद्यच्छत्याग्नीध्रायप्रदायोदञ्चुरवोदक्षिणाग्निमंथतिभ्रष्टा
द्गार्हपत्याद्प्रणयेद्ध्रुवइत्यूर्ध्वंक्रादधातिवामदेव्येनपरिगीतमनुसृजत्यग्निप्रणयनान्यादायप्राचीम
नुरोंप्रहिविद्वानित्यश्वप्रथमाःप्राचोभिप्रद्रवंतिप्रणीयमानस्योत्तरतोयजमानोप्रजातिदक्षिणतोप्र
म्हारथःवर्तयतिरथचक्रवानाकोसिब्रध्नोसिप्रतिष्ठासंक्रमणत्तमसितिसमायाधेहिरण्यंनिधायाव
स्थाययजमानोवर्सादात्कत्तरेणलक्षणंपरिक्रम्याभ्यस्ताःविश्वाःप्रतनाइतिदक्षिणेनपादेनपार्श्वे
तःसंभाराणामश्वमाक्रमयत्यपर्यावर्तयतिपरिक्रामयतिप्रत्यवनीयाश्वंप्रतिलब्धाग्निप्रणयेनानिगुल्फ
दघ्नमुपनियम्यानुदघ्नमुद्गृह्णीयान्नाभिदघ्नःकर्णदघ्नंनात्यद्गृघ्नःस्वरियथर्षिमादधातियत
ऋक्ंज्योतिश्चुक्रंधामाजस्रंतेनत्वादधेइडायास्त्वापदेवयमितिचपुरस्तात्प्रत्यञ्चुरवस्तिष्टन्नुदित्ये
पार्श्वतःपदस्यवरित्यादधातियज्ञायज्ञियेनपरिगीतमनुसृजति ॥ सपत्नवतोभ्रातृव्यवतोवारयचक्र
विहोरात्रिःपरिवर्तयेद्यजमानोग्नीमुपतिष्ठतेसम्राड्चस्वराड्चेतिगार्हपत्यंविराड्चत्रभूश्चेतिदक्षि
णाग्निंविभूश्चपरिभूश्चेत्याहवनीयमग्नीन्परिसमूह्यपार्युह्यपरिस्तीर्यदक्षिणाग्नावाज्यंविलायगार्ह

पत्योपाधिश्चित्यसंपूर्येवंभूतस्याजार्थंनकुर्वेतिशमीमयीतिस्रोक्तःसमिधःसमुद्रादूर्मिरित्येताभिस्तिसृभिःस्वाहाकारांता
भिरादधातियेअग्नयःसमनसाइत्यैक्तामोदुंबरीःसप्तंतेअग्नेसमिधइतिपूर्णाहुतिःयेअग्नयोदिवोयपृथिव्याइ
त्यग्निंविपराणयनीयांजुहोत्यध्वर्यवेवंदधामीतिवाचःविसृजंतेयजमानोवरंवापाकरोति ४ दर्शपौर्णमासि
कंःविधानमिष्टीनांःविकारानानुक्रमिष्यामोयथाम्नातदेवताउपलक्षयीतशनैस्तनाग्न्याधेयिक्यःसद्यस्काल्पाःसर्वाउ
पाःशंदेवतानिरूप्याग्नेयमष्टाकपालमुपसायप्राक्प्रोक्षणादग्नेमन्वइत्यजःविमुच्याग्नेनाहवनीयमुधृत्यावोक्ष्या
हवनीयात्साध्यमादधातिसाध्यात्पूर्वमावसथमुत्तरेणावोक्षाधिदेवनायसःस्मृणातिपूर्वमामंत्रणायापिदेवनेभह
ःवासउदक्वदशमास्तीर्यतस्मिन्श्वतुःशतमक्षांनिःवपत्यार्थाःकिंतवान्पर्युपविंशतिमध्याधिदेवनेसूद्याक्षान्
हिरण्यनिधायविषसादधृतव्रतइत्यभिजुहोतिव्युद्याक्षान्यजन्यस्यांतर्हिबध्यइतिसाध्येजुहोतियजमानोगांप्र
सूवतितस्मैशतमक्षान्प्रयच्छतिविचिनुयात्रान्किंतवान्विजित्ययजमानोगांजेतेतिकुरुतेतिप्रेष्यतितस्याःप
रुःषिनहिःस्युरंगइवविसर्जयेयुस्तांःरंधयित्वानाःसभासद्योपरेतथायद्गृह्णीयात्तदृत्विग्भ्योदक्षिणाका
लेदद्यात्तरमणीयमंत्रैमंत्रयेरन्नेतारराजनित्यावसथ्येजुहोतिप्रनूनंब्रह्मणस्पतिरित्यामंत्रणेयजमानोग्नीनुपति
ष्ठतेधर्मःशिरइतिगार्हपत्यंपश्चात्प्राङ्मुखोर्कोज्योतिरित्याहवनीयंपुरस्तात्प्रत्यङ्मुखोवानःप्राणइतिदक्षिणतो
दक्षिणाग्निमुदङ्मुखोमध्येवस्रायकल्पेतांद्यावापृथिवीयअग्नयःसमनसाइत्यग्नीन्प्रोक्षणेनप्रतिपद्यसिध्ये
ष्टिःसंतिष्ठते ५ सःस्थितायामग्नयेपवमानायाष्टाकपालंनिर्वपेत्स्विःशन्मानंहिरण्यंदक्षिणासःस्थितायाम
ग्नयेपावकायाग्नयेशुचयेष्टाकपालोसप्ततिमानःहिरण्यंदक्षिणासःस्थितायामग्नावैष्णवमेकादशकपालःवि

ष्णवेशिपिविष्टायस्त्वौघृतेनचरुमदित्यैघृतेचरु पशुकामाग्नीषोमीयमेकादशकपालंब्राह्मणंअवपनःश्रुत्वाव
मेक्षणेब्रह्मभागयजमानभागाभ्या ँसहादित्यंचरुंपरिहरतिदक्षिणाकालंजयघ्नीधेददात्यपबर्हण ँसर्वसूक्तम
नड्वाहमध्वर्यवेधेनु ँहोत्रेमिथुनोवत्सतरीतयोःसाऽडाहिहायनोरथ ँयुक्त ँशतमानंवैष्णवपवर्गोऽध्वर्यवेवसने
हुतेसमष्टियजुष्यादित्यंचरुंचत्वारऋत्विजःप्राश्नंतितेभ्योपुष्करःवत्सवर ँदाधातिसोमेनायक्ष्यमा णोऽग्नीना
धायचतुःशरावजीवनंदुलमोदनमृत्विजोभ्योजपेदाज्यस्यैष्टिदेवताभ्योजुयात्स ँवत्सरेहवी ँषिनिर्वपति ॥
नास्यानश्नन्ब्राह्मणोगृहेवसेत्तऋजीषपक्वस्यनाश्नीयात्तद्धोत्तर्नाव्यापःस्पर्शयेत्वासामाचामेन्नक्षीन्नंदार्वीभ्याद्ध्या
स्रुक्रुतद्वरिणेनावस्येदामंत्रणनाहुतोगच्छेदपराण्हअमंत्रइण ँव्रजेद्दर्शपौर्णमासावारभ्यमानआरंभणीयामिष्टि
निर्वपेत्याग्नावैष्णवमेकादशकपालमग्नयभगिनेष्टाकपाल ँसरस्वत्यैचरु ँसरस्वतेद्वादशकपालंप्राक्स्विष्टकृ
तोद्वादशगृहीतंजुह्वामाधायाकूतायस्वाहाकूतयेस्वाहेतिप्रोक्षतिभिर्द्वादशाभिव्युद्वाहंजयानजुहोतिप्रजापतिःप्रा
यच्छदितित्रयोदशी ँयदिकामयेचित्रमस्योजननायाऽस्यामितिचित्रमहतस्योजननायाभवतिशावरुंतस्यात्मन्जा
यन्तइतिमेक्षणेनचरूष्णाऽस्विष्टकृतेसमवद्यतीडायेचमिथुनौगावौदक्षिणासूक्तवाकेमेक्षणमन्वस्यति ॥ पौर्ण
मास्यामाधायसोपवसमासारोहणीयांरूत्वासद्यस्कालयापौर्णमास्यायजेतामावास्यायामाधायनक्षत्रेवापूर्वापौ
र्णमासीमुपोस्यारोहणीयांकुर्वीतोत्तरामुपोष्यपौर्णमास्यायजेतयजेत ॥ ॥इतिमानवसूत्रेप्राक्सोमेअ
धानाध्यायः ॥ ॥५॥ उद्धराहवनीयमित्यत्वागार्हपत्यादाहवनीयंज्वरुंतप्रणयत्यपराण्हेव्युष्टायांप्रात्सवी १६
चात्वाहोत्राप्राणेनोद्गात्राचक्षुषाध्वर्युणामनसाब्रह्मणाश्रोत्रेणाग्नीधेनेस्वापंचभिर्देवैर्ऋत्विग्भिरुधरामीत्यधर

ति ॥ उध्रियमाणउद्धरपाघ्नोमाऽयदविद्वान्यच्चविद्वाँश्चकारःअन्हायदेनःकृतमस्तिपाप ँसर्वस्मादुधृतोमुंच
तस्मादितिहरतिराच्यायदेनःकृतमस्तिपापमितिप्रातः ॥ अमृताहुतिममृतायांजुहोम्यग्निंपृथिव्यांममृतस्यजित्यै ।त्व
याग्नेकाममहंजयामिप्रजापतिर्यथमोजिगायाग्निमन्नाग्नेस्वाहेतिसायंनिदधाति ॥ सूर्यमग्नाविति प्राकृतनक्ति
ँवाग्गृह्णीयात्तगतःश्रीःशुश्रुवानब्राह्मणोग्रामणीराजन्योबहुपुष्टोवैश्यस्तेषांनित्यधृतोमहदाहवनीयेभ्यादधाति
प्रदोषमग्निहोत्र ँहोतव्य ँव्युष्टायांप्रातः ॥ अग्नेशुंधस्वेत्याहवनीयंपरिमार्ष्टयग्नेगार्हपतेशुंधस्वेतिदक्षिणाग्निमृत
सत्याय्यांत्वांपर्युक्षामीतिसायंपर्युक्षति ॥ सत्यऋताय्यांत्वेतिमातरश्वीन्यरिस्तृणातिपश्चादाहवनीयस्योदगग्रान्दर्भा
णास्तृणातिउत्तरतोगार्हपत्यस्यस ँस्तीर्णेसमिध ँस्रुवमग्निहोत्रहवनीमार्यकृतीमुपसादयत्यक्तरतोवत्समव
सृजतिप्राङ्स्रुवीमुपसीदत्यार्यकृत्यादोहत्यन्यतश्चुद्रादुर ँस्रुवी ँवा ॥ आपोदंजन्यंभयमपोदाःसेनाभित्वरी
रितिगार्हपत्यादुदीचींगारान्पोह्य ॥ इडायास्पदंघृतवच्चराचरंजातवेदोहविरि दंजुषस्व ॥ येग्राम्याःपशवोवि
श्वरूपास्तेषा ँसप्तानामिहपुष्टिरस्त्विसधिश्चयत्पद्भवरुछाइत्यवेक्षते ॥ उदहंप्रजयापशुभिर्भूयासमित्यल्मुके
नाभितापयतिहरस्तेमाविनोऽग्निमित्यदबिंदुनासमुदंतंप्रतिनर्मतिविश्वज्योतिरसीतिपुनरवदीपयतिअंतरित
ँरक्षोनरिताअरायत्तइतितृणेनत्रिःपर्यग्निकरोति ॥ उदेहिवेदिंप्रजयावर्धयास्मानुदस्यद्वेषोअभयंनोअस्तु
मानोहि ँसीःशपथोमाभिचारःशिवेक्षेत्रेअनमित्रेविराजेइत्यदगुब्धसयतिवर्मकुर्वन्नस्यूदंजन्यंभयमप्र
स्यूदाःसेनाभित्वरीरित्यंगारान्नस्यूहतिवर्मचलोपयतिपयसाजुहोतिदध्नायवाग्वाज्येनवादध्याज्ययोरधिश्र
यणंनस्यादधितापनंनिष्टप्य ँरक्षोनिष्टप्ताअरातयइतिगार्हपत्येस्रुक्रुक्स्रुवंनिष्टपतिस्रुवेसमिधमुपस ँयस्यै

मुन्नेष्यामीत्यक्कोन्नयत्कन्नयामीति प्रातर्हरिद्वास्वरिडाजनइसंकेकन्नोभयत्कत्तर मुत्तरंभूया३ संपूर्णमुत्तम३ सर्वान्वा समानिदं देवानामित्कन्नीतमग्निमशीतादमुनः सहेनिःशेषंपशून्मेछेतिदर्भेषुसादयतिप्राकृतरा३ वादशहोत्राग्निहोत्र मुर्ध्वानमग्निमृशत्कपरिष्टात्स्कृदंडेसमिधमुपस३ यम्योर्वन्तरिक्ष३ वीहीतिसमयाग्नि३ हरतिस्वाहाग्नयेवैश्वानराये तिसमयार्धेनियछतिवायवेत्वेत्स्कृच्छत्यायुर्मेयछेतिदर्भेषुसादयति एषातेअग्नेसमित्तयात्व३ वर्चस्वान्चप्यायस्ववर्धि षीमहिचवयमाचप्याद्विषीमहिचस्वाहेतिसमिधमादधाति॥ प्राणापानेक्तिमिषेध्याद्यंगुल्लसमिधमभिजुहोतिशत्र्नी ज्यस्तीर्वा॥ भूर्भुवस्वरग्निहोत्रमग्निज्योतिर्ज्योतिरग्निःस्वाहेतिसायंजुहोति॥ भूर्भुवःस्वरग्निहोत्र३ सूर्योज्योतिर्ज्योतिः सूर्यस्वाहेतिप्रातर्वर्चोमयछेतिदर्भेषुसादयतिप्रजापतेपशून्मेयछेतिगार्हपत्यमवेक्षते॥ प्रजापतयस्वाहेतिमनसोत्त रांभूयसी३ शिष्टाभूयिष्ठमनाभोमृडधूर्त्तेतिसमयाग्नित्रिरुदगुदीशतीषेत्वेत्यवाचीन३ सायंमाभ्युर्जेत्वेत्यूर्ध्वेदिवोन्मा र्ष्टिप्रजांमेयछेत्यदग्दंडानिदध्यासिओषधीजिन्वेतिदर्भेषुलेपंनिमार्ष्टिपितृभ्यःस्वधेतिदक्षिणतउत्तानंपाणिंनिदधा तिपुषासीत्यंगुल्याद्दिःप्राश्नात्यस्पर्शयन्देवानितरजनेभ्यःस्वाहेतिप्रातरनिमृष्टायामासिच्यसर्पान्पिप्पीलिकाःप्रीणामि सर्पपिपीलिकाभ्यःस्वाहेतिप्रागुदीचीस्त्रिरयेनिःसारयतिदर्भैःप्रक्षस्यासिच्यतूष्णींत्रिर्निनयतिप्राणममृतेप्राणंजुहो मिःस्वाहेतिप्रातरग्निहोत्रहवनीप्रतप्यहस्तमवदधातिहस्त३ वाप्रतप्याग्निःहोत्रहवण्यामवधायोद्गृह्योदीचीनि दधाति॥ स्रुवेणापर्युजुहोत्यग्नेगृहपतइतिगार्हपत्येस्कवार्ध३ स्वाहेतिशेषमन्वपत्तेन्नस्यनोदेहीतिदक्षिणाग्नेो स्कवार्ध३ स्वाहेतिशेषमहोमोवापरयोर्योप्रथमा ग्निहोत्रायदुह्यात्सादक्षिणापयोवाराजन्यस्याग्निहोत्रंधार्मुक स्यानित्यंपर्वस्वितरस्यभक्तंचनित्यंब्राह्मणायदद्यात्॥ १॥ वाग्यतोधिश्रित्तउन्नीयमानेवापार्णाप्रक्षालयमानेवि

हव्यस्यचतस्रऋचोजपतिदक्षिणतःप्रागुदङ्मुखउर्ध्वस्तिष्ठन्नग्नेष्यामीत्यक्ते॥ भूर्भुवःस्वरोगु ज्ञयेत्यनुज्ञानात्स्फ्य विश्याभ्युदाहृतंदशहोत्राभिमृशतिप्रथमाग्निहोत्र३ व्याहृतिभिश्चस३ वस्तरेस३ वस्तरेचहुतायांपूर्वस्यामुपोत्थायो पप्रयंतोध्वरमितिदेनिगद्ययुवमेतानीत्यग्नीषोमीययाज्यास्त्रऽपतिष्टतेंद्राग्न्यानामिश्रीयमिद्र प्रथमोधायिधातृभि रित्यग्निषोमीययाःपुरस्ताद्विहव्यस्यचतस्रऋचाजयत्यग्नीषोमा ३ म३ स्कमद्वतिप्रभृत्यासमिद्भिंगैस्तेस्मिन्समिध आदधातिसमानमाचित्रावसोःस्वतिपारमशीयेतित्रिरंभस्यामावोभक्षियेतिवत्समालभतऽपत्वाग्नेदिवेदिवइत्यष्टा भिगार्हपत्यमुपतिष्टतऊर्जाथःपशवामीतिगामालभतेमहत्रीणामवोस्वित्याहवनीयमुपतिष्टतेनिम्नदोसीतियथो पदिष्टंब्राह्मणेनपूषामापथिघाःपात्विन्द्रायैकेकेनोपतिष्टतेपृथिवीमंतरिक्षंदिवंचप्राचीदिगाग्निर्देवतेतिप्रतिदिश३ यथाम्नातंधर्मोमाधर्मणःपात्विचयथाम्नातमुपविश्योत्तराग्नीज्योतिषेतंतवोत्वेतिजपतिसायंपत्न्यन्वास्तेनप्रातःश्वो भूतेसूर्यपत्नीरुषासरन्देवारुशसाआयाती॥ तामायज्ञस्यमांतरोभिषिंचतुवर्चसा॥ वर्चसाद्रविणेनचदेवीर्मामभि षिंचतु॥ द्विषंतोरध्यतांमह्यंमाचंहद्विषता३ रधं॥ ऋषिरस्येकवीरोवीराडेोस्मिनृषासहिः॥ रावगोस्मिस३ बलोव ज्रोहास्मिसपत्नहा॥ सपत्नानूहनरिपुन्प्रतिषिक्ताअरातयःप्रतिषिक्ताअरातयाशिष्टाःसंचरेमद्यर्वाग्वसुरितिनिरुक्ता विहव्यस्यचतस्रऋचोजपतियोयजमानोनश्यान्स्यात्सविहव्येनोपतिष्ठते॥ २॥ दशावरारात्रीऋषित्वासहधनप्रया स्यनूनाधायानेयान्यनपोद्यान्यनपोत्थ्यत्योर्ध्वंप्रातराहुतेःसर्वेपयुक्तधर्मावहावास्तोष्यतइत्येतेनिगद्याहुतिजुहोति ॥ तृप्यंतांअंगिरस्तमविघ्राःक्षितयःपृथअग्नेकामायेमिरइतिद्वितीयां प्रवत्स्यंनयंतेयोनिर्ऋत्वियइत्यरण्योः समारोपयतियदिगतश्रीःसर्वान्॥ यातेअग्नेयज्ञियास्तनूस्तयेत्वारोहारात्मात्मानमछावसुनिकुर्वन्नर्यापुरा

णि ॥ यज्ञोभूत्वायज्ञमसीदस्वा॑ योनिंभुव आजायमानः ॥ स्वक्षयाएहीत्यात्मनिवासमारोपयति ॥ संक्षाप्यावदाहान्प्रयाया-
त्र ॥ सहविहारोयायावरःप्रयाति ॥ उपावरोहजातवेदःपुनस्त्वंदेवेभ्योहव्यावहतुप्रजानन् ॥ आयुःप्रजा॑रसस्मासुधेय्य
जस्त्रोदी दिहिनोदुरोनइतिमेथिष्यन्जपत्यवमेवाहरहःध्यानंमेध्यान्समारोपयत्कपारोहेतिचाग्नीन्ज्योतिष्मतःकु
र्वीत्कृत्वाप्रवसन्ज्वलतुपतिष्ठत ॥ अहिबुध्न्यमंत्रंमेपाहित्रंमेगोपायास्माकंपुनरागमादित्यावसथ्यमुपतिष्ठते सप्रथ
मसभांमेपाहित्रान्मेगोपायास्माकंपुनरागमादितिसभ्यं ॥ पशून्मेष॑स्यपाहीत्याहवनीयं ॥ प्रजांमेनर्यपाहीतिगार्हपत्यमन्त्र
मेबुध्यपाहीतिदक्षिणाग्निंमेमिमान्मेमित्रावरुणोगृहान्गोपायत॑ युवमित्येतराग्नीतिष्ठन्जपति ॥ ममनामप्रथमंजात
वेदःपितामातात्वदधतुर्यदग्रे ॥ तत्वंविभृहिपुनरामंमेतोस्त्वाहमग्नेविभरणिनामेत्याहवनीयमुपतिष्ठते ॥ माप्रगामप
थोवयमायज्ञादिंद्रसोमिनःमातस्थुर्नोअरातयइत्यभिप्रव्रज्याग्निसकाशेवाच॑ यच्छत्यसकाशेविसृजतिप्रवसन्होम
वेलायांप्रतिदिशमग्नीमग्नीनुपतिष्ठते ॥ विश्वदानीमारोहंतोनातुरेणमनसा ॥ अग्नेमातेप्रतिवेशाऋषामेतिप्रत्येत्यस
मिधआहरत्यसकाशेवाच॑ यच्छत्यग्निसकाशेविसृज्यत्यग्नि॑ समाधेहीत्यत्कापभस्मत्वमुपतिष्ठते ॥ अहिबुध्न्यमंत्रं
मेजुगुपस्तन्मेपुनर्देहीत्यावसथ्यमुपतिष्ठते ॥ सप्रथसभांमेजुगुपस्तांमेपुनर्देहीतिसभ्यंपशून्मेश॑स्याजुगुपइत्याहवनीं
यंप्रजामेनर्याजुगुपइतिगार्हपत्यमन्तंमेबुध्याजुगुपइतिदक्षिणाग्निंमिमान्मेमित्रावरुणोगृहान्जुगुपत॑ युवमित्येत
राग्नीतिष्ठन्जपति ॥ तवनाममन्नचजातवेदोवाससीइवविवसानोचरावः ॥ तहेविभ्रवोमहसेजीवसेचयथायथं
नोतत्रोजातवेदोइतिसमिधोग्निंघादधाति ॥ तूष्णींसभ्यावसथ्ययोःसमिद्धिंगौरेवेषुपरुभयत्येत्यप्रवसत्युनरेत्यो १८
पतिष्ठते ॥ यद्यनुपस्थिताग्निःप्रवासमाययेत् ॥ इहैवस॑स्तंत्रसंतंत्वाग्नेहृदावाचामनसाविधर्मितिरोमेयज्ञ

आयुर्मात्रहार्षीर्वैश्वानरस्यत्वाचक्षुषोपतिष्ठउपतिष्ठते ॥ ३ ॥ पर्वण्यामयणंकुर्वीतवसंतेयवानांशरद्व्रीहीणामग्रयाक
स्येष्ट्वानवस्याश्रीयासिद्धमानिर्वपणादाग्नीद्राग्निर्वतिवैश्वदेवान्द्यावापृथिवीयान्शरदिसोमायश्यामाकानामन्यस्यांपा
र्श्वानाविज्ञानोधर्म॑विधास्यामोवषट्कारप्रदानांचैककपालानांचपृथगग्निमर्शनं ॥ नानाबीजानांमुख्येषुहविष्कृदं
मार्ष्टयत्सावपनप्रभृतिफलीकरणांतमेकैकस्यनिष्यवनांत॑यवना॑सिद्धमोपधानादाग्नीद्वादशकपालान्युपदधा
त्येकंद्यावापृथिवीयायसिद्धमाधिश्रयणादादाग्नीद्रमधिश्रित्यवैश्वदेवंचरुमधिश्रयतिपवित्रांतर्हितेपयआनीयतंदुला
नोप्यांगुष्टपर्वमात्रंकृतिपलाशमात्रंद्यावापृथिवीयमधिश्रित्यसौम्यंचरुमधिश्रयति ॥ पवित्रांतर्हितेपआनीयतंदुलानो
प्येमक्षणेनप्रदक्षिणंचरुंश्रपयतिसिद्धमोद्वासनादेककपालमन्यस्यापात्र्यामलंकुर्वन्नभिपूरयतिप्रचरणवेलायांब
र्हिषिसादयित्वोपस्तीर्यैककपाल॑सकृत्सर्वमवद्यत्याशयस्यान्यासिच्यद्विरभिघार्यैपा॑श्वैककपालेनप्रचर्यवषट्कृ
तेमध्येपाणिनाजुहोत्यृजुंप्रतिष्ठितमाशयेनाभिजुहोति ॥ यदिपर्यावर्त्तेतब्राह्मणव्याख्यातंप्राक्स्विष्टकृतःषडाज्याहुतीर्जु
होतिशतायुधायशतवीर्यायशतोतयेभिमातिषाहे ॥ शत॑योनिःशरदोनयदिद्वोविश्वस्यदुरितस्यपारं ॥ इमेचत्वारोर
जसोविमानोत्तराद्यावापृथिवीव्यंतुपेथानः ॥ सषामत्याम॑यन्तमोआवहातस्मैनोदेवाःपरिधत्तविश्वे ॥ वसंतोग्री
ष्मोमधुमंतिवर्षाः॑शरद्धेमंतः॑सविंतेदधातु ॥ तेषांमृत्तूना॑शतशारदानांमिवातएषामभयाःस्यामाः ॥ स॑वत्स॑रायप
रिवत्स॑रायेदावत्स॑रायानुवत्स॑रायोद्वत्स॑रायकणुतामहन्नमः ॥ तेषा॑वय॑सुमतौयज्ञियाना॑ज्योग्जीवाअहतास्या
म॑इय॑स्वस्ति॑वत्सरीयापरिवत्सरीयेदावत्सरीयानुवत्सरीयोद्वत्सरीये ॥ सानःपितर्पुहणीयमानेनाद्रुनद्दरहर्मंशी
या ॥ आनःप्रजाअनयतुप्रजापतिरितिषष्टेकपालाशयस्यस्विष्टकृतेसमवयतीडायैच ॥ यजमानइडाःप्राश्नाति ॥ एतमु

स्यंमधुनास॰युत॰युव॰सरस्वत्याअधिमनाभावचक्रुषु॥ इंद्रआसीरपतिःशतक्रतुःकिनाशाआसन्मरुतःसु
दानवइतियवानां॥ भद्रंनःश्रेयःसमनसइष्टदेवास्त्वयावसंमसमसीमाहित्वा॥ सनोमयोभूःपितुराविवेशाशि
वस्तोकायतनयेगवेधानिर्व्रीहीणां॥ अग्नीःप्राश्नातुप्रथमसहविर्वेदयथाहविः॥ शिवाअस्मभ्यमोषधीःकृणोतुविश्व
चर्षणिरितिशामाकानां॰वत्सःप्रथमजोदक्षिणा॥ बृहद्ग्रयन्त्रयामाकेनेष्ट्वाकृष्णपिंगल॰वत्सतरंतवात्सनंच॥४॥
आहृतेषुव्यध्यमानःपूर्वापौर्णमासीमुपोष्याग्नयेवैश्वानरायद्वादशकपालंनिर्वपेत्पौर्णमास्यांज्वलतोविसृजेद
ग्न्याधेयेनपुनराधेय॰व्याख्यान॰विकारानन्वक्रमिष्यामोयथाम्नात॰वर्षासुशरदिपुनर्वस्वोरनुराधासुवासंभा
द्रपदानुपालपानकुर्यात्परिगीत॰यत्वाकृधःपरोपवमन्युनेतितिसृभिःस्रिःसमिधंपुनस्त्वादित्यारुद्रावस
वःसमिधतामितिप्राक्पूर्णाहुतेःषट्संततिहोमानजुहोत्याग्नेयमेवपचकपाल॰विभक्तिप्रयाजानुयाजेष्वाग्नेय
वाज्यभागौपुनरूर्जानिवर्तस्वेतिपुरस्तात्प्रयाजानामाहुतिंजुहोतिदक्षिणाकालेपुनरूर्ज्युत॰वासोदेयंपुनर्वाथःपु
नरुत्सृष्टेनद्वानसौवर्णशातमानिकोरुक्मोम्याधेयिकश्चदक्षिणासहरय्यानिवर्तस्वेत्यपरिष्टादनुयाजानांच
तस्यआहुतीर्जुहोत्येकामविच्छिन्नसमिधमीकुर्यात्सर्वत्रारंभणीयासर्वत्रारंभणीया॥९॥ ॥इतिमानवसूत्रे
प्राक्सामंषष्ठोध्यायः॥६॥ ॥चातुर्मास्यान्यारभ्यमानःपूर्वापौर्णमासीमुपोष्याग्नयेवैश्वानरायद्वादशक
पालंनिर्वपतिपर्जन्यंचचरुमपप्रणेष्यन्यंचहोतारंमनसानुद्रुत्यजुहोतिधेनुरनड्वा॰श्वदक्षिणासमिधेष्टिःसंतिष्ठ
ते॥ प्राचीनप्रवणेवैश्वदेवेनयजेतफल्गुन्यांचेत्रा॰वसंतेवानोपचसथेचातुर्मास्येषुकेशश्मश्रुयजमानोवाप
यतेव्रतोपेतस्यशारवामाहत्सवत्सानपाकरोत्याप्यायध्वमघ्न्यादेवेभ्योविश्वेभ्योदेवेभ्योभागमितिगाःप्रार्पयति॥

डॉ॰भाऊ दाजी MEMORIAL डॉक्टर भाऊदाजी स्मारक

प्रस्तृनःप्रस्तरस्त्रेधासन्नह्यविधाबर्हिर्द्वौभागौवृष्णींसन्नह्यसंनह्यंतृतीयंतदेकधामंत्रेणसन्नह्यतितूष्णींमिध्म॰
समानंदोहनंतिस्रधुदुग्धासःबहुदुग्धिविश्वेभ्योदेवेभ्योहविरितित्रिरुत्काववाच॰विसृजतेविश्वेभ्यस्त्वादेवेभ्योभाग॰सो
मेनातनच्मीत्यातनक्तिसिष्टमापात्रप्रयोजनाचरुकपालंप्रयुनक्तिद्वितीयामाज्यस्थालीपृषदाज्यायस्रुचंचोपभृतोनं
तरासिध्यमानिर्वपणादाग्नेयोश्राकपालइतिप्रभृतीनिपंचनिर्वपतिमरुद्भ्यःस्वतवद्भ्यःसप्तकपालंद्यावापृथिवीयमेक
कपाल॰समिधमाधिवपनात्प्रागधिवपनाच्चरव्यानपायातयतिअध्युपकपालान्युपदधातिप्रादोहंदोहयत्यकृतानांपू
ष्णेपिष्टान्यपायातयति॥ चरुषिपिष्टभाकृसर्वत्रानुपूर्व॰हवी॰ष्यधिश्रयतिमारुतमधिश्रित्यतसेप्रातर्दोहेसायंदोहमा
नीयामिक्षांकरोत्येतेनामिक्षासर्वत्रव्याख्याताआज्यनिरूप्यपृषदाज्यायदधिनिर्वपतिसमानधर्माज्येनसिध्मास्रुचां
संमार्जनात्समान॰संमार्जनमुपभृतःपृषदाज्येधान्यश्चसिध्माज्यग्रहेभ्यश्चतुर्गृहीतान्याज्यानिपृषदाज्यधान्या
द्विरुपस्तीर्यदध्यानीयसकृदभिघारयन्पृषत्करोतिसकृदुपस्तीर्यद्विरभिघारयेत्वर्षासुसिध्माज्याना॰सादनात्स
मान॰सादनमुपभृतःपृषदाज्यधान्याश्चसिध्मोद्वासनाप्रागभिघारणादाभिक्षांविवाजिनांकृत्वात्करेवाजिनमासादयत्य
लंकृत्यानुपूर्व॰हवी॰ष्यायुदाहरतिसिध्मामिमर्शनात्मागामिमर्शनानिर्मथेनप्रचरत्यक्तरस्यपश्चात्परिधिसंधरेग्ने
र्जनित्रमसीत्यग्निमंत्रण॰द्रुवाकलमवस्थापयतिवृषणोस्थइतितत्रप्राचावच्छिन्नप्रांतोदर्भानिधायोर्वश्यसीतितयो
रुदक्तूलामधरारणिपश्चात्प्रजनानांमूलतउत्तरारणिमायुरसीत्याज्यस्थालमाज्येनविलेखेहयन्नग्निःसमनक्तिपुरूर
वाअसिइतिसंदधात्यग्नयेमथ्यमानायानुब्रूहीत्यनुवाचयति॥ गायत्रमसित्रिष्टुवसिजगदसीतिप्रदक्षिणंत्रिरधि
मंथत्यग्नयेजातायेतिजातग्नयेप्रहीयमाणायेतिप्रहीयमाणेग्रणोत्तरंपरिधिमन्ववहृत्याग्नावध्वर्यजमानेवाचयन्नग्न

वर्तनः समनसाविति स्वाहाकारोतेन प्रहृत्य शकलमग्नावध्यस्यति अग्ना अग्नीश्वरतीति स्रुचेणाभिजुहोति पूर्णस्रुव ँ सादयित्वा पंचहोत्राचातुर्मास्यान्यभिमृशति ॥ १ ॥ सिध्मप्रयाजेभ्य आश्रावंनवप्रयाजान् यजति त्रीन् हुत्वा समा नयति त्रीन् हुत्वा समानयति द्वौ हुत्वा सर्व ँ समानीयैक ँ हुत्वा स्रुक्यानुपूर्व ँ हवी ँ ष्याभिघारयत्यततः पृषदाज्येनो पघृत ँ सिध्मा चरणादुपा ँ शुसावित्रेणैकपात्काभ्यां प्रचरति सिध्मा स्विष्टकृतः प्राक् स्विष्टकृतो मधवेस्वाहेति - भृती नामासनामानि जुहोति चत्वारि वैश्वदेवे चत्वारि वरुणप्रघासेषु चत्वारि साकमेधेषु एक ँ शुनाशीर्ये दक्षिणाकाल एव सः प्रथमजो दक्षिणासिध्मानुयाजेभ्यः पृषदाज्येन जुहोति मानीयाश्रावयन्नवानुयाजान्यजति वाजवत्यो पघृता सहपृषदाज्यधानीनि गृण्हाति व्युद्गृण्हाति निरस्यस ँ प्रगृण्हाति घृताच्यस्थो यजमानस्य धुर्यापातमिति वेय ँ सयोः स्रुचोषिमुंचति ॥ स्रुचि चमसेवांतर्वेद्यूर्ध्वतिष्ठन् बहिरनु षिंचन् बाजिनं गृण्हाति वाजिभ्यानुब्रूहीत्यनुवाचयत्याश्रा व्यवाजिनो यजेति प्रेष्यति षडृतानुषडृते हुत्वाशेकेणादिशः प्रतियजति दिशः स्वाहेति दिक्षु पूर्वार्धादुपक्रम्य प्रादक्षिणं पंचमेनमध्येषष्ठेन पूर्वार्धशेष ँ समधाभिघार्योपहुतो पहूय स्वेत्यूक्तो पहुतापहूयध्वमिति वा ॥ आमा विंशत्यादव आगल्धाधमनीनां सेरेनरसं पृणंवाजिनो मयज्ञ ँ वहानीत्यृत्विजः प्राश्नंति यजमानश्चहोता प्रथमोभ क्षयते सिध्मास मिष्टयजुषोदिध्रुवामाप्यायेषतेयज्ञोदेवागातुविदद्दृशइतिद्वे समिष्टयजुषीजुहोति स ँ वत्स रीया ँ स्वस्तिमाशास इति आहयजमानः सिध्मेष्टिः संतिष्ठतेसद्यः पौर्णमास ँ सस्थाप्यऋतमिवपरमेष्ठमृतेना स्येकिंचनऋतेसमुद्र आहितः समुद्रेणपृथिवीदृदा ॥ अग्निस्तिग्मेनशोचिषातपत्प्राक्रातमुष्णिहा ॥ शिरस्तपस्या हितंवैश्वानरस्यतेजसिऋतेनास्यनिवर्तयसत्येन परिवर्तयेतपसास्यानुवर्तयेशिवेनास्यापवर्तयेशग्मेनास्याग्नि २०

वर्तयेति ॥ त्रिश्येतयाशकलस्मालोहासनेस्रुवेणनिवर्तयतिकेशान्वपतिश्मश्रूणि ॥ तदृतंतत्सत्यंतच्छकेयंतेनराध्या संतन्मराध्यतामितिजपतियजमानश्चतुरोमासान्नमासमश्नातिनस्त्रियमुपैतिनोपर्यास्तेजुगप्सेतानृतात्प्राङ्शेते मधुनात्मृतौभार्यामुपैति ॥ २ ॥ वरुणप्रघासाश्चतुर्षुमासेषुवैश्वदेविक ँ विधानंपंचसंवत्सराणां ॥ मारुत्योप्रतिप्र स्थातावत्सानपाकरोत्यध्वर्युर्वारुण्येपृथगिध्मबर्हिषिसंनह्यतः ॥ सकृत्सन्नधंप्रतिप्रस्थातायथाकालंपृथक्कृदो हायतः सिध्मापात्रप्रयोजनान्पृथक्पात्राणिप्रयुनक्तिस्रुचःपंचमाः स्रुचःप्रतिप्रस्थाताहृचरुञ्चल्योश्य ँ वेद ँ चसिध्मानिर्वपर्णात्पंचसंवत्सराणिनिरूप्याध्वर्युरैंद्राग्नंहादशकपालंनिर्वपतिकायमेककपाल ँ यथाकाल मामिक्षेपृथक्संपादयतः सिध्माभिघासनास्विष्टलेपंनिधायायेणाहवनीयंत्रिषुप्रक्रमेष्वपरिमितेवावकाशेपृष्ट्या शेकुंनिहत्यवेदादानप्रभृतिवेदिंविदधातिषट्शयांप्राचींचतुःशयांपश्चाल्लिशयांपुरस्तापूर्वार्धेवेद्यावित्तृतीय मात्रेअरत्निमात्रींचतुर्दिष्टिमुत्तरवेदि ँ विदधात्यग्रेणोल्करप्रक्रममात्रेवेदेरुध्यात्यावोक्ष्यचात्वाल ँ शम्ययापरिमि मीयतेतसायनीमेसीतिदक्षिणतोवितायनीमेसीतिपश्चादवतान्मनाथितमित्युत्तरतोवत्तावद्यथितमितिपुरस्ता द्ग्नेअंगिरइतिपुरस्तात्प्रत्यंमुखश्चात्वाल ँ स्थेनाभिहृत्यायनानाम्नेहीतिपा ँ सून्याणोकुरुतेवसवस्त्वाहरंत्विति प्रभृतिभिः प्राङ्मुखउत्तरवेद्यांनिवपतियोद्वितीयस्यामितिद्वितीय ँ यस्तृतीयस्यामितितृतीयं समानमन्वत्तूष्णीं चतुर्थीविदेरग्नेनभोनामयतइतिज्ञानुदघ्नमृजुचरस्रंखात्वोत्तरवेद्यांनिवपतिसि ँ हीरसिमहिषीरसीत्युत्तरवे दिंकरोतितस्यांमध्येप्रादेशमात्रीचतुरस्रांनाभिंकरोतिदेवेभ्यः शुधस्वेतिसिकताभिप्ररोचयत्यापोरिप्रंनिर्वहतेति नाभेरधिंप्रागुदीचीस्थिरपोनिः सारयतिप्रस्थातादक्षिणांवेदिंकरोत्युत्तरस्मात्परिग्रहादरत्निमात्रमंतरासमेप्रा

चीभवतोयथाहवीꣳषिसंभवेयुस्तथातिरश्चैकउल्करेपरेणोत्तराꣳस्तंबयजुर्हरतिप्राक्षणीःसꣳस्रुत्येद्रघोषास्त्वापुरस्ताद्रक्षाꣳसिपांक्तिप्राभृतिभिःप्राङ्मुखउत्तरवेदिंप्रोक्ष्यतिप्रदक्षिण्यमुत्तरेवेरनुपरिक्रामंतिपरिक्रम्यपितृणांभागधेयीस्थेतिशेषदक्षिणोत्तरवेदेर्निनयतिहिरण्यमंतर्धायपंचगृहीतेनाभिव्याघारयतिसिꣳहीरसिसपत्नसाहीस्वाहेतिप्राभृतिर्दक्षिणꣳससव्याया ꣳश्रोणोदक्षिणाया ꣳश्रोणोसव्येꣳसमध्येपंचमभूतेभ्यस्त्वेत्यूर्ध्वा ꣳस्रुचमुद्गृह्यहवनीयेग्निप्रणयनानिप्रत्याधतोनाभिंप्रेतुदारवेपरिदधातिविश्वायुरसीतिमध्यमꣳध्रुवक्षितिरसीतिदक्षिणमुच्यतक्षितिदर्सीत्युत्तरमग्नर्भस्मास्यग्नेःपुरीषमसीतिसंभारान्निवपतिपूत्तदारुगुग्गुलुकेरुसगंधितजन ꣳवृष्णेरक्षंपूर्वस्यांतराꣳशुगादूर्णस्तुक ꣳविभ्रद्बृहत्पित्वितिसंभारानभिमृशतिचात्वालादुपयमनीकुरुतेवेदिपुरीषात्प्रतिप्रस्थानाग्नेयप्रणीयमानायानु ब्रूहीत्यनुवाचयत्यग्निर्मा ꣳवात्रिरनूक्षायामग्निप्रणयनान्युद्यच्छतेध्वर्युराग्नीध्रायप्रदायतेपावकचक्षुमाकच्चिदागःपूर्वोयꣳसन्नपरोवाअसिघृतेनत्वंतन्व ꣳवर्धयस्वमामाहि ꣳसीरधिगतंपुरस्तात्स्वाहेतिशेषजुहोत्यग्निप्रणयनान्यादायप्राचीमनुप्रदिशंप्रेहीविद्वानितिहरतउर्णावंतमित्यृच्यमानेयज्ञःप्रत्यक्षात्सꣳमतौमतीनांयत्राहवेतिकवयःपुरूणिदीर्घमायुर्यजमानायविदाथासीदस्वमहतेसौभगायेतिसंभारेष्वग्निनिदधात्यशोस्यप्रतिप्रख्तासमयादक्षिणस्याःपूर्वार्धेमनुषतानिधीमहि मानुषत्समिधीमहि। अग्नेमनुषदंगिरोदेवायतेयजमानायस्वाहेतिसमिधावाधत्तोग्नेःकुलायमसीतिदक्षिणतआहवनीयस्येतिपयमानीनिर्वपतिउलपराजिष्यामाहवनीयोपरिस्तीर्यसꣳहतेअग्नेसमिधइतिपूर्णाहुत्तीर्जुहुतःप्रतिप्रस्थाताद्दक्षिणस्याश्चेदेरुत्तरस्याःश्रोणोरधिस्थेनसरुꣳसंभिनत्त्योत्तरस्यादक्षिणस्माद ꣳसात्पृथक्कर्माणिकुरुताध्वर्युःप्रेष्यानाहपिष्टलेपंनिनीयो

तरोपरिग्राहोपरिगृण्हीतःसमिधमाज्यगृहीत्वाश्वतुगृहीतान्याज्यानिपृषदाज्यवंतिगृण्हातिसिध्मज्याना ꣳसादनात् ॥३॥उत्तरतोगार्हपत्यस्यप्रतिप्रस्थातामवयपिष्टानांदध्नाकरोत्येकाधान्यगुष्टपर्वमात्राणियावंतोमान्यायजमानस्यैकंचाधिक ꣳशमीपर्णैःपूरयित्वाश्मपर्णेनिदधातिमेषंकृत्वामेषीकरोतियां ॥वंतिपुल्लिंगानिशक्वेर ꣳस्त्रीलिंगानिमेष्याप्रतिप्रस्थाताप्रक्षाल्योर्णामाश्लेषयतःपरःशतानिपरःसहस्राणिचाग्रतः शमीपर्णानिनिवपतोविश्राव्यामिक्षेपात्रेरधवतोवारुण्येनिष्काय ꣳशिष्टापयस्यांकरीरसक्तूनावतोमारुत्यांमेषववधातिवारुण्यामेषीसादयंतोविपरिहरंतेरोद्राग्नपष्टान्युत्तरस्यांमारुत्येप्रतिप्रस्थातादक्षिणस्यांवारुण्यैकंकपालंबुत्तरस्यामुभयत्रनिर्मथ्यसिध्मासंमार्जनास्समूष्टउत्तरस्मिन्प्रतिप्रस्थातागार्हपत्यानेप्रछतिपत्निकनितेकांतायदिमिथ्यावक्षसिप्रियतमस्तेस ꣳस्थास्यतीतियंनिर्दिशेत ꣳवरुणावरुणोगृण्हातित्विनिब्रूयात्प्रघास्यान्वहामहइतिपत्निकरंपात्र्याण्यादायापरेणाविहारंदक्षिणातिक्रम्याग्नेयणादक्षिणमग्निपुरस्तात्प्रयंचावतिष्ठतोश्मपर्ण ꣳशिरसोरध्यायमोषूण इंद्रेतिजपतियजमानउत्तरतःस्तिष्टयद्ग्रामेयदरण्यइतिजुहुतःश्मपर्णेणकरंभपात्राण्यक्रन्कर्मकर्मकृतइतिव्यत्क्रामलःसंमृष्टदक्षिणस्मिन्त्सिध्मप्रवरादध्वर्युःप्रवृणीतेसिध्मप्रचरणादाज्यभागाभ्यांप्रचर्योपास्तेप्रतिस्थाताध्वर्युरेद्राग्नपष्टेःप्रचरतिमारुत्येप्रतिप्रस्थातासप्रेष्यन्प्रचरतितस्यापूर्वेणावदानेनसहमषीववद्यत्यध्वर्युरुत्तरेणवारुण्यामेषमेककपालेनप्रचर्यमासनामानिजुहोत्यभयत्रस्तिष्टकृत्समानीयेडामिथुनौगावोदक्षिणासिध्मावाजिनादुभौवाजिभ्यांप्रचरतःशेषेसमानीयभक्षयंतिसिध्मेपात्नीसंयाजेभ्योध्वर्युःपत्नीस ꣳयाजयत्यूहेनपत्नीवेदयोर्वाचत्यूहेनयजमानोनुमंत्रयतेसिध्मासमिष्टयजुर्भ्यांस्विर्ष्टकृद्वामाप्याय्यायज्ञंगच्छेषतेयज्ञोदेवागातुविदꣳ ॥श्रीणासमिष्टयजू ꣳषिजुहोतिदक्षिणस्मिन्प्रतिप्रस्थाताज्यशेषेसमानीय

स्रुक्कुस्रुवाज्यस्थाल्यादत्तेप्रतिप्रस्थातातुपनिष्क्रामन्नाग्नीध्रःस्रुचमध्वर्युरुरु॰हिराजावरुणश्चकारेत्यनुवाक्यालाप्रस्थ
यंतीजपंतिज्ञातंतराजन्नित्यपःपराद्रवंतिष्टंतोवाग्रेप्रचरंतिस्थावरासःस्तृणंप्राश्याभ्रुजुहोत्यग्नेरनीकमितिचतुर्गृही
तस्यस्रोचमाघारमाघारयंतूंबर्हिषःप्रयाजान्यजंतिआज्यभागाभ्यांप्रचर्यतुपनिष्क्रामन्नाग्नीध्रोवरुण॰यजतिज्ञो
षेणाग्नीवरुणोस्विष्टकृत्स्थानेतदंतासंतिष्ठतेविशंतोवरुणस्यपाशाइतिप्रस्यंतिममोवरुणस्यपाशाइतिनमस्कुर्वं
तिधाम्नोधाम्नइतीतिस्रुभिःपरागोष्ठंमार्जयंतेनवेक्षमाणाःप्रत्यायंत्यतएवसमिधावाहरंत्येधोस्येधिषीमहीतिस
मिधमादधातिसमिदसिसमेधिषीमहीतिद्वितीयामपोअद्यान्वचारिषमित्यवतिष्ठंतेगार्हपत्येतूष्णींपत्नीबर्हिषी
अनुप्रहरतःपरिवत्सरीया॰स्वग्नेमाशासइतिआहयजमानःसिधेष्टिःसंतिष्ठते॥सद्यःपौर्णमासी॰स्स॰स्थाप्य
यज्ञधर्मःपर्यवर्तयन्तदंतापृथिव्याअधित्तेनाहमस्यब्रह्मणानिवर्तयामिर्जीवसे॥अग्निस्तिग्मेनशोचिषेतिप्रभृतिस
मानं॥४॥साकमेधाश्वतुर्धुमासेषुपूर्वापौर्णमासीमुपोष्याग्नयेनीकवतेप्रातरष्टाकपालंनिर्वपतिसिधेष्टिःसंतिष्ठते
नबर्हिरनुप्रहरतिग्रहमेधीयेतूष्णीकमाज्यभागाभ्यांपलाशशाखयासर्वावसानपाकरोतिमरुद्भ्यःसांतपनेभ्योमध्यं
दिनेचरुस्तत्बर्हियदनीकतस्यसिधेष्टिःसंतिष्ठतेबर्हिरनुप्रहरतिग्रहमेधीयायेध्मबर्हिःसंनह्यत्यूतेप्रस्तरपरिधी
नुतेसायमग्निहोत्रेमरुद्भ्योग्रहमेधिभ्यःसर्वास्यांदुग्धओदन॰श्रपयत्यपवित्रेदोहयत्याज्यंनिर्वपतीध्मबर्हिरुप
सादयतिस्रुक्कुस्रुव॰संमार्ष्टिपत्नीमंत्रेणोपस्थापयतीध्मबर्हिःप्रोक्षावहनीयपरिस्तीर्यध्मदारुणिःपरिदधातिशिरो
निष्कासंनिदधात्यपस्तीर्यतीष्यादनान्युत्थरतिउत्यूनादलंकरोतिपश्चात्आहवनीयस्योदीचोनिदधात्याज्यंच
ध्ममुपसमाधायाज्यभागाभ्यांप्रचर्यसर्वेषा॰समादायाग्निधार्यमरुद्भ्योग्रहमेधेभ्योनुब्रूहीत्यनुवाचयत्याश्राव्य

ग्रहमेधान्यजेतिप्रेष्यत्यनिरुक्तस्विष्टकृद्दक्षिणम्मिक्षमवदायेडामुपहूयप्रक्षयंतिआज्याभ्यज्यग्रहमधीयस्यसंहिता
भवंतिप्रतिवेशोन्यांओदनःस्तस्यामासाःसंहिताभवंतिसवत्सागोर्वोचसंस्तृतेग्निहोत्रात्पुरागार्हप
त्येपूर्णादर्वीदेहिमइत्येताभ्यांशिरोनिष्कासस्यपू ईदर्वमृषभमाहूयरुवतिंजुहुयाद्यद्वृषभानुयात्ब्रह्माणमामंत्र्यजु
हुयात्हुतेप्रातरग्निहोत्रेमरुद्भ्यःक्रीडिभ्यःसाक॰सुरश्मिभिःसप्तकपालउद्यत्सुरश्मिषुप्रचरत्याग्नेयोष्टाकपालइति
प्रभृतीन्यष्टौवैश्वकर्मणांतानामुतरवेद्यामतिप्रणयेद्यथावरुणप्रघासेष्वग्नेर्होत्रमितिचतुर्गृहीतस्यस्रोचमाघारमा
घारयतिप्राक्स्विष्टकृतोमासनामानिजुहोत्यृषभोदक्षिणा॥९॥प्राक्दक्षिणाचाराःपित्र्यज्ञेनचरंत्यूपमूलंबर्हिदां
तिअन्यत्प्रस्तरात्भ्रियइध्मबर्हिःसंनह्यापरोपरिस्तीर्यैकैकंपात्राणिप्रयुनक्त्यत्यन्यत्प्राशित्रहरणाद्दक्षिणतःपुरस्ता
द्दक्षिणाग्नेःप्रणीताःसादयतिदक्षिग्नौनिष्पतिदक्षिणतोनिष्कानिर्वपतिसामायपित्र्यमतेषट्कपालंपित्र्योबर्हिष
द्योथवाध्याप्यपित्र्योग्निष्वात्तेभ्योयवान्मंथायसिध्मादिभ्रियणात्भ्रज्यमानासक्तूपर्यग्निकरोतिधानानामितरार्धं
मंथायपिनष्टिसिध्मामपिवासनात्पिष्टलेपंनिधायाग्रेणदक्षिणमग्नित्रिषुन्नक्रमेणपरिमितेवावकाशेपुरुषमात्रीं
चतुरस्रादिकरोत्यन्तरस्मात्परिग्रहात्परिश्रयत्यन्तरां प्रतिश्रोणिहारंकरोतिदक्षिणाग्नेरेकोल्मुकमाधुत्थमध्यवेदे
र्निधायतस्मिन्नुपसमाधायपरिसमुह्यपर्युक्ष्यपिष्टलेपंनिनीयोत्तरंपरिग्राहं परिगृह्णातिसिध्माज्यगृहेभ्यश्चतु
र्गृहीतान्याज्यानिगार्हपत्यांतेगृह्णातिसिद्धमास्तरणादुधूयबर्हिस्तृणातिप्रसव्यमुधावतिःपरिस्तीर्योत्थवात्यस्त
रंतूष्णींगृह्णात्यभिधान्यावत्सायाःपयःस्यार्धपात्रेप्रसव्यमिक्षशलाकपालमेथमायोतिशलाकस्थंनशलाकामु
खरस्यलंकृत्यानुपूर्व॰हवी॰षीअभ्यदानयतिउदकुंभमाज्यानिहवी॰षितथापराणियज्ञांगानिसिध्मासमिधना

देकासामिधेनीस्तृतीयेप्रणवेसकृदिध्ममादधातिसिध्मामप्रवराग्नप्रवृणीतिपबर्हिषःप्रयाजानुयाजान्यजत्याज्यभा
गाभ्यांप्रचर्यविस्र॑स्ययज्ञोपवीतानिप्राचीनावर्वीतानिकुर्वंतिविपरिक्रामंस्त्विज्ञोयस्थान॑र्होतायेणातिप्रणीतंपरि
क्रम्योपविशत्यक्तरतोब्रह्माग्रेणहोतारमध्वर्युरपरेणाग्नीध्रोविपरिहरतिहवी॑षीयथास्थानंजुहुमध्यउपभृद्ध्रुवादक्षि
णायथास्थानंपुरोडाशंगामध्येधानामिधानोमथोदक्षिणतःपेचक्रुत्वोवद्यतिषट्कृत्वोजामदग्न्यस्यापरेणस्रुकृदंडानु
दङ्तिक्रम्यसोमायपितृमतेस्वधेतिअनुवाचत्योस्वधेत्याश्रावयत्यस्रुस्वधेतिप्रत्याश्रावयंतिप्रत्याश्रुतेसोमंपितृमं
त॑स्वधेतिप्रेष्यतिस्वधानमइत्यक्तेदक्षिणातिष्ठान्मध्येजुहोत्येवंधानाभिप्रचरत्येवंमथनाग्नयेकव्यवाहनायस्वि
ष्टकृतेसमवद्यतिद्विस्त्रिर्यदिपंचवदानस्या॑सक्तोदक्षिणार्धपूर्वार्धंजुहोतिप्रतिपरिक्रम्यविस्र॑स्यप्राचीनावर्वीता
नियज्ञोपवीतानिकुर्वंतिप्रतिपरिक्रामत्स्त्विजःप्रतिपरिहरतिहवी॑षिमंथेहवी॑षीशेषमवदायेडामुपहूयनभक्षयं
तेसमिधाप्रतिपद्यद्भावनुयाजोयजतिदेवो यजतिप्रथम॑यजेत्तम॑सर्वास्रुचःसंपरिगृह्णातिदक्षिणाग्निंको
हामोदुत्वाकपालानिविमुंचत्यदकांजलिप्रभृतिसिध्र॑यथापिंडपितृयज्ञेज्ञधोमादुदकुंभस्योदकार्थानकुर्वंतिसंनीय
डा॑स्वक्तिषुपिंडानिदधात्यूर्ध्वंप्रपितामहांस्त्रीनन्वाचक्षाणोमुतोर्वाचोत्तरस्योवदिश्रोणोलेपंनिर्मार्ष्यत्रपितरोमादयध्व
मितिपरिश्रितान्निष्कामंतिस्रुसंदृशत्वावयमित्याहवनीयमुपतिष्ठंतेमंत्रांतेप्रणवेनताम्यंतेयदंतरिक्षमितिगार्हपत्य
अमीमदंतपितरइतिपरिश्रितेपरिश्रितंप्रविशंत्यूर्णास्रुप्रभृतिसिध्र॑यथापिंडपितृयज्ञेपरेतनपितरःसोम्यासइत्य
दकुंभेनाग्निप्रसव्यंत्रिःपरिषिंचन्पर्येतिनिधायत्रिरपरिषिंचन्प्रतिपर्येतिपिंडानग्नोप्रहृत्यवेदिंपयोधंत्यक्षन्नमीम २३
दंतेतिप्रभृतिसमानं॥ ६॥ उत्तरतोगार्हपत्यस्यैककपाश्चपयतियावंतिकरंभपात्राणितूष्णीमभिघार्योदीचः॥ हास

यतिदक्षिणाग्नेरेकास्रुकंधूपायत्यराचीन॑ह्रस्त्यनवेक्ष्यमाणाःप्रागुदीच्यांदिशिमूतेनैककपालानाखुतेरुद्रपशुंकरोमी
त्यारकृकिराणकमुपवत्यस्रुकंचतुष्पथेनिधायतस्मिन्नुपसमाधायपरिसमूह्यपर्युक्ष्यपरिस्तीर्यमध्यमपर्णेसर्वेषा
समवदायाभिघार्यैषतेरुद्रभागइतिजुहोतिपृथगाहायांवावरुद्रमदिमहीतितिस्रभिःस्त्रिःपर्येतिपतिपतिकामांचोर्वारुक
मिवबंधनान्मृत्योर्मुक्षीयमामृतादितिजपंतिमृत्योमुक्षीयमापत्यरितिपतिकामात्तानुर्ध्वानुदस्योदस्यभगोसिभगस्यत्वश्री
येतिप्रतिलंभनेतान्यजमानायसमावपंतिपतिकामायैचतान्मृतेकृत्वारुद्रैषतेभागइतिरक्षांसिसंचतिधाम्नोधाम्नइतिन
द्याख्यातमादित्यंधृतेचरुनिर्वपेत्पुनरेत्यगृहेषिदावत्सरीया॑स्वस्तिमाशाहमइत्याहचयजमानःसिध्येष्टिःसंतिष्ठ
तेसद्यःपौर्णमासी॑स्थाप्ययस्यापृथिव्याअधित्वचिनवर्त्ययओषधीतेनाहमस्यब्रह्मणानिवर्तयामिजीवसे॥ अग्नि
स्तिग्मेनशोचिषेतिप्रभृतिसमानंशुनासीर्यंचतुर्षुमासेषुसद्यश्चतुरहेमासिवावैश्वदेवेनव्याख्यातमाग्नेयोष्टाकपालइ
तिप्रभृतिन्यष्टासूर्यंयेकपालइत्येतानिप्राक्त्विष्टकृतोमासनामानिजुहोतिशिरोह्यादज्ञायोगंदक्षिणोष्टरोवानड्वानअनु
वत्सरीयेस्वस्तिमाशासइत्याहयजमानःसिध्येष्टिःसंतिष्ठतेसद्यःपौर्णमासी॑स॑स्थाप्ययेनमासार्धमासाऋतवःपरि
वत्सराः॥ येनैनेप्रजापतेरीजानस्यनिवर्तयन्नेनाहमस्यब्रह्मणानिवर्तयामिजीवसे॥ अग्निस्तिग्मेनशोचिषेतिप्र
भृतिसमानमन्यत्रतेभ्योनिखिलंकेशश्मश्रुयजमानोवापयतेपर्वण्यनंतरासोमेनयजेतपशुनाबाधपेचसा॑व
त्सारीकाणितंत्र॑वैश्वानरपार्जन्याःप्रसिध्यमथम॑स॑वत्सरस्त्वंतेयापूर्वापौर्णमासीता॑शुनासीर्यायोप
वसतियोत्तराता॑वैश्वदेवायप्रसिध्योद्वितीयोस॑वत्सरतयातृतीयोमासमुत्सृज्यवैश्वदेवेनयजेतप्रसिध्यःश्वतु
र्थस॑वत्सरस्त्वापंचमस्त्वस्यसाकमेधेभ्योधिशुनासीर्यंपंचसुमासेषुमरुत्सु॥ ७॥ इतिमानवस्त्रेप्राक्सोमेम

समोध्यायः॥ ७ ॥ऐंद्राग्नेनपशुनायक्ष्यमाणोवाक्छोतादीक्षापत्न्यापोध्वर्युर्वातोग्निगरः प्राणोहविर्मनोब्रह्मातप
सिजुहोमिस्वाहेतिषड्ढोतारंमनसानुद्रुत्यजुहोत्याग्नावैष्णवमेकादशकपालंनिर्वपतिपूर्णाहुतिः वोरुविष्णोविक्रम
स्वेत्याहवनीयेहुत्वायूपमच्छैतिपालाशंखादिरः रोहितः वांवित्वंब्रह्मचर्यसकास्यायूप्यानतिक्रम्यात्यन्यानगात्रान्या
नुपागामितियूपंजोषयतेबहुशाखंबहुपर्णमशुष्कापमास्फुषिरमनधिशाय्यमृजुमूर्ध्वंशल्कमुपरिष्टादुपावनंप्रा
गुदंचंप्रहाणंप्राचंप्रत्यंचः वाविष्णवेत्वेत्याज्येनपर्यनक्त्यल्कसमरेशल्कसमरेवोषधेत्रायस्वैनमितिदक्षिणस्मिन्यूपो
तेदर्भमंतर्दधातिस्वधितेमनेहिः सारीतिपरशुनाहरतिप्रथमोत्पत्तितः शकलमवयच्छतिनक्षत्रेणक्षिनम्यनक्षत्रंगंस्थाणु
मुनक्तंखतियंत्वामयमितिप्राचंप्रहापयतिदिनमग्रेणमाहिः सीरितिपतत्रमनुमंत्रयतेवनस्पतेशतवल्शोविरोहेत्या
ग्रश्वनेजहोतिसहस्रवल्शाविवयः रुहेमेत्यात्मानंप्रत्यभिमृशत्यष्टास्रिंगोपुछंकरोत्यस्थूलमनणुमनष्टमूलंपंचार
त्निप्रमितिआम्नातंप्रमाणंयूपस्यस्वरुकुर्याच्चषालंचपृथुमात्रसष्टास्रिसंलक्तमध्यमस्त्रिभिः रस्त्रीःसेपद्योगुलिमा
त्रंमूर्ध्वंचषालद्यूपस्यकुर्याद्धतोपतस्थेधावर्हिः सेनत्यत्याश्वावारः प्रस्तरोविधृतीचकाश्मर्यमयाः परिधेयोविः शा
तदार्विध्मः वेदिंकरोतियथोत्तरांवारुणप्रघासि॥ किंनिः सारणांतंकृत्वावसंतिश्रोभूतेपा णिंप्रक्षाल्यविहारंप
रस्तीर्यपशुकानिपात्राणिप्रयुनत्यग्निंप्रथमोत्पत्तिंपूक्षशा खांचपाशयण्योरशनशूलंमैत्रावरुणादंडमवदान
श्रपणीः स्वरुः स्वधितिर्वोत्तरवेदेः प्रोक्षणप्रभृतिसिध्मापूर्णाहुतेः वृषदाज्यवतिपात्राणिप्रयुनक्तिसः सद्यो
पलंराजिः स्तृणातियजुरुभूताभिप्राणित्राप्राक्ष्यदध्याज्यंनिरूप्यपर्यग्निंकरोत्यत्तरंपरिपाहंपरिगृह्णातिसिध्म २४
माज्यग्रहेभ्यःश्वतुगृहीत्वान्याज्यानिवृषदाज्यवंतिगृह्णातिसिध्माज्याना सादनात्॥१॥उत्तरतोगार्हपत्यस्यदेव

स्यत्वासवितुःप्रसवइत्याग्निमादत्तेग्निरसिनारीरसीत्यग्निमंत्रयतेइदमहः रक्षसोग्रीवाअपिकृंतामीत्यग्रेणाहवनीयः यूपाव
टंपरिलिखतिदमहः योमेसमानइतिद्वितीयः योसमानइतितृतीयः समानमन्यत्तूष्णींचतुर्थेनस्यार्धमंतर्वेद्यर्धेबहिर्वेद्य
परसंमितंखनतियूपंप्रक्षाल्यतीर्थेनान्वयहृत्याग्रेणयूपावटः सः स्तीर्णप्राचनिदधातिमूलेप्रथमोत्पत्तिंतमध्येस्वरुरशना
मग्रेणचषालमपकृषतीपोप्ययूपंप्रक्षति पृथिव्यैत्वेतिमूलमंतरिक्षायत्वेतिमध्यंदिवेत्येत्यग्रः शुधंतांलोकाःपितृष दना
इतियूपावटमवसिंचतियवोसीतियवोनावपतिपितृषदनत्वालोकमवस्तृणातीर्दर्भैरवस्तृणातिस्वावेशोसीतिप्रथमोत्प
त्तितः शकलमवदधातिघृतेनद्यावा पृथिवीआवृणेत्यग्निजुहोत्याज्यस्थाली स्रुक्चंचादायूपायाज्यमानायानुब्रूहित्य
नुवाचयतिदेवस्त्वासवितामध्वानक्तिंतियजमानः स्वक्तमनक्त्यायदध्यामूलादिंद्रस्यचषालंस्रुक्पिप्पलाओधीषीकृधीति
प्रतिमुंचत्यङ्कानावस्रजेदापरिव्ययणंदूपायोद्धीयमाणायानुब्रूहीत्यनुवाचयतितानेधामानीत्यवदधातिविष्णोःकर्मा
णिपश्येतेतिपश्चादुपस्थः समः स्थापयत्यग्निर्मामिमुखमग्निष्टांब्रह्मवनित्वाक्षत्रवनिपर्यूहामीतिपाः स्रुक्निः पर्यूहतिब्रह्म
दः हुक्षत्रवदः हेतियजमानोमैत्रावरुणदंडेप्रादक्षिणः संमृशत्ययोनुपरिषिंचतिदर्भाणाः रथनेद्विगुणाद्व्यामात्त्रिगु
णात्त्रिव्यामातद्विष्णोःपरमंपदमितित्रिवृतास्वरूणांचयूपमूर्ध्वंत्रिःसमुन्मार्ष्टियूपायपरिवीयमाणायानुब्रूहीत्यनुवाच
यतिपरिवीरसीतिनाभिदघ्नेत्रिवृतान्निःपरिव्ययत्यक्तरमुत्तरंप्रदक्षिणंप्रादेशमात्रंसमस्याणीयाः सः स्थवीपस्यु
पकर्षत्यूर्ध्वामुदुस्यरशनादिवःसानुपेषेत्यक्तरतोग्निष्टायोतमेगुणेस्वरुमुपकर्षतिस्तातमानयेतिप्रेष्यस्रजमप्रति
षिद्धः रोहितंहिरुपः वाकालकुंपीवानं संमार्गयन्नंदंतंतीर्थेन प्रपाद्यपुरस्तात्प्रत्यङ्मुखमवस्थापयति॥२॥
प्रजापतेजायमानाःप्रजातास्त्वइयामाः॥ ताअस्मैप्रतिवेदयाचिकित्वमनुमन्यतां॥इमंपशुंपशुपतयेवध्वाम्यग्ने

स्रुक्कृतस्य मध्ये ॥ अनुमन्यस्वसूयूजायजेहजुषंदेवेभ्यइदमस्तुहव्यमित्यौपाकरणंजुहोतिषेत्वेतिदर्भावादत्तउपावि
रसीतिहरिणीपूक्षशारवोपलाशवतिमुपोदेवादौवीर्विशइतिदर्भाभ्यांशारवयाचोपस्तृणंत्यौपाकृत्यपंचजुहोतिप्रजानं
तःप्रतिगृह्णंतुपूर्वेप्राणमंगेभ्योधिनिश्चिरंतं ॥हुतोयाहिपथिभिर्देवयानैरोषधीषुप्रतितिष्ठशरीरैः॥येचध्यमानं॥यज्ञ
रण्याःपशवोविश्वरूपाःविरूपासंतोबहुधैकरूपा ॥वायुष्ट्वाग्निप्रमुमोक्तुदेवःप्रजापतिःप्रजयासꣳरराणाः ॥योषामीशे
शुपतिःपशूनांचतुष्पादुतयेद्विपादःनिष्क्रितास्तयज्ञियंभागयंतुरायस्योषायजमानꣳसचेतां॥प्रमुंचमानाभुवनस्य
रेतोगातुंधत्तयजमानायदेवाः ॥उपास्तꣳशंमानंसधस्थाज्जीवंदेवानामप्येतुपाथइतिहुत्वानिर्मथेनप्रचरतिसव्या
ख्यातोदेवस्यत्वासवितुःप्रसवइतिरशनामादत्तेदक्षिणंबाहुंपरिहृत्याध्यमुन्मृज्यक्रुतस्यत्वादेवहविःपाशेनेतिय
थादेवत्तमक्ष्णयाशिरस्यपदतिधर्षामानुषाइत्यक्तरतोयूपेरशनांपावाꣳनियुनक्त्यध्वस्त्रोषधीभ्यइतिप्रोक्षतिअनु
ष्ट्वामातामन्यतामित्यनुमान्त्रयत्यपोपरुससीत्यपउपयतिस्थातꣳसधविरित्यक्तरतःप्रोक्षात्सर्वतःप्रोक्षतिपूर्ण
ꣳस्रुवꣳसाधयतिसिध्मआधारालोचमाधारमाधार्यजुह्वापशुमनक्तिसंतेवायुरितिप्राणदेशेसꣳयजत्रेरेगानीति
ककुदेशेसꣳयजपतिराशिषेतिभसदिसिद्धमाप्रवरात्प्रयतेमैत्रावरुणायोदुंबरमास्यदध्नंदंडंमैत्रावरुणायोस्वा
वाकुभ्यांप्रयच्छामीतिसिद्धमाप्रयाजेभ्यआश्रावमेकादशप्रयाजान्यजतिसमिद्धःप्रेष्येतिप्रथमंप्रेष्यप्रेष्येत्यक्तरा
ꣳश्चतुर्थसमानीयैकादशायेशिष्ट्वात्याक्रम्यसंगृह्यस्वरुंस्वधितिजुह्वामाज्याघृतेनाक्तोपशुꣳस्रायेथामित्यंतराशृंगेस्वरु
णापशमनक्त्यस्यशनूस्वधिनाक्तयाग्नतस्यावघ्रत्यनक्तपाविशासत्यक्तरत श्वात्रालस्यशामित्रालक्षणंकरोत्यध्व २९
र्यवोश्यपर्यग्नयेनियमाणायानुब्रूहीत्यनुवाचयत्याहवनीयादुल्मुकेनपशुमाहवनीयꣳयूपमाज्यानिचात्वालꣳशा

मित्रलक्षणेनिधायनिधायत्रिःपर्यग्निकरोत्यल्मुकमाग्नीध्रायप्रदायमेवध्यमानं॥यआरण्याः॥प्रमुंचमानाइतिति
स्रआहुतीर्जुहोतियूपात्प्रमुच्यपशुमन्वारभ्याश्रावयतिप्रत्याश्रुतउपप्रेष्यहोतर्ध्रुव्यादेवेभ्यइतिप्रेष्यति॥काम्भय
स्यवपाश्रयण्यावकश्रृंगाभ्यांꣳयजमानोरेवतिप्रेधेतिपशुमन्यारभतउत्तरोअंतरिक्षेस्कंदेच्चक्रमयत्फल्गुकमा
ग्नीध्रोगतोहत्वाशामित्रलक्षणेनिदधातिदक्षिणतःपश्चाच्छामित्रीयस्यसमस्यतन्वाभवेत्यौपाकरणंदार्भेन्यस्यतिति
त्रशामितात्यक्शिरसमुदक्पामंतरेवोष्माणꣳसंज्ञपयतिनानाप्राणोयजमानस्यपशुना॥यज्ञोदेवेभिःसहदेवयानः
सम्यगार्यर्यज्ञꣳयज्ञपतौधाइत्यक्लृप्तावर्ततेस्वर्विदसीतिसंज्ञप्यमानेयजमानोजपतिइहप्रजाविश्वरूपारमंतामित्यवेक्ष
माणःपृषदाज्यमाशासतेयावत्पशुसंज्ञपनात्॥यत्पशुमायुमकृतउरोचापद्विराहुतः॥अग्निर्नस्तस्मादेनसोविश्वा
मुंचत्वꣳहसइतिसंज्ञप्तहोमंजुहोतिशामितारउपतनेतिजपत्यदितिपाशानित्यन्मुंचतिरशनांपाशोयोनोद्वेष्यधरꣳसं
पद्यतामित्यभिचरतःस्तंबदावीपिदध्यात्पृष्णिमनभिचरतएकश्रृंगायाचात्वालेरशनांप्रविध्यति॥३॥ नमस्तेअस्ताने
तिपत्नीमादित्समुपरुध्यापयत्यनर्वाप्रेहीत्यभ्यवदानयतिदेवीरापइतिचात्वालेपत्न्योभिमंत्रयते॥वाचमस्यमाहिꣳसीरि
तियथालिंगमंगानिप्रक्षालयतिपत्न्यासिंचतियतेक्रूरमिनिकंठंगात्राण्यमाहिꣳसीश्चित्रानस्यमाहिꣳसीरितियथालिं
गमंगानिसंमृशति॥समिद्धइत्यापाꣳस्तोकानभूमिगतानुमंत्रयतओषधेत्रायस्वैनमित्यौपाकरणंदर्भमग्रेणनाभेःपा
र्श्वतोनिदधातिस्वधितेमैनꣳहीꣳसीरितिस्वधितिनातिर्यगाछिनत्तित्वचंचाग्रमुपनियम्यमूलमाशासनेत्कापृथिव्यै
त्वारक्षसांभागोसीतिदक्षिणापरमवांदेशान्यस्यतीदमहꣳरक्षोवबाधइदमहꣳरक्षोधधमंतामोनयामीतिपार्ष्ण्यास्येधि
तिष्ठतइषत्वेतिवपामुदस्यदत्यूर्जेत्वेत्येकश्रृंगयानिष्ठउपश्रृणातिदेवेभ्यःशुंधस्वेतिस्वधिनावपांप्रत्यूहति॥घृते

नद्यावापृथिवीप्रोर्णुवातामितिहिश्रृंगांप्रछादयत्यमुष्मैत्वेतियथादेवत॰वपांमुत्कृन्ततिमुष्टिनाशमितावपाधरणंसंगृह्या
सी ॥ तावपायाहोमान्नपः सूर्यस्यमदृशइत्यादित्यमुपतिष्ठतउर्वन्तरिक्ष॰श्रीहीतिसमयापशु॰वपा॰हरतिप्रसृष्ट॰रक्ष
इतिशमित्रीयेनिष्पक्त्वमुकमाग्नीध्रीयतोहत्वाहवनीयेप्रत्यवसृजत्यतराग्नि॰यूपंचहरतिदक्षिणतःप्रतिप्रस्थातासीनो
वपा॰श्रपयतिवायोस्तोकानामग्निर्भाग्रमुपास्यतित्वामुतेदधिरेदेवयंतोहव्यवाह॰श्रृतंकर्तारमुतयज्ञियंच ॥ अग्निः स्रु
दक्षः सृतनुर्हृष्टवादेवेभ्योहव्यवाहजातवेदाइतिवपामग्निजुहोतिस्तोकेभ्योनुब्रूहीत्यनुवाचयतिशोनी॰श्रृता॰स्रुपिप्प
लऔषधीस्रुधातिदक्षिणतोबर्हिषीसादयतिप्रयुताहेषा॰सीतिवपाश्रपण्योप्रवहंतिस्वाहाकृतीभ्यःप्रेष्यत्यक्तमेनप्रच
र्यात्याक्रम्याभिघारयतिध्रुवोसृषदाज्य॰वपानोश्रृतंकृताकृताबाज्यभागावाग्नेयेनप्रचर्यापरेणस्रुग्दंडान्दक्षिणातिक्रम्य
सोम्येनप्रचरत्यतएवतिष्ठन्नुपस्तीर्यावद्यतिहिरण्यशकलं॰वपा॰वपा॰हिरण्यशकलंततोभिघारयतीद्राग्निभ्यांछाग
स्यवपायामेदसोनुब्रूहीत्यनुवाचयत्याश्राव्येद्राग्निभ्यांछागस्यवपायामेदसः प्रेष्येतिप्रचरतिस्वाहादेवेभ्यइतिपुरस्ताद्वपा
याजुहुयात्विश्वेभ्योदेवेभ्यः स्वाहेत्युपरिष्टात् ॥ जातवेदोवपयागच्छदेवा॰स्व॰हिहोताप्रथमोबभूवा ॥ घृतस्याग्नेतनूवा
संभवसत्याःसंतुयजमानस्यकामाःस्वाहेतिप्रतिनिगद्यवषट्कृतेजुहोत्यत्याक्रम्ययथादेवतमाज्ञासनेपशुमभिघारय
तिस्वाहोर्ध्वनभसमितिवपाश्रपयेयाप्रहरतिप्राचीमेकश्रृंगांप्रतीचीद्विश्रृंगा॰संतापेनाभिजुहोति ॥ इदमापःप्रवह
तयत्किंचदुरितंमयियद्वाहमभिदुद्रोहयद्वाशेषउतानृतमितिचाचामेमार्जयित्वाब्राह्मणा॰स्तर्पयेतिप्रेष्यत्यक्तस्तरतःशा
मित्रस्यूचध्यंगर्तेप्रविध्यति ॥ गुदमपर्यावर्तन्नवदानानिश्रपयतिसव्यदक्षिनिप्रज्ञातानिशूलेहृदयं ॥ ४ ॥ रुक्च॰
शूर्पेचादायाध्वर्युःप्रत्युपक्रामतिव्रीहीणांपशुपुरोडाशमुनिर्वपतिसमानदेवत्यंपशुनैकादशकपालंद्वादशकपाल

॰वानपाणिप्रोक्षतिनाड्यनिर्वपतिपश्चादुत्तरवेदेव्यत्योषधीःपिष्टलेपंनिनयत्यकृत्वाकृत्वाजुहूपभृतोरवद्यायेद्राग्निभ्यांपुरो
डाशस्यानुब्रूहीत्यनुवाचयत्याश्राव्येंद्राग्निभ्यांपुरोडाशस्यप्रेष्यतिपचरत्यौपभृतंजुह्वामानीषाग्नयेपुरोडाशस्यानुब्रूह्यग्न
येपुरोडाशस्यप्रेष्यतिप्रचरत्याग्नीध्रभागमपायातयतीडायैपुरोडाशंसृष्ट्वाभिघारयतिदक्षिणाकोहोमोदुत्वाकपालानि
विमुंचति ॥ श्रृतेषुवदानेषुवप्रतिप्रस्थातापृषदाज्यस्यस्रुवेणोपहत्यवेदोपयामः श्रृत॰हवीः शमिताइतिपृच्छतिश्रृत
मितिप्रत्याहसमायार्धेद्वितीयंप्राप्यस्वाहोष्णोव्यथिषदित्योष्णमनुमंत्रयतेहृदयमवदानेषुकृत्वाशूलंनिदधात्यस्रु
शानप्रतिपिधान्यतरतःपरिक्रम्यजुष्टंदेवेभ्यइतियथादेवदत्तंपशुमभिघारयतिविवाजिनानिकृत्वांतराग्नि॰यूपंचह
रतिप्रदक्षिणतःप्रतिप्रस्थातापंचहोत्रोतरतोबर्हिषुपसादयत्यकपस्तृणातिजुह्वामुपभृतीडापात्र्या॰वसाहोमहवण्या
जुह्वाहिरण्यशकलंमवदधायमानोतांयेहविषोबदीयमानस्यानुब्रूहीत्यनुवाचयत्यूत्सादितोंगानांपूक्षशारवयाधि
स्वधितिनाहिद्विरवद्यतिहृदयाज्जिह्वायाःक्रोडात्सव्यात्कपिललाटात्पार्श्वयोर्यक्रोर्वृक्कयोर्दक्षिणस्याःश्रोणेःपूर्वार्धा
द्गुदंत्रेधाविभज्यतस्याणीयस्युपभृतिन्यंगानां॰स्विष्टकृतेसमवद्यतिदक्षिणस्यकपिलललाटस्यपूर्वार्धादुदस्यस
व्यायाःश्रोणेःपश्चार्धादनस्थीनांदेवतानामिडामवदायपूषेणोपसिंचत्यपामोषधीनां॰रसइतिस्वधितिनायूषमायो
तितस्मिन्मेदःपयस्यतिनधावद्यतिजुह्वामुपभृतीडापात्र्या॰वसाहोमहवन्या॰रेडसीतिवसाहोमंगृहीत्वापार्श्वेनापि
दधातिजुह्वा॰हिरण्यशकलमवधायाभिघारयति ॥ द्विरुपभृतिमिद्राग्निभ्यांछागस्यहविषोनुब्रूहीत्यनुवाचयत्या
श्राव्येंद्राग्निभ्यांछागस्यहविषः प्रेष्येतिप्रचरत्यर्धर्चेयाज्यायाःप्रतिप्रस्थाताघृतंघृतपावानः पिबतेतिवसाहोमंजुहोति
देवंतेः प्रचर्यवसाहोमशेषेणदिशःप्रतियजतियथावाजिनेनपृषदाज्यस्यसरुदवदायवनस्पतयेनुब्रूहीत्यनुवाच

यतिआभाव्यवनस्पतयेप्रेष्यतिप्रचरस्योपभृतंजुहूमानीयाऽग्नयेस्विष्टकृतेनुब्रूहीत्यनुवाचयत्याश्राव्याग्नयेस्विष्ट
कृतेप्रेष्येतिप्रचरस्यैंद्रःप्राणइत्यवदानशेषमृडांचसंमृशत्यूपह्रियमाणायामध्वर्योर्होत्रेहरंतिवनुषुमर्ग्गीधेभक्ष
यित्वामार्जयंत्येवरोदक्षिणा॥ ९॥ अनुयाजिकि॰समिधमादायाग्नीदोपयजादंगारानोरोपयिष्णुरुपसीदन्नब्रह्म
न्प्रस्थास्यामःसमिधमादायाग्नीत्यरिधी॰श्वाग्निचसकृत्सकृत्संमृष्टितिप्रेष्यतिशामित्रीयादंगारानाग्नीध्रीय
तोहोतुरंतर्वेदिनिवपतियथाप्रेषितंचसंमार्ष्टिसिध्मानुयाजेभ्यःपृषदाज्यंजुहूमानीयाश्रावमेकादशानुया
जान्यजतिदेवेभ्यःप्रेष्यतिप्रथमंप्रेष्यप्रेष्येऽत्तरानसंमिदनुदस्यप्रतिप्रस्थातास्थविमतोवदायसमुद्रंगच्छस्वा
हेतिप्रभृतिभिर्वषट्कारेषट्कारेजुहोतिमनोहार्दि॰यच्छेतिहृदयदेशमारभ्यजपतिओषधीभ्यस्त्वेतिदर्भेषुस्रु
वंनिमार्ष्ट्यत्याक्रम्यसंगृह्यस्वरुञ्जुहू॰स्वरुमनक्त्यधस्तालिरुपरिष्टाच्चञ्जुहू॰स्वरुमवधायदिवंतेधूमोगच्छत्वि
तिजुहोत्यूर्ध्वं॰स्वरु होमात्प्रागनुपदेशात्तूपेनोपस्पृशतिसिध्मास्रुक्त्वाकास्रुक्तान्संप्रेष्यतिसंप्रेष्यसिध्मंप
त्नीसंयोज्येभ्योजाघन्यापत्नीस॰याजयत्यत्तानादोदेवानांपत्नीभ्योवद्यत्यग्नयेगृहपतयेनीच्योत्तानाइडां
सिध्मासमिष्टयजुर्भ्यस्त्रीणिसमिष्टयजू॰षिजुहोतिशूलेनावभृथ॰यंतिप्राचोदक्षिणावाशुगस्तितमभि
सोयोऽस्माद्वेष्टियंचवयंद्वेष्टियंचवयंद्विष्मइत्यर्द्धर्चोदकेनखनत्तिधामनोनाम्न॥ इतितब्द्वारव्याख्यातं॥ आ
ज्ञासानःसौमनंप्रजांसौभाग्यंदत्वाशतहिमाःसर्ववीरायेनमःस्वरुन्धोबृहन्धो
मारुतेभ्यःसन्नाम्नागचां॥ आपश्चादध्यान्नंभूषासमित्यनुदिशति॥ यूप॰यजमानोवेदियर्योषतिषट्सुमासे २७
षुपशुनायजेत्संवत्सरेसंवत्सरेधानेनमनीजानंसंवत्सरोतीयाद्यद्यतीयान्नमांसम्भ्रीदापशुबंधान्नातिप्रणी

तेषुप्रणीतास्यादन्येनवचनाद्विष्णुक्रमप्रभृतिसमान॰यजमान॰यजमानं॥ ६॥ इतिमानवसूत्रेवाक्सोमनाम्निप्रथ
मंपंचविभागेषष्ठोध्यायः॥८॥ ॥इतिवाक्सोमःप्रथमविभागःसमाप्तं॥ ८१॥ ॥

॥श्रीगणेशायनमः॥ अग्निष्टोमेनवसंतेयजेतामात्मानंदेवयजनंप्राचीनप्रवणंनित्यार्थमृत्विजावृणीतेमहतो
यूनआर्षेयानादित्योध्वर्युरध्वर्योत्वंमेध्वर्युरसीत्यध्वर्यं॥ चंद्रमाब्रह्मासमेब्रह्माब्रह्म॰त्वंमेब्रह्मासीतिब्रह्माणमग्नि
र्होतासमेहोताहोतस्त्वंमेहोतासीतिहोतारं॥ पर्जन्यउद्गातासमउद्गातोद्गातस्त्वंमेउद्गातासीत्युद्गातारंदिशोहोत्राश॰सि
न्यस्तामेहोत्राश॰शिन्योहोत्रास॰शिन्योयूयंमेहोत्राश॰सिनस्थेतिहादशहोत्रकान्महोमेवोचइतिवृताजपंति॥ याद
मगमन्देवयजनंपृथिव्यायत्रदेवासोअजुषंतविश्वे॥ ऋक्सामाभ्या॰संतरंतोयजुर्भिरायस्योषेणसमिषामदेमेतिस
मूलंदेवयजनंमध्यवसति॥ तत्रप्राचीनव॰शंकुर्वंत्युद्यंतंपुरस्तान्नियंतंपश्चात्तनुमिश्रेणपरिश्रयंतिपरिश्रयंतोतिरो
कान्कुर्वंतिक्षदिक्षद्वाराणिकुर्वंतिदिशायानिसकाशानानिपूर्वयाद्वाराप्रविश्यक्रतुनिर्देशंकृत्वातस्मिन्नग्नीन्विरह
तीरंदास्यामीतिनिर्देशेदेक्ष्यमशनमग्नीतोदधामधुमिश्रेणयजमानःपत्नीचामावास्यायांदीक्षेतयथावापवर्णि
कृत्यात्स्यात्सहोतारंमनसानुद्रुत्यविधेनामन्निति ग्रहेणजुहोतिदीक्षणीयान्निर्वपत्याग्नावैष्णवमेकादशकपा
लंघृतेवाचरुमयःप्रणीग्निर्फजुर्भिरितिप्रभृतिनिद्वादशसंभारयज्ञ॰षिनेषांचत्वारिचत्वारिनिगद्यजुहोति॥ पत्नी
स॰याजांतांदीक्षणीयासंतिष्ठतेतस्मान्नदीयात्स्वरादार्शपौर्णमासिकान्नदीयान्नापणीयायान्नदीयानाति
थ्यांयांध्वानेनोपसदःसर्वाउपा॰शुदेवत्तास॰दृत्यद्वाराणिप्रवरस्यतरेतःपृथ्यादेशस्यपरिश्रित्यापोदेवीरित्यभ्यं
दत्योषधत्रायस्वैनमितिदक्षिणस्मिन्केशांतेदर्भमंतर्दधातिस्वधितेमैनं॰हि॰सीरितिक्षुरेणाभिनिदधाति॥ देव

शुदिमान्प्रवर्यंतिप्रवयतस्वस्कृत्तरंआशीयेतियजमानोजपतिकेशइमश्रुयजमानोवापयतेदंतोधावतेलोमानिस ँहायनखान्कारयतेनकक्षौपत्नीनखा ँश्चकारयीतीतीर्थेनावगाह्यसावकारुहिरण्यवर्णाःसुचयइतिस्थावरामस्नात्वानूयंमक्षमाचम्योदिदाभ्यःशुचिरायपूतयेमीत्यलंमतिविष्णोःशर्मासीतिक्षौममाच्छादयतऊर्जेत्वेतिनीवींकुरुतेदेक्षंपत्नीतूष्णी ँस्नात्वाप्राचीनमात्मकंक्षौमंपत्न्याच्छादयतेमहीनांपयोसीतिदर्भापिंजूलाभ्यांनवनीतमायोतिवर्चोधाआसीत्यनुलोमंत्रिरभ्यंक्तेमुखमग्रेथशिरःस्वभ्यंक्तोभवत्यापादाभ्यांशेषेणपत्न्यभ्यंक्तेचतसृभिदर्भैषीकाभिःशरेपिकाभिर्वासमुंजाभिःसतूलाभिरित्येकैकयात्रैककुंभस्योजनस्यसन्निकरिष्यन्नस्यासिकनीनिकेतिदक्षिणमक्षित्रिरक्तेन्यंन्यान्ययानिषेवयंस्वंचशेषेणपत्न्यांक्तेदर्भपिंजुलेः॥ स्त्रिपावयत्येकविँशत्यात्रेधाविभज्यवित्पत्तिस्त्वेत्पूर्वं ँवाचस्पतिस्त्वेत्यवाचंदेवस्त्वासवितेत्यूर्ध्वं ँमच्छिद्रेणपवित्रेणेतिसर्वत्रानुषजति॥ तस्यतेपवित्रपतेपवित्रेणेतियजमानोजपतिनप्राणानंतिपावयेयंहिष्यातमक्ष्णयापावेत्पूर्वयाद्वारायजमानंप्रपाद्योत्तरेणाहवनीयंपरिक्रम्यपश्चादाहवनीयस्योपवेशयतिप्रतिप्रस्थातानूष्णींपत्नींपावयित्वापरयाद्वाराप्रापद्यदक्षिणतःपश्चादपस्यपत्नीलोकमुपस्थाप्योपवेशयति॥ १॥ आकूत्यैप्रयुजइतिस्रुवेणाधीतयजू ँषिजुहोत्यापोदेवीरितिस्तुचापंचमीं ँषष्ठीद्वादशगृहीतांपूर्णाहुतिं ँविश्वेदेवस्यनेतुरितिनिगद्यजुहोति॥ पश्चादाहवनीयस्यकृष्णाजिनेमासतःसमस्यप्रा ँग्रीवेलोमतःस ँस्तृणातियद्येक ँस्याद्दक्षिणंकृष्णाजिनपादंपा ँसतःसमस्यप्रतिर्षीवेदक्सामयोःशिल्पेस्थइतिकृष्णशुक्लेराजीसंमृशतिविष्णोःशर्मासीतिभसतआरोहतिसूर्यस्त्वाद्यावापृथिवीइतिप्राञ्जलिर्जपति॥ जानुमुन्नयतःपाशंयस्याःशिरस्यामुंचासंत्वानह्यामिपयसापृथिव्याः

संत्वानह्यामद्भिरोषधीभिःसंत्वानह्यामिप्रजयाधनेनसादीक्षिनासनसनवोवाचमस्मादितिप्रतिप्रस्थातायोक्त्रेणपत्नी ँसंनह्यतेमेखलांदीक्षितांमौजीपृथिवी ँत्रिगुणा ँसमनस्तामुदकुपाशामुर्ग्रसीत्यावघ्रात्यूर्णामृदंकरोत्यायुग्मवरींकृष्णाविषाणामादायेंद्रस्ययोविरसीतिविषाणामनुमंत्रयतेकृषिरुसस्यामुत्कृषइतिविषाणयाबहिर्वेदिप्राचीनुप्तेतिविषाणेविध्यतिसीर्च्यांबध्नातित ँयावद्धुतकृषिंरुसस्यामुत्कृषइत्यंगानि॥ रुपिप्पलाओषधीतिशिरोवानस्पत्येनशंकुनापत्नीकंडूये तौदुंबरमास्यदघ्नंदंडंमग्रेणाहवनीयंपर्याहृत्यबृहन्नसीवनस्पत्यइतियजमानायप्रयच्छति॥ सूपस्थाअसिवानस्पत्यऊर्जोमायात्यादत्तमितिप्रतिगृह्णातिनक्षत्राणांमातीकाशादित्यक्षत्तरंतेप्रोणुतेआवोदेवासइतिइमहइतिजपतिनापछदेदाक्रयान्त्साहायज्ञंमनसइतिप्रभृतिभिरंगुष्ठेहनिमुन्मुष्टिंकरुतेवाचंयच्छतितूष्णीपत्नीमुष्टिंकृत्वावाचंयच्छतिः॥ लोमतः॥ कृष्णाजिनमाच्छादयेत्नयदि ह्वविषुचीप्रतिमुच्याग्रेणाग्व ँशंदीक्षितमन्वारब्धमावेदयतिदीक्षितोयमसाचित्तिमामगृह्णात्यात्मा॥ मुष्यायणमितिगोत्रमनुष्ययुग्भइतिपितुर्नाम्नामुष्यपोत्रेतिपितामह ँस्यामुष्यनप्त्रेतिप्रपितामहस्यसइंद्राग्नियांदीक्षांप्राहमित्रावरुणाभ्यांदीक्षांप्राहविश्वेभ्योदेवेभ्योब्राह्मणेभ्यःसोमेभ्यःसोमपेभ्योदीक्षाप्राहेत्येवमुच्चैस्त्रिश वेदयत्यूर्ध्वांरुतेतिस्त्रोन्यस्यणिरंगुष्ठीरुत्सृजतितिस्त्रोन्यस्यतूष्णींपत्नानक्षत्राणा ँसकाशादितिनक्षत्रंदृष्ट्वावाच ँविसृजतेव्रतंचरतयापशुमामित्यदितेअनुमन्यस्वेतिपत्नीवाचंविसृजतेनप्रत्यक्षनाम्नाचक्षीतवचनसतेत्यर्हतासहसंभाषमाणोब्रूयान्दिक्षसेतरोदीक्षितसंचरउत्तरेणाहवनीयमपरेणवेदिदक्षिणातिक्रम्यदक्षिणतआहवनीयादब्भुखउपविशत्येषसंचरोलोमतःकृष्णाजिनस्यशय्यासनमाच्छादनंचप्रतिषिध्यनिष्ठीवन ँसहनमववर्षणेदंतावित्करणमसे

ध्यदर्शनमपांगाहन॰ होमान्नृतंचारात्प्राग्व॰शादुदयास्तमयावभ्याशयणचनंन्नक्तंमूत्रपुरीषंकुर्यात्यदिवाच्छा
था॰यदिहसदपिधायरमुखं॥ उदंतीधंतांराजाबलंधत्तमामेदीक्षांमानपानिर्वधीष्टेत्यवेष्टोजपदध्यंचक्षुरिरिषितं
मनःसूर्योज्योतिस्या॰श्रेष्टोदीक्षेन्मामाहिसीस्तनपेत्यमेध्यंदृष्ट्वादीक्षितंवादंचेब्रूयान्त्वमग्नेव्रतपाआसीतिजपेदक
लेचाच॰विसृजंवैष्णवीमग्नावैष्णवी॰सारस्वतीबृहस्पत्याभित्येतनिगद्यवाच॰यच्छतिविसर्जनास्रागेकदुग्धेघ्र
तेदोह्यंतिपयोब्राह्मणस्यव्रत॰यवागूराजन्यामिक्षावैश्यस्योयस्यसत्कृपयःसर्वेषांतुष्णीमग्निहोत्रोपंचारंगाहपत्ये
व्रत॰श्रपयतिदक्षिणाग्नेापल्वेशुतंगार्हपत्येपश्चादाहवनीयस्योपसादयति॥२॥ १ याअग्निहोत्रस्कंनस्यप्रा
यश्चित्तिःसाव्रतस्यातिनियसायमशान॰व्रत॰व्रतयत्यपोदय॰वातिनीयप्रातरशनमुपातमयंचनादीक्षितोव्र
ततपपश्येदग्नीन्ज्योतिष्मतःकुरुतव्रतमुपेहिव्रतेत्यह्वादीक्षितसंचरेणातिहृत्यदक्षिणतआहवनीस्यका॰
स्येचमसेवाव्रतंप्रयच्छतिदेवीधियंमनामहइतिप्राणीप्रक्षालयतेदेवामनुजातामनोयुजइतिव्रतपतिशिवाः॥ पिता
र्म॰तेतिनाभिदेशमारभ्यजपतिपश्चार्धेपत्नीव्रतयत्कपादय॰व्रतपदोवाच॰यमतियेदीक्षितवाच॰यच्छपत्नीवा
च॰यच्छेत्कपास्तमयंच॥ दक्षिणतआहवनीयस्योदङ्मुखोपर्यावर्तमानःप्राक्शिराःशयीतकामोहविषांमदि
ष्टस्त्वमग्नेव्रतपाआसीतिस्वभ्यजपेत्पुनर्मनस्त्वमग्नेव्रतपाआसीतिप्रबुध्यन्दीक्षितोभूति॰वन्वीतपुषासामी
नामितियाचकान्व्रजतोनुमंत्रयतेदिवःसवितेतिप्रत्यागतान्प्रविश्यनयंतेयोनिःऋत्वियइतिआरण्याःसमा
रेधयतियदिगतश्चाःसर्वान्॥ भद्राद्भिश्रेयःप्रेहि बृहस्पतिःपुरएतातेअस्तुअथेमवस्यवरआपृथिव्याआरे २९
शत्रून्कृणुहिसर्ववीरइतिप्रत्यात्सरणिभ्या॰सहरयोमेच॥ देदेवीरापोआधानपादित्यपोवगाहमानअपरांहोष्ट

मृद्दियाद्यदिनावातरेतन्येनवाछिन्नंतंतुंपृथिव्यानुगेषुमित्यापराह्णेष्टंमृद्दियादुदयास्तमयेविहरांतेस्यादपरिमि
तादीक्षास्तासांप्रथमांजागर्तितिस्रउपसदोपरिमिँताचात्रिरात्रासास्तासां॥ प्रथमांजागर्तिश्वस्कृमेतिचदीक्षाश्चध्व
र्युप्रायणीयंनिर्वपत्यद्दित्येपयसिचरु॰सिधमास॰सादनान्नंदीक्षितस्यपत्नीसनह्यतिपत्नीमंत्रेणोत्थापयति
नाज्यभागौयजतिध्रौवस्यावदायपथ्य॰स्वस्तिपूर्वार्धेयजत्यग्निदक्षिणार्धेसोमंपश्चार्धेसवितारमुत्तरार्धेचरो
रद्दितत्तमध्येस्विष्टकृताप्रचरतिध्रौवस्यावदायचरोरवद्यतिद्दिरभिघारयति॥ शय्वंतासंतिष्टतेचरुनिष्कासंमेक्ष
णमुदनीयानिदधात्याज्यप्रेरकंध्रुवायाश्चतुर्गृहीतंगृह्णात्याम्नातराजक्रयण्यधिकाष्णिषोडशिन्यग्नेणाग्व॰
शमभिपरिगृह्यपुरस्तात्प्रत्यङ्मुखीमवस्थापयतिहिरण्यंबध्नादर्भेणोच्यसिभियंतेशूक्तनुरितिचतु
र्गृहीतेवदधा
तिराजक्रयणींमेक्षमाणोजूरसीतिजुहोतिनस्यांपुनर्गृहीत्वाशुक्रमसीचंद्रमसीतिहिरण्यमुत्धरतिविदसिमनासि
धीररसीतिराजक्रयणी॰स॰स्तेत्यवानुत्वामातामान्यनामित्यनुमानयतिरुद्रस्त्वावर्तयन्त्विति प्रदक्षिणमावर्तयति
प्राचीप्रक्रमयतिवरुच्यसीतिभृतिभिःषट्पदान्यनुनिःक्रामति॥ दक्षिणस्यपूर्वपदस्यकृष्णी॰सप्तमंपदमभिपरिगृ
ह्यबृहस्पतिष्ट्वासुम्नेरंमृगल्वित्यभिमशतितस्मिन्हिरण्यंनिधायपृथिव्यास्त्वामूर्ध्वेन्नाजीधर्मीत्यभिजुहोतिस्फेनपदंपरिलि
ख्यविषाणयानुपरिलिखतियावद्धृतपद॰समुत्थृत्यास्मेरमस्मेतिचरुरुत्थाप्यपद॰सेवपंयुन्नंभयेतिखातेयोनिनयति
तवरायइतियजमानायपदंप्रयच्छत्यननुसृजस्त्वेरायइतियजमानोध्वर्यते॥ ननुसृजन्मारायस्योषेणेत्याहयजपतियज
मानोगृहेषुपदंनिदधात्यक्षरेणलक्षणंपरिक्रम्यत्वष्ट्रीनतश्वेतिपत्नी॰राजक्रयण्यासमीक्षतेसच्छद्दिर्कर्णानकेसाराजा
नमछयंतिसूर्यस्यचक्षुरारुहमित्यनुव्रजतोध्वर्युयजमानश्च॥ नुनयंतिराजक्रयणीमु तरवेद्यंतेपरिश्रितउपरवाणा

ऽथासोमविक्रयीकूत्सःशूद्रोवारोहिचर्मण्यानडुहेप्रग्रीवेसोमंतोराजनंननिवपतिदक्षिणतप्राङ्मुखमनोविमुंचति॥ शुंध सोमाममापन्नंनिरस्येतिसोमविक्रयिणंप्रेष्यतिनार्ध्वर्युःसोमऽविविनुयादितिप्रतिविधऽविचयनंप्रेक्षणंच॥ ३१॥ उप मध्यमायाऽहिरण्यमावध्यास्माकोसीतिपरिश्रितंप्रविशंति॥ शुक्रस्तेग्रहहिरण्येनपाणिनाभिमृशति॥ प्राग्देशेसोमराजा नंमिमीतेऋजीभिरंगुलीभिरंगुष्ठेनचोयसऽयम्यप्रभृतिरेकेकयाकनिष्ठिकांतोनित्यंदेवऽसवित्तारमितिपंचकृत्वस्तू ष्णींपंचकृत्वोयथाप्रथमंनतयापंचमंतयेवोतमंप्रजाभ्यस्त्वेतिभूयाऽसमाग्यूहतिप्रजास्त्वानुप्राणंत्वितिसोमउष्णीषेणाय न्त्सनिलोगलंबध्य॥ एषतेगायत्रोभागइतिमेसोमाब्रूतादेषतेत्रैष्टुभोभागइतिमेसोमायब्रूतादेषतेभागतोभागइतिमेसो मायब्रूताऽछंदोमानऽसाम्राज्यंगच्छेदितिमेसोमायब्रूतायदितियजमानोराजानुपतिष्ठते॥ उदकुंभेसोमविक्रयीराजा नमादधातिसोमविक्रमिसोमंतेक्रीणानित्यामंत्रयंतेक्रीणीहीतिप्रत्याहकलयातेदेषतअनुष्टुभोभागइतिमेसोमायब्रू तादेषतेपांक्तोभागइतिमेसोमायब्रूता३क्रीणानीतियथाम्नातमेकैकेनपणंतेभूयोवानःसोमोराजाआर्हतीतिप्रत्या हेंद्रयंगोस्तयातेक्रीणानीतितस्यारूपंतस्यावर्णंतस्याआत्मातस्याःप्रजास्तस्यापयइतिक्रियतइत्याह॥ यथाम्नातऽसो मविक्रयणानमाकरोतिशुक्रंतेशुक्रंशुक्रणेतिहिरण्यं॥ नपसस्तनूरसित्यजांप्रत्याछिद्य॥ सोमक्रयणान्रूपाऽभ्रादि त्यनुदिशति॥ सोमविक्रयिणेकिंचिद्धात्रूष्णाशृक्रूयोरूप्यांशुक्राघोरस्मे॥ ज्योतिरितिशुक्रोयजमानायप्रयच्छति तांपवित्रस्यनाभिंकुर्यादिदमहऽसर्पाणांदष्टशुकानांग्रीवाऽउपरूलामीतिरूष्णायांग्रंथिरूत्वासोमविक्रयिणांतमइतित मभिनस्येत्स्वाजाऽसीतिराजाममाद्धते॥ आहीयमाणेयजमानोपावत्योपविशति॥ त्रिन्रोनाहीति ...जपतिव स्थांतमुत्रूष्येदस्योरूमाविशेति॥ दक्षिणस्मिंचुरावासादयतिउदायुषेत्यादायेतिषत्सूर्वंतरिक्षऽवीहीत्यनोभिप्रव्रज्यपू

वार्धेनीडेदित्यास्त्वगसीतिकृष्णाजिनमास्तृणात्यदित्याःसदआसीदेतितस्मिन्राजानमासादयत्यस्तम्माद्यामित्यनुपतिष्ट ते॥ वनेषुव्यंतरिक्षमित्यनौवाससापर्यायणह्यति॥ धूरसीतिधूरमभिमृशतिउत्तरांचोदऽतिक्रम्यधारुणामसीत्यत्तरा मीषामारभ्यजपति॥ वरुणस्त्वोनह्यत्वित्रूपस्तभ्नोतिउस्त्रोवेतंधूर्वाहाअपुज्येथाअमनस्कऽअविरहृणोब्रह्मचोदनो यज्ञस्याहुःप्रतिरंतौस्वस्तियजमानस्यग्रहान्गच्छतमितिधुर्यानुपासंजतिवरुणस्यस्कंभोसीतियुनक्त्येवमुत्तरंद क्षिणंछदिरंतमारभ्यसोमायत्रीतायप्रोह्यमानायानुब्रूहीत्यनुब्रूयाच्चयतित्रिरनुक्तायाऽस्कन्नम्हण्यस्कन्नम्हण्यामाहूये तिप्रेष्यतिपन्यवस्यभुवनस्यतेइतिप्राङभिप्रायायप्रदक्षिणमावर्त्तयतिपूर्वःपरेत्यमहदाहवनीयेभ्योदधात्यग्रेणग्राव ऽशंकर्ष्णग्रहीतमजमग्नीषोमीयंकालालंपीवानमवरुध्यापयत्यासंदीमुद्गृह्णात्यरुवदध्नयादामरमात्रांमुंजेर्व्यतामो दुंबरीनमोमित्रस्यायोह्यमाणेयजमानोजपत्यग्रेणग्रावऽशऽवारुणमसीत्यदब्धुरवामानास्थापयतिवरुणस्तोस्तभ्नात्वि त्यपस्तभ्नोतिवरुणस्यस्कंभसर्जनमसीतिदक्षिणाऽशाम्यामुत्कर्षतिविष्टंभोवरुणस्यपाशइतियोत्कपाशऽविऽष्यति प्रत्यस्तोवरुणस्यपाशइतिप्रत्यस्यतिनमोवरुणायाज्ञायेतिनमस्करोति॥ ४॥ अतिथ्यायेध्मावर्हिःसंनह्यतियथापशुबंधे सिध्यमानिर्वपणात्पत्न्यवध्मरयेद्यस्मान्निर्वपेत्सावित्रादिग्निरग्नेस्तनूरसीतिप्रभृतिभिःपंचकृत्वोनिर्वपतिवेष्णवंन वकपालऽसिध्यमाहविष्कृदाहविष्कृदोवाचऽविस्रंज्योतरमनड्वाहऽविमुंचमध्वर्यवेददात्यनश्वदीक्षितसंचरेणा तिहृस्यदक्षिणतआवनीयस्यधारुणमसीत्यासंदीमवरुध्यापयतिवरुणोसिधृतव्रतइतिराजानमुपावहरतिसव्याभी षांप्रतिसार्धकृष्णाजिनेनचदीक्षितसंचरेणातिहृत्यदक्षिणतआहवनीयस्यवरुणस्यऋतसदनमासीदेत्यासंधारा जानमासादयतिवरुणायत्वेतिवाससाप्रच्छादयतिसूर्यादानप्रभृतिसिधमाज्यग्रहेभ्यःश्वतुर्गृहीतान्याज्यानिसिध

माग्निमर्शनात्प्रागग्निमर्शनान्निर्मथेनप्रचरतिसंभारयज्ञुर्भिरग्निमर्शयतिसिध्मप्रवरान्प्रवृणीतेनानायाजासःसंमा
र्गविस्त्रꣳस्यांभ्यक्षꣳघृतेनाज्यस्थालीꣳस्रुचावाज्यमेवाग्नेयमैडोपभृतꣳजुहूꣳसर्वमानीयनोपभृतंप्रत्यभिघारयंति
स्थिरीकृत्याप्रचर्यस्रुचौविमुच्यबर्हिर्वेदिनिरस्यतिप्राशित्रमवद्यतियजमानभागमिडोतासंतिष्ठतेइडोतासंतिष्टते ॥९॥
॥ प्रथमोध्यायः ॥ ॥७॥तानुनप्रांगृह्णातिकाꣳस्येचमसेवाअपत्तयेनागृह्णामिपरिपत्तयेत्वागृह्णामित्तनूनस
त्वागृह्णामिशक्मनेशाक्मनायोजिष्ठायत्वागृह्णामीत्येतैर्धीवंचतुरानयतिपश्चादाहवनीयस्यतानूनमु
पयंत्रिजोयजमानश्चयुगपत्सम वमृश्यनाधृष्टमसीतिजपंति ॥ योनस्त्वेनपादितिचप्राजापत्योत्वोमनसिजुहोमिस्वा
हेतियजमानस्त्रिरवजिघ्रत्यवांतदीक्षामुपैत्यग्नेव्रतपतेयाममत्तनूरेषासात्वतीतिसमिधमादधात्यग्नेव्रतपतेया
त्तवत्तनूरीयꣳसामइतिजपति ॥ सहनोव्रतपतइतिमेखलाꣳसमायम्यसाधियोंगुल्फौन्यंचतितूष्णीपत्नीयोल
ꣳसमायम्यसाधियोन्यंचतिगार्हपत्येमदंतीरधिश्रित्यतत्तस्योदकार्थंकुर्वंतियत्राज्येभ्योधिराजानमुपचरेयु
प्रक्षालयेत्पाणीन्राज्ञोवध्यान्यग्नीन्यन्मदंत्याइत्यध्वर्युरावेदयतिमदंतीरमृतान्नस्तावद्धइतिआग्नीध्रस्तास्रिरा
द्रेवेत्यध्वर्युब्रह्माराजानंविस्त्रꣳस्यहिरण्यमवदधात्याप्यायधायाꣳश्रूरꣳशुष्मेदेवसोमेत्याराभ्यजपत्विजोयजमा
नश्चप्रस्तरंपाणीनिध्मयन्निहुवंतेनीचःसव्यानुतानान्दक्षिणान्नीचोदक्षिणान्नुतानानसव्योदक्षिणानुतानानसव्या
नापरान्हिनयामेष्टरायायेषार्नीतिजपंतिप्रवर्ग्येणप्रचर्येपसदाप्रचरतियदिव्रजंतिसरुस्रुर्यंबर्हिरातिथ्याया
मुपसत्स्रुवान्यत्प्रस्तरादशदार्विध्मꣳसंनह्यपात्राणिप्रयुनक्तिस्रुवत्तृतीयेस्रुवावाज्यस्थालीꣳस्रुचौदंचासिध्मा
सꣳसादनाद्यजूरुत्पूताभिःपात्राणिप्रोक्षाज्येनिरूप्यपर्याग्नकरोतिस्तीर्णेबर्हिःशयाःपरिधयोबर्हिषाध्यस्तंबयजु

३१

DR. BABASAHEB AMBEDKAR MEMORIAL

र्हरेतिप्रोक्षणीरासादयेध्ममुपसादयेस्रुचौपवृच्याज्येनोदेहीतिसꣳस्रावेदक्षिणेनप्रोक्षणीवकृष्यासꣳस्थानाप्रणी
ताअपवर्जयति ॥ सिध्मान्यग्नेहोष्टोस्रुवेजुहूंगृह्णातिचतुरुपभृतीध्मꣳदार्वादीयविधृत्योप्रस्तरःप्रोक्षणमूलदे
शेबर्हिषःप्रादक्षिणंप्रोक्षणीर्नयतीध्मसादयत्याज्यानिसादयति ॥ स्रुवस्तृतीयेस्रुचावाज्यस्थालीꣳस्रुचौदंचा
सिध्मासमिंधनाद्रिरिध्मादधातिसिध्मासःप्रेषादग्निमग्नीध्रिसंमृड्ढिसीदहोतरितिप्रेष्यतिस्रुच्यतेस्रुचौप्रच
रश्चाघृतवतीअर्धयत्युच्यमानेस्रुचावादायदक्षिणातिक्रम्ययथादेवंचमनुवाचयत्यग्निपूर्वार्धेयजतिमध्येसा
ममोपभृतंजुहूꣳसर्वमानीयविष्णुंपश्चार्धेस्रुचौविमुच्यबर्हिर्वेदिनिरस्यतिराजानमाप्याप्यनिन्हुवते ॥ ब्रह्मा
राजानमुपनह्यतिप्रस्तरेविधृतीआदायस्रुवेणोपसदोजुहोतियातेअग्नेयाशयेतिप्रथमेहनियातेअग्नेरजाश
यइतिउत्तमे ॥ तनोवर्ष्मेतिसर्वत्रानुषजतेसमयाहवनीयंप्रस्तरमतेहन्स्रुब्रह्मण्यस्रुब्रह्मण्यामाह्याग्नीदे
वपत्नीर्याचक्षेतिप्रेष्यतिगार्हपत्योंतेदेवपत्नीराग्नीध्रोव्याचष्टे ॥ वाग्वायोःपत्नीपथ्यापूष्णःपत्नीतिसर्वानुषजति
पूर्वाण्हेप्रवग्योपसद्यांप्रचरत्यःपराण्हेचांतरोपसदोव्रतयतोयथाकालꣳसायमेवंव्यहमुपसद्भिःश्वरंतिना
नूनव्रतेप्रयच्छतियातेअग्निरुद्धियातनूरितिव्रतयतिनसव्रतोभवतोव्रत्यवाचꣳयच्छपत्नीवाचꣳयच्छेतियथा
कालꣳव्रतप्रदोवाचꣳयमयतिचतुरस्तानेप्रथमेहनित्रिस्तनद्विस्तनेमध्यमेएकस्तनउत्तम ॥ उपसद्यद्वोस्त
नव्यूहोविवर्धयेत्तोपसदाꣳश्वहोमान्मध्यमायामुपसदिपूर्वाण्हिकंकृत्वायूयमच्छेत्येग्नेणमाग्वꣳशंत्रिषुप्रक्र
मेष्वपरिमितेवावकाशेदक्षाशकुनिहत्सवेदादानप्रभृतिवेदिꣳविदधातिषड्विꣳशान्प्रक्रमाप्राचीत्यान्नातंप्रमाण
मुपरवदेशास्तंबयजुर्हरति ॥ दशपदामुत्तरेवेदिनिःसारणांतंकुर्वंतोत्तमायामुपसदिपूर्वाण्हिकीकृत्वाशामेछे

ति ॥ १ ॥ अर्धव्रतेपदायसद्यःकुर्यादापराह्णिकीमुत्साद्यघर्मपात्राण्यग्नीषोमीयोपसदबर्हिःश्रुत्रंप्रभृतिनाकल्मेन संनह्यतीध्मेपरिधीनुपह्वयत्युत्तरवेदेःप्रोक्षणप्रभृतिसिद्धमापूर्णाहुतेवेद्यांपदानिलोभयंते ॥ यावंतोदक्षिणतस्ता वंतऽउत्तरतोव्यतिक्रामन्तपृथिव्यांपरांचोध्यवसर्प्ययुत्करेलोभवानि प्रविध्यंति प्रोक्षितामाक्रामंत्यक्तरंपरियाहृप रिगृह्यप्रत्यवमृज्याग्रेणपृष्ट्याशंकुंतिर्यंच॑स्थय॑स्तत्थाप्रोक्षणीरासादयेध्माबर्हिरुपसादयस्रुचःसंमृज्याज्येना देहीतिस॑शास्तिदक्षिणेनप्रोक्षणीरासापोत्तरमिध्माबर्हिरुपसादयस्रुदीरणप्रभृतिपृथिव्याशंकोरध्योत्तरवेदे र्हविर्धानयोःप्रथमरुतान्ग्रंथीन्विस्र॑स्यप्रक्षाल्याभ्यज्याभिनह्याभितःपृष्ठ्यामरत्नीमात्रेवरुत्रापयंतिबर्हिर्वेदिंच क्रयण्यंतर्वेयुपस्तंभयंतियुंजंते मनऽउत्तरयुंजतेधिषवणेशा ला सरस्वतीयेजुहोतिहविर्धानयोर्दक्षिणेधुरोराजक्रयणी पदार्धेनदेवश्रुतोदेवेष्वपोषेथामितियक्षपानक्तिस्त्रिरन्यास्त्रिरन्यांप्राचीमनिवर्तयंती॑हविर्धानाभ्यांप्रवर्तनाभ्यांमनु ब्रूहीसनुवाचयतिस्त्रिरनुक्तायांमजन्यंभयंनुदेतिसच्छंदेष्टेप्रवर्त्तयत्युद्गृह्णंतोवरावरमंतर्वेद्यवरुत्रायेधुरावुपांज तितयोर्वत्॥मनिवेदिसंधौहिरण्यंनिधायाभिजुहोतीद॑विष्णुर्विचक्रमइतिदक्षिणस्मिन्निरावर्नीधेनुमतीत्युत्तरस्मि न्नुद्गृह्णंतोनुव्रजंति ॥ यद्यशाऽउत्सदेत्सक्वाग्नवदेदवदुर्यमितिजपेत्यश्वादुत्तरवेदेःस्थिःप्रक्रमेधत्तरमेधा॑स्थनपृ थिव्याआधीतिनाभ्यरुत्रेवरुत्रायपरिदधाति ॥ वैष्णवमसीत्युत्तरामीषामारभ्यजपतिविष्णुस्त्वानभ्रात्वित्यपस्तंभो त्येवमुत्तर॑हविर्धानयोरीषदक्षिणेमेध्यायूपनिहंतिदिवोविष्णइतिदक्षिणा॑विष्णोर्नुकमित्युत्तरामीषेमेध्योनिर्व ध्नातिग्रंथिमकुर्वन्नाचामुपरुत्रमुद्गृह्णेतिप्राचीनव॑श॑हविर्धान॑मिनोतिविष्णोःपृष्ठमसीतिमध्यरुत्रदिराद ३२ धातिपश्चात्पृथिवीयःपूर्वार्धाच्छदिरंतेष्ठ॑सदो॑श्वतरुः स्थूणानिहसोमदंच॑व॑शमचदधात्येवंपश्चात्सदो

यसीषुतेजन्यामध्येदर्भाणा॑वरसंकरोतिदर्भान्प्रस्युपकर्ष॑रज्वानुपरिहार॑समस्यतेजन्यतौविष्णोरराटमसीति पूर्वार्द्धेव॑शेभ्यादधातिपरिश्रित्यदक्षिणस्मिन्व॑शांतेतेजन्यादर्भाणाधायविष्णोःशिप्रेस्थइत्यंतौव्यत्यस्यतिविष्णो :स्यूरसीतिप्रवयतिविष्णोः वसीतिग्रथमंग्रंथिकरोत्यंतात्प्रतिषीवेदपर॑व॑संप्रतिषीव्यर्धायाःप्रतिषीव्यस्कर्धाः॥ शम्याऽउत्क्ष्यसंबध्नातिविष्णवमसिविष्णवेत्वेतिसमितमभिमंत्र्याहवनीययजमानः प्रांचःस्त्रीन्प्रक्रमान्प्रक्रम्यमतद्विष्णु रितिजपतिदक्षिणस्यहविर्धायनस्यपश्चादुपस्तोभस्यद्विप्रदेशांचतुरस्त्र॑विधाय ॥ उत्तरतोगार्हपत्यस्यदेवस्यत्वासवि तुःप्रसवइत्यग्निमादत्तेग्नेरसि ॥ नारीरसीत्यग्निसंनयतइदमहं॑रक्षसोग्रीवाअपिकृंतामितिदक्षिणस्माद॑सादा ग्निप्रदक्षिणं प्रादेशमात्रान्कुश्यात्यूपरवान्परिलिखतियथायूपावटंबाहुमात्रान्खखनत्योपरवाणांपा॑सकानामग्रेणो पस्तंभनंबाहुमात्रंचतुरस्रंखरंकरोत्यवोक्षसिकताभिप्रोचयतिबृहन्नसिबृहद्रायइत्यनुपूर्वंखननंसम्राडसीति प्रथममुद्गसति ॥ स्वराडसीतिद्वितीय॑विराडसीतितृतीय॑सम्राडसीतिचतुर्थंबृहन्नसिबृहद्रायइत्यधस्तात्संवृध सर्वराडसीतिसर्वामुद्गपत्यदुम्बानुत्करेप्रविध्यति ॥ समृशाद्यत्परवान्शंमृशात्यनुमृशातःपूर्वयोदक्षिणमन्वध्वर्यु रपरयोरुत्तर॑यजमानकिंमंत्रेतिपृच्छति भद्रमित्यध्वर्युस्तनौसपूर्वावेहीतियजमानऽउत्तर॑मन्वध्वर्युर्दक्षिण योरपर॑यजमानःकिंमंत्रेतिपृच्छतिभद्रमित्यध्वर्युःस्तन्मइत्याहयजमानऽउत्तरतः सहदोहधनयोःसमयार्धेचतुस्तू णंदक्षिणाग्र॑समाग्नीध्रमिनोतितस्याधिमंतर्वेद्यर्धंबर्हिर्वेद्यपररमाद्देयतांत्रिषुप्रक्रमेष्वपरिमितेवावकाशो सदोविदधातिनचारत्निःप्राचीनंत्रिर्नवतिर्यक्तस्यमध्येदक्षिणतःपृष्ठ्यायाःप्रक्रममात्रमोदुंबर्यैर्गर्तंखननंयथायू पवट॑समानमास्तरणाद्यजमानमात्रीमोदुंबरीमुच्छ्रीयमाणामुद्गानान्वारभतऽउच्छ्रयस्त्वनस्पतइत्यूच्छ्रयतिनितान

स्वामारुतोमिहंत्विति प्राक्कर्णेभवदधातिब्रह्मन्वनिंत्वाक्षत्रवनिंपर्यूहामितियोस्मभ्यंपर्यूहतिब्रह्मद॰हक्षत्रद॰हे
तियजमानोदीक्षितंदंडेनप्रदक्षिणं॰संमृशत्यपोनुपरिषिंचत्यतराकर्णोहिरण्ययंनिधायघृतेनद्यावापृथिवीआपृणे
त्यभिजुहोत्यामूलादवस्रावत्कदग्च॰श॰सदोतर्मायुमिनोत्योदुंबरीवर्षिष्ठास्थूणाना॰हसीयस्योन्यांमधिरार्ष्यत्याह्न
सिष्टानवच्छदी॰ष्याग्निष्टोमउद्धूलानिपंचदशोवथ्येसप्तदशातिरात्रएकवि॰शतिसत्राहीनयोरेकादशोऽशनि
वाजपयेचविश्वजनस्यछायासीत्योदुंबर्यांमिध्यमंछदिरादधातिपूर्वामाधायापराद्धादधातिदक्षिणेरशनिदधात्क
त्तराणकपकर्षतिपरित्वागिर्वणागिरइतिपरिश्रयतिमध्यमापरयोः संध्यविद्रायत्वे सारथयजपत्नीद्रस्यस्थूरसीति
प्रवयतींद्रस्यध्रुवोसीतिप्रथमंग्रथिकरोत्यांतात्प्रतिषीवेदपरान्संधीन्प्रतिषीव्यद्वार्यान्प्रतिषीव्यत्येद्रमसींद्रायत्वे
तिसंमितमभिमंत्र्यप्रोक्षणीस॰स्कृत्यरक्षोघ्नीवीचलघ्नःप्रोक्षामिवैष्णवानित्युपरवान्प्रोक्षहतिरक्षोहणंत्वावलग
हनमवसिंचामीत्यद्भिरेकैकमवसिंचतिरक्षोहणंत्वावलगहनमवस्तृणामीतिदर्भैरेकैकमवस्तृणात्योदुंबराधिषवनफ
लकेसमोपवक्रेपश्चात्पुरस्तात्पृथक्प्रकारेबाहुमात्रेषगुलंपश्चादस॰हतमत्तिहत्यांतरेणेषरक्षोघ्नीवा॰वलगघ्नी
उपरधातीत्यपरवेषुदधाति॥ रक्षाघ्नीवा॰वलगघ्नीपर्यूहामीतियाः सभिपर्यूहत्यधिविचयनस्यचर्मणोधिषवणंक
रोत्यतिहत्यांतरेणेषरक्षोहणंत्वावलगहनमास्तृणामीत्यधिषवणफलकयोरास्तीर्यलोमतःकृष्णाःसंबध्नाति॥३॥
दक्षिणतआग्नीध्रस्याग्नीध्रीयायलक्षणंकरोत्यधृत्यावोक्षत्वात्वासा॰स्त्रिवपतिव्युह्यावोक्षसिकताभिःप्रोच
यत्यसेवंविष्णपानिवपतिषडेतःसदसःपृष्ठ्यादेशोहोत्रीयंबाहुमात्रेपश्चाद्वारभ्यदक्षिणंमैत्रावरुणीय॰यथेत ३९
योःसमयार्धऔदुंबरीभविष्यत्यदीचइतरान्बाहुमात्रांतरान्ब्राह्मणान्ह॰स्यपात्रीयंनेष्ट्रीयमछावाक्य॰यावति

होत्रीयादाग्नीध्रियस्तावतिदक्षिणतःपुरस्तान्मार्जालीयोदक्षिणतश्चात्वालस्यांतर्वेद्यास्तावायुःस॰स्तृणात्यत्तरश्चात्वालु
स्यशामित्रायलक्षणंकरोत्यधृत्यावोक्ष्यानुपरिक्रमंतौधिष्ण्यानुपतिष्टेतेध्वर्युर्यजमानश्चविभूरसिप्रवाहणइतिप्रभृति
भिर्यथान्यत्त॰सम्राडसीतिप्रभृतिभिराहवनीयमास्तावमंतद्यास्तावायुःस॰स्तृत्युक्तरश्चात्वालु॰शामित्र॰सदओ
दुंबरीब्रह्मलोकमुत्तरेणाग्नीध्रीयंपरिक्रम्यशालामुखीयंगार्हपत्यदक्षिणाग्नी॰रौद्रेणानीकेनेतिसर्वत्रानुषजति॥
तीर्थमंतराच्चात्वालमाग्नीध्रंचनधिष्ण्यान्व्यवे यादध्वर्युश्चत्प्रत्यङ्धिष्ण्यानतिक्रामेमैद्रिन्निरादेदंतराग्नीध्र
माग्नीध्रीयंच॥ प्राग्वं॰शायसंचरोवेदि॰स्तृणातियथापदलोमाधातुशोधून्वंतोवानपच्छादयंतोधिष्ण्यवरोपरवो
तरवदिच्चार्धव्रतेप्रदायोतरेणआहवनीयस्येध्माबर्हिरुपसादयतिपाणिप्रक्षालयतेध्वर्युर्यजमानश्चशारवामुखी
येग्नीप्रणयनान्याधायप्राग्व॰शोपाशुकानिपात्राणिप्रयुनक्तिस्रुवादक्षिणा॰स्रुक्चंप्रचरणीतस्याः प्रथम॰स्तूष्णी॰संमा
र्जन॰सिध्माज्यग्रहेभ्यः श्वतुगृहीतान्याज्यानिष्टपदाज्यवंतिगृह्णातिब्रह्मणराजानमादधातियजमानायवाप्रेतुब्रह्म
णःपत्नी॰वेदि॰वर्णेनसीदन्वितिदीक्षितसंचरेणपत्नीमाप्युदानीयाथाहमनुगामिनीस्वेलोकेविशइहेतिपश्चाद्यजमा
नस्योपवेशयतिचतुगृहीतंगृहीत्वाग्नीषोमाभ्यांप्रणीयमानाभ्यामनुब्रूहीत्यनुवाचयतित्रिरनुक्तायामग्निप्रणयनान्युप
यच्छत्यध्वर्युराग्नीध्रायप्रदाप्राग्देशेनवासमाख्यानयजमानंचप्रच्छादयंतिपुमा॰सोयजमानमन्वारभतेस्त्रियःपत्नी
मुपसेयम्यदशा॰स्रुग्दंडेत्व॰सोमतनूकृद्यइतिजुहोतिजुषाणोअप्तुराजतिहितीयामेषोनऊर्ध्वोगार्हपत्योभवतिनस्यशीत
भस्मनिपदार्थमुपवपत्यग्निमग्रतोनयंतियस्योपरुंछेसोमंतराराजानमनुपश्चाद्राज्ञान्यासंदीयावधायाग्निद्रोणकल
शाभजंवाग्नीषोमीयमनुनयंस्रुक्तरेणसंदोयत्याग्नीध्रीयेधिष्ण्याग्निनिधायाग्नेनयेत्यभिजुहोत्याग्नीध्रेयज्ञपात्राणि॰

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 11 June, 2017

दसायत्यासंदीग्रावधायध्यानिद्रोणकलशमज्यंचबध्नातिब्रह्माराजानमादायपश्चाद्ध्विर्धानयोरवतिष्ठतआज्यउत्तरवेद्य
तविऊरुविष्क्रमेणाविक्रमंक्षेष्याहवीयेहुत्वाग्राण्यपपाद्यपश्चादुत्तरवेदेरेकवद्बर्हिस्तृणातिसिध्मान्यानाꣳसादनादिवावंद
क्षेतिपूर्वयाद्वारायजमानःप्रपद्यते ॥ पारेयाध्वर्युराजानमतिहरत्यन्निरुक्षरेवैसर्जनहोमो ३ वंतरिक्षेविहीति ॥ दक्षिण
मनोभिप्रव्रज्यपूर्वार्धेनीडेदित्यास्त्वगसीतिकृष्णाजिनमास्तृणात्यदित्यासदआसीदेतितस्मिन्राजानमासादयतिदेवस्त्वि
तरेषतेसोमइतिजपत्येतत्वदेवसोमेतियजमानाइदमहंमनुष्यानित्यक्त्वावर्त्ततेनमोदेवाभ्यइतिनमस्कारोतिनिर्वरुण
स्यपाशादितिनिःसर्पति ॥ स्वरभिर्व्यक्तशमिभ्यभिवीक्षतेग्निमादित्यंवाग्नेप्रनयतेयातवत्तन्नूर्म्यभूदेषासात्ययीतिसमि
धमादधात्यग्नेव्रतपतेयाममतन्नूस्न्यभूदियꣳसामयीतिजपति ॥ पुनर्नोव्रतानिविसृजतिकृष्णाजिनआसीतयज्ञूर्षा
कडूतहविष्यंप्रतिप्राश्नीयात्हविरुच्छिष्टꣳयजमानोग्रेणहविर्धानेपरेणस्रुक्कृदंडादक्षिणानिक्रम्यापरोब्रह्मणउपविश
त्येषसंचरः ॥ ४ ॥ षट्होतापाशुकंरंभणीयादक्षिणादानंपरांगभूतेषुनिवर्तेतदीक्षिष्यचेत्प्राक्त्रयात्यूपमछेयात्स्रु
वमरणीचादाययूपस्यांतेग्निमथित्वायूपाहुतिंजुहुयात्क्रीडतेचेदाहवनीयेहुत्वायूपावदभृतिसिध्मोपाकरणादग्नी
षोमीयमजमुपाकरोतिसिध्मान्प्रवरात्प्रवृणीतेमैत्रावरुणायदीक्षितदंडंप्रयच्छतिसिद्धमावपायाहोमोत्तुहुतायाव
पायाचात्वालेमार्जयित्वासुब्रह्मण्यसुब्रह्मण्यामाह्वयेतिप्रेष्यतिपितापुत्रीयाꣳसुब्रह्मण्यामाह्वयतिनाग्नीषोमीय
हृदयशूलंकरोतितसवनीयेनस्वरुमनुप्रहरतिनांतरोपोदेवयजनंचपंथाव्यवेयात् प्रागस्तमायानिष्क्रम्यवसती ३४
वरीरुपह्वयतिवहंतीनांप्रतिपस्तिष्ठन्हविष्मतीरिमाआपइतिप्रतीपकलशमुपमारष्टि ॥ छायातपयोः